

USTAWA

z dnia 2017 r.

o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.¹⁾

Rozdział I

Zasady ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady przyznawania i wykonywania prawa do rekompensaty na rzecz osób fizycznych, których nieruchomości lub zabytki ruchome zostały przejęte przez władze komunistyczne po 1944 r. na rzecz państwa lub na rzecz innych osób prawnych prawa publicznego, w tym jednostek samorządu terytorialnego (nieruchomości przejęte).

2. W zakresie nieuregulowanym ustawą do postępowań w niej przewidzianych w przedmiocie decyzji administracyjnych oraz postanowień stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1257).

Art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1) dawnych księgach wieczystych – należy przez to rozumieć dawne księgi wieczyste zamknięte, w tym księgi wieczyste (gruntowe, hipoteczne), o których mowa w art. LIV § 1 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych (Dz. U. poz. 321, z 1950 r. poz. 349, z 1953 r. poz. 113, z 1960 r. poz. 311 oraz z 1964 r. poz. 94);

2) prawie do rekompensaty – należy przez to rozumieć prawo do otrzymania świadczenia wskutek krzywd związanych z przejęciem nieruchomości;

3) przejęciu nieruchomości – należy przez to rozumieć:

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, ustawę z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne, ustawę z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej oraz ustawę z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa.

a) nabycie własności lub udziału we współwłasności nieruchomości przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego na podstawie:

- art. 1 dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. poz. 67 oraz z 1927 r. poz. 437), dokonane po dniu 19 lipca 1944 r. w odniesieniu do posiadłości ziemskich, o których mowa w art. 1 pkt 3 dekretu;
- art. 2 ust. 1 lit. b i lit. e dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. poz. 13, z 1946 r. poz. 279, z 1957 r. poz. 172, z 1958 r. poz. 71 i 72 oraz z 1968 r. poz. 6) oraz przepisów wydanych na jego podstawie,
- art. 1 i art. 2 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 82, z 1948 r. poz. 456, z 1968 r. poz. 6 oraz z 1969 r. poz. 95),
- dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. poz. 279 oraz z 1985 r. poz. 99),
- dekretu z dnia 28 listopada 1945 r. o przejęciu niektórych nieruchomości ziemskich na cele reformy rolnej i osadnictwa (Dz. U. poz. 321),
- art. 34 ust. 1 i 3 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. poz. 87, z późn.zm.²¹),
- art. 41 ust. 1 i art. 42 dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. poz. 279, z późn.zm.³¹),
- ustawy z dnia 2 lipca 1947 r. o upamiętnieniu męczeństwa Narodu Polskiego i innych Narodów w Oświęcimiu (Dz. U. poz. 265 oraz z 1999 r. poz. 412),
- ustawy z dnia 2 lipca 1947 r. o upamiętnieniu męczeństwa Narodu Polskiego i innych Narodów na Majdanku (Dz. U. poz. 266),
- dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. poz. 339 oraz z 1958 r. poz. 71).

²¹ Zmiany wymienionego dekretu zostały ogłoszone w Dz. U. z 1946 r. poz. 279, 389 i 395, z 1947 r. poz. 77 i 402, z 1948 r. poz. 454 oraz z 1969 r. poz. 95.

³¹ Zmiany wymienionego dekretu zostały ogłoszone w Dz. U. z 1947 r. poz. 410, z 1951 r. poz. 39, z 1958 r. poz. 71, z 1969 r. poz. 95, z 1971 r. poz. 250, z 1990 r. poz. 198, z 1995 r. poz. 692 oraz z 1998 r. poz. 668.

- ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o zmianie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i uregulowaniu innych spraw, związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym (Dz. U. poz. 174 oraz z 1961 r. poz. 161),
- ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. poz. 37 oraz z 1968 r. poz. 6),
- art. 16 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz. U. z 1989 r. poz. 348, z 1990 r. poz. 198 oraz z 1991 r. poz. 464),
- ustawy z dnia 30 maja 1962 r. – Prawo wodne (Dz. U. poz. 158 oraz z 1971 r. poz. 115),
 - b) przekazanie nieruchomości na własność związku samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności na podstawie dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziem Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska oraz ustawy z dnia 30 stycznia 1948 r. o zbywaniu i dzierżawie oraz o przekazywaniu na własność związków samorządu terytorialnego niektórych kategorii mienia państwowego (Dz. U. poz. 75 i 493),
 - c) nabycie własności lub udziału we współwłasności na podstawie, o której mowa w art. 2 pkt 3 lit. a, w skutek:
 - zniesienia własności lub współwłasności czasowej w rozumieniu art. 100 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz. U. poz. 319, z 1950 r. poz. 312, z 1954 r. poz. 194, z 1961 r. poz. 159, z 1962 r. poz. 166 oraz z 1964 r. poz. 94),
 - zniesienia własności przeniesionej z prawem powrotu na podstawie art. XXXIX § 2 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach, wraz z wygaśnięciem prawa powrotu, o którym mowa w art. 108 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe, przed upływem przewidzianego w umowie terminu przeniesienia własności na Skarb Państwa lub związek samorządu terytorialnego,
 - przejęcia własności lub współwłasności nieruchomości budynkowej lub stanowiącej część budynku, w tym stanowiącego odrębną nieruchomość lokalu:
 - jako prawa związanego z udziałem w prawie zabudowy (budowli) w rozumieniu art. 542¹⁻²⁷ tom X cz. 1 Zводу Praw, ustawy z dnia 26 kwietnia 1912 r. o prawie zabudowy (Dz. u. p. austr. Nr 86), rozporządzenia rządu Rzeszy z dnia 15 stycznia 1919 r. o prawie zabudowy (Dz. u. Rzeszy str. 72) albo dekretu z dnia 26 października 1945 r. o prawie zabudowy (Dz. U. poz. 280),

-- jako prawa związane z prawem wieczystej dzierżawy na gruntach emfiteutycznych, wieczysto-czynszowych lub wieczysto-dzierżawnych w rozumieniu art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, art. XXXVI dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych, oraz w rozumieniu art. XXXIX § 3 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych;

4) nieruchomości przejętej – należy przez to rozumieć nieruchomość, o której mowa w art. 2 pkt 3.

Art. 3. Przepisy ustawy stosuje się do przejęcia nieruchomości, o którym mowa w art. 2 pkt 3 lit. c, jeżeli:

- 1) budynek lub jego część wskutek przejęcia stał się częścią składową nieruchomości przejętej przed upływem terminu, na jaki zostało ustanowione prawo zabudowy (budowli);
- 2) byłemu właścicielowi lub współwłaścicielowi nie uiszczono wynagrodzenia lub odszkodowania za budynki lub ich części;
- 3) były właściciel lub współwłaściciel nie nabył prawa lub roszczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 lub ust. 4 albo roszczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 5 lub w art. 8 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

Art. 4. 1. Dniem przejęcia nieruchomości jest dzień, w którym:

- 1) decyzja o przejęciu nieruchomości przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego stała się ostateczna, albo
- 2) sporządzono protokół przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego, albo
- 3) Skarb Państwa lub inna osoba prawna prawa publicznego objęła nieruchomość w posiadanie – jeżeli przejęcie nastąpiło wskutek nabycia posiadania.

2. W braku dowodów przejęcia, o których mowa w ust. 1, za dzień przejęcia nieruchomości uznaje się datę wynikającą z innych dokumentów, o których mowa w art. 23 ust. 1 pkt 1, a w ich braku – dzień wejścia w życie aktów prawnych, o których mowa w art. 2 pkt 3.

Rozdział II

Prawo do rekompensaty

Art. 5. Prawo do rekompensaty jest niezbywalne, niepodzielne oraz dziedziczne. W razie wygaśnięcia udziału w prawie do rekompensaty prawo to nie podlega przyrostowi na korzyść innych osób uprawnionych lub współuprawnionych.

Art. 6. 1. Prawo do rekompensaty przysługuje osobie fizycznej (osoba uprawniona), jeżeli:

1) na dzień przejścia nieruchomości:

- a) była obywatelem polskim w rozumieniu ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. poz. 44, z 1932 r. poz. 896, z 1934 r. poz. 976, z 1938 r. poz. 548 oraz z 1946 r. poz. 106) albo spełniała wymagania określone w ustawie z dnia 28 kwietnia 1946 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze Ziemi Odzyskanych (Dz. U. poz. 106) lub w dekreście z dnia 22 października 1947 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze b. Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. poz. 378) lub została pozbawiona obywatelstwa polskiego na podstawie uchwał Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 26 września 1946 r. o pozbawieniu obywatelstwa polskiego, oraz
- b) nie utraciła obywatelstwa polskiego na podstawie dekretu z dnia 13 września 1946 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego osób narodowości niemieckiej (Dz. U. poz. 310, z 1947 r. poz. 390 i 404, z 1948 r. poz. 453 oraz z 1949 r. poz. 238 i 533), oraz
- c) miała miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz. U. poz. 580 oraz z 1945 r. poz. 252), art. 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. z 1950 r. poz. 394, z późn. zm.⁴⁾), lub § 3-10 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 maja 1934 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Skarbu co do § 2 ust. 3-5. z Ministrem

⁴⁾ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz. U. z 1950 r. poz. 445, 446 i 489, z 1952 r. poz. 5, z 1953 r. poz. 90 i 113, z 1954 r. poz. 93, z 1956 r. poz. 13, z 1958 r. poz. 75, z 1961 r. poz. 319 oraz z 1962 r. poz. 46.

Spraw Wojskowych co do §§ 20, 21, 22, 24 ust. 3, § 49 ust. 1 i 2, § 55 i § 56 oraz z Ministrem Spraw Zagranicznych co do § 18 ust. 1 i 2, § 51 i § 55 o meldunkach i księgach ludności (Dz. U. poz. 489 oraz z 1948 r. poz. 7), oraz

d) była właścicielem lub współwłaścicielem przejętej nieruchomości;

2) jest obywatelem polskim w dniu wejścia w życie ustawy oraz w dniu złożenia wniosku, o którym mowa w art. 19.

2. Jeżeli co najmniej jedna z osób, które były współwłaścicielami nieruchomości przejętej albo są ich współspadkobiercami, nie spełnia wymagań określonych w ust. 1, prawo do rekompensaty przysługuje pozostałym osobom spełniającym te wymagania, na zasadach i w zakresie określonym w art. 18.

Art. 7. 1. W przypadku, gdy nieruchomość przejęta była w dniu przejęcia przedmiotem współwłasności, prawo do rekompensaty przysługuje wszystkim współwłaścicielom spełniającym wymagania określone w art. 6 ust. 1, albo tym spośród nich, którzy zostali wskazani przez pozostałych współwłaścicieli, o ile również pozostali współwłaściciele spełniają wymagania, o których mowa w art. 6 ust. 1 (osoby współuprawnione). Wskazanie osoby współuprawnionej następuje przez złożenie oświadczenia z podpisem notarialnie poświadczonym lub przed organem administracji publicznej albo przez złożenie oświadczenia w polskiej placówce konsularnej.

2. W przypadku śmierci osoby uprawnionej będącej w dniu przejęcia nieruchomości jej właścicielem lub współwłaścicielem osobą uprawnioną albo współuprawnioną jest osoba fizyczna, jeżeli jest spadkobiercą albo współspadkobiercą tej osoby, o ile należy do kręgu spadkobierców określonego w art. 931 i art. 932 § 1-3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, 933 i 1132).

3. Prawo do rekompensaty może przysługiwać jednemu lub niektórym spośród współspadkobierców, jeżeli zostali wskazani przez pozostałych, a wszyscy współspadkobiercy spełniają wymagania określone w art. 6 ust. 1 pkt 2. Wskazanie współspadkobiercy albo współspadkobierców uprawnionych następuje przez złożenie oświadczenia w formie pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym albo przez konsula na zasadach określonych w ustawie z dnia 25 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1545).

4. Jeżeli osobie uprawnionej w dniu przejęcia nieruchomości przysługiwał udział w jej współwłasności lub udział w spadku, w skład którego wchodziła nieruchomość albo jej część ułamkowa, osoba uprawniona może żądać realizacji prawa do rekompensaty w części ułamkowej odpowiadającej wysokości jej udziału we współwłasności nieruchomości przejętej

lub udziału w spadku, jeżeli złożyła wniosek, o którym mowa w art. 9, zgodnie z zasadami określonymi w art. 21.

5. W przypadku wspólności prawa do rekompensaty termin określony w art. 19 ust. 1 uznaje się za zachowany, jeżeli wniosek złożyła co najmniej jedna z osób współuprawnionych.

6. Prawo do rekompensaty nie przysługuje osobom, o których mowa w ust. 1-3, które w terminie, o którym mowa w art. 19 ust. 1, nie złożyły wniosku albo oświadczenia, o którym mowa w ust. 1 i 3.

Art. 8. 1. Wartość udziału w prawie do rekompensaty przysługującego osobie uprawnionej, której przysługiwał udział we współwłasności nieruchomości przejętej, stanowi iloczyn wartości prawa do rekompensaty określonego zgodnie z art. 18, oraz liczby ułamkowej odpowiadającej wysokości udziału tej osoby we współwłasności.

2. Wartość udziału w prawie do rekompensaty przysługującego współspadkobiercy osoby uprawnionej, o której mowa w ust. 1, stanowi iloczyn wartości prawa do rekompensaty oraz liczby ułamkowej odpowiadającej wysokości udziału tej osoby w spadku.

3. Jeżeli nieruchomość przejęta była przedmiotem współwłasności łącznej, do ustalenia udziału osoby uprawnionej w prawie do rekompensaty, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące stosunku, z którego ta współwłasność wynikała.

Art. 9. 1. Prawo do rekompensaty przysługuje osobie fizycznej, która nabyła prawo lub roszczenie na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, jeżeli spełnia odpowiednie wymagania określone w art. 6 lub w art. 7, oraz w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy:

- 1) złoży wniosek o potwierdzenie prawa do rekompensaty w odniesieniu do nieruchomości warszawskiej w rozumieniu ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz. U. poz. 718), na zasadach określonych w ustawie;
- 2) przed wojewodą mazowieckim potwierdzi wniosek złożony na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu, uzupełniając wniosek o dane i informacje wymagane dla wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty, o którym mowa w art. 20 ust. 1.

2. W przypadku uchylecia decyzji reprivatyzacyjnej zgodnie z art. 29 ust. 1 pkt 2-3 ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, prawo do rekompensaty przysługuje osobie fizycznej, która nabyła prawo lub

roszczenie na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, jeżeli spełnia odpowiednie wymagania określone w art. 6 lub w art. 7, o ile w terminie 12 miesięcy od dnia, w którym decyzja o uchyleniu stała się ostateczna, przed wojewodą mazowieckim potwierdzi wniosek złożony na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, uzupełniając wniosek o dane i informacje wymagane dla wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty, o którym mowa w art. 20 ust. 1.

3. Jeżeli wniosek albo potwierdzenie, o których mowa w ust. 1 i 2, nie zostały uzupełnione o dane i informacje wymagane dla wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty, o którym mowa w art. 20 ust. 1, przepis art. 23 ust. 5 stosuje się odpowiednio.

4. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 2, jest równoznaczne ze zrzeczeniem się praw lub roszczeń na podstawie dekretu, w tym roszczeń odszkodowawczych. Potwierdzenie przed wojewodą wniosku złożonego na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu jest równoznaczne ze złożeniem wniosku, o którym mowa w art. 20 ust. 1.

5. Niezależnie od wymagań przewidzianych w ustawie albo w przepisach odrębnych prawo do rekompensaty nie przysługuje nabywcy prawa lub roszczenia na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, który w dniu przejęcia nieruchomości nie był jej właścicielem lub współwłaścicielem albo nie jest jego następcą prawnym, o którym mowa w art. 7 ust. 2.

Art. 10. 1. Osobą uprawnioną w rozumieniu ustawy jest także osoba, która spełnia odpowiednie wymagania określone w art. 6 lub w art. 7, jeżeli:

- 1) nie złożyła w terminie wniosku, o którym mowa w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy;
- 2) nie posiadała nieruchomości warszawskiej zgodnie z art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy;
- 3) wobec której wydano decyzję o odmowie ustanowienia użytkowania wieczystego na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy z przyczyn innych niż określone w art. 11 ust. 1 pkt 2;
- 4) nie zwrócono jej nieruchomości, a jej prawo do odszkodowania za przejętą nieruchomość, przewidziane w art. 7 ust. 4 i 5 oraz art. 8 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st.

Warszawy, wygasło na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. poz. 127, z późn. zm.⁵¹), niezależnie od tego, czy do dnia 31 grudnia 1988 r. zgłosiła wniosek o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste.

2. Potwierdzenie prawa do rekompensaty przysługującego nabywcy prawa lub roszczenia na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy nie stoi na przeszkodzie odmowie uwzględnienia wniosku na podstawie dekretu na mocy przepisów odrębnych.

3. Ostateczna decyzja o odmowie uwzględnienia wniosku na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, stanowi podstawę wszczęcia przez wojewodę z urzędu postępowania w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia decyzji o potwierdzeniu prawa do rekompensaty, o ile nabywca prawa lub roszczenia nie jest osobą uprawnioną w rozumieniu ustawy.

Art. 11. 1. Prawo do rekompensaty nie przysługuje osobie, która:

- 1) przed dniem wejścia w życie ustawy otrzymała rekompensatę, zadośćuczynienie albo odszkodowanie z tytułu przejęcia, pozostawienia albo pozbawienia własności nieruchomości na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności na podstawie:
 - a) dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy,
 - b) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 624, 820, 1509, 1529 i 1595),
 - c) ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r. poz. 2042 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 624 i 1509),
 - d) ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa;
- 2) była uprawniona do odszkodowania od państwa obcego w związku z zawarciem umowy międzynarodowej między Państwem Polskim lub jego rządem a państwem obcym lub jego rządem, na mocy której państwo obce lub jego rząd przyjęły

⁵¹Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1991 r. poz. 446 i 464, z 1993 r. poz. 212 i 629, z 1994 r. poz. 96, 118, 384, 388, 415 i 601, z 1995 r. poz. 486, z 1996 r. poz. 33, 405, 496 i 775 oraz z 1997 r. poz. 24, 44, 348 i 435.

obowiązek uregulowania roszczeń odszkodowawczych z tytułu przejęcia mienia przez Państwo Polskie wskutek nacjonalizacji lub wywłaszczenia, w szczególności:

- a) układu z dnia 19 marca 1948 r. dotyczącego udzielenia przez Polskę odszkodowania dla interesów francuskich dotkniętych przez ustawę polską z dnia 3 stycznia 1946 r. o nacjonalizacji,
- b) protokołu nr 1 z dnia 12 maja 1949 r. w sprawie interesów i mienia duńskiego w Polsce,
- c) układu z dnia 25 czerwca 1949 r. między Rzeczpospolitą Polską a Konfederacją Szwajcarską dotyczącego odszkodowania interesów szwajcarskich w Polsce oraz uzupełnienia układu z dnia 26 czerwca 1964 r.,
- d) układu z dnia 16 listopada 1949 r. między Rządem polskim i Rządem szwedzkim w sprawie odszkodowania interesów szwedzkich w Polsce oraz uzupełnienia układu z dnia 29 października 1964 r.,
- e) układu z dnia 7 września 1951 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Francuskiej dotyczącego udzielenia przez Polskę odszkodowania dla interesów francuskich, dotkniętych przez ustawę polską z dnia 3 stycznia 1946 r. o nacjonalizacji,
- f) protokołu nr 2 z dnia 26 lutego 1953 r. w sprawie interesów i mienia duńskiego w Polsce,
- g) układu z dnia 11 listopada 1954 r. pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii dotyczącego załatwienia spraw finansowych,
- h) układu z dnia 23 grudnia 1955 r. między Królewskim Rządem Norweskim a Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dotyczącego likwidacji wzajemnych roszczeń finansowych,
- i) układu z dnia 16 lipca 1960 r. między rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dotyczącego roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych,
- j) układu z dnia 14 listopada 1963 r. między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z jednej strony a Rządem Belgii i Rządem Wielkiego Księstwa Luksemburga z drugiej strony dotyczącego odszkodowania za niektóre interesy belgijskie i luksemburskie w Polsce,

- k) układu z dnia 22 listopada 1963 r. między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Królewskim Rządem Grecji dotyczącego odszkodowania za interesy greckie w Polsce,
 - l) układu z dnia 20 grudnia 1963 r. między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządem Królestwa Holandii dotyczącego odszkodowania za niektóre interesy holenderskie w Polsce,
 - m) układu z dnia 19 stycznia 1966 r. pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Rządem Królewskim Szwecji w sprawie uregulowania niektórych interesów finansowych związanych z własnością szwedzkich nieruchomości w Polsce,
 - n) układu z dnia 6 października 1970 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Austrii o uregulowaniu określonych zagadnień finansowych,
 - o) układu między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Kanady dotyczącego uregulowania spraw finansowych z dnia 15 października 1971 r.:
- 3) utraciła obywatelstwo polskie na mocy dekretu z dnia 13 września 1946 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego osób narodowości niemieckiej;
 - 4) była obywatelem Rzeszy Niemieckiej (*Reichsbürger-Reichsdeutsche*), obywatelem byłego Wolnego Miasta Gdańska lub obywatelem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i po dniu 8 kwietnia 1945 r. nie nabyła obywatelstwa polskiego, które posiadała przed dniem 1 września 1939 r.;
 - 5) była przed dniem wejścia w życie ustawy uprawniona do odszkodowania z tytułu nacjonalizacji dokonanej z naruszeniem prawa lub bez podstawy prawnej na mocy orzeczenia sądu lub decyzji organu administracji;
 - 6) nabyła nieodpłatnie własność nieruchomości lub oddano na jej rzecz nieruchomość w nieodpłatne użytkowanie wieczyste, przejętą na rzecz Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego na podstawie przepisów, o których mowa w art. 2 pkt 3, albo co do której nabyła roszczenie o przeniesienie własności lub oddanie w użytkowanie wieczyste na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu lub decyzji administracyjnej;
 - 7) nabyła prawo zabudowy, dzierżawę wieczystą albo użytkowanie wieczyste na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

2. Prawo do rekompensaty nie przysługuje osobie, o której mowa w ust. 1 pkt 2, bez względu na to, czy w wykonaniu umów, o których mowa w tym przepisie, uzyskała należne

jej odszkodowanie na mocy decyzji właściwego organu. Do uznania istnienia uprawnienia do odszkodowania na ich podstawie w stosunku do odpowiednich organów innych państw nie jest wymagane wydanie decyzji administracyjnej ani innego rozstrzygnięcia.

Art. 12. 1. Prawo do rekompensaty przysługuje za nieruchomość przejętą, która:

- 1) została przejęta przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego z rażącym naruszeniem prawa albo bez podstawy prawnej;
- 2) została zajęta lub skonfiskowana po dniu 1 września 1939 r. na rzecz władz okupacyjnych albo na rzecz niemieckich lub sowieckich osób prawnych prawa publicznego, na terenach włączonych do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich albo do Rzeszy Niemieckiej, albo znajdująca się na obszarach okupowanych, o ile jest położona na obecnym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i nie została zwrócona po dniu 19 lipca 1944 r.

2. Prawo do rekompensaty nie przysługuje za nieruchomość, która w dniu przejęcia wchodziła w skład przedsiębiorstwa przejętego na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 17, z późn. zm.⁶⁾).

3. W przypadku nieruchomości zajętej lub skonfiskowanej na rzecz władz okupacyjnych albo na rzecz innych niemieckich lub sowieckich osób prawnych prawa publicznego jej stan prawny ocenia się na dzień przed dokonaniem przejęcia, chyba że nabycie nieruchomości dokonane po dniu 1 września 1939 r. nastąpiło:

- 1) z naruszeniem postanowień wiążących władze okupacyjne umów międzynarodowych, w szczególności Konwencji dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz. U. z 1927 r. poz. 161) oraz art. 46 ust. 2, art. 47, art. 53 i art. 55-56 Regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej, stanowiącego aneks do Konwencji dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej;
- 2) na podstawie nieważnego aktu prawnego lub czynności prawnej w rozumieniu dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 listopada 1939 r. o nieważności aktów prawnych władz okupacyjnych (Dz. U. poz. 1006 oraz z 1940 r. poz. 16);
- 3) w celu zapobieżenia przejściu nieruchomości na własność Państwa Polskiego lub polskich osób prawnych prawa publicznego;
- 4) na podstawie nieważnych aktów prawnych lub czynności prawnych, w szczególności zdziałanych z władzami okupacyjnymi albo instytucjami lub

⁶⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1946 r. poz. 389 i 394, z 1947 r. poz. 7, z 1956 r. poz. 270, z 1958 r. poz. 224 oraz z 1969 r. poz. 95.

osobami, działającymi z ramienia tych władz albo w porozumieniu z nimi, w tym na podstawie nieważnego albo niewywołującego skutków prawnych orzeczenia, o którym mowa w dekreście z dnia 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. poz. 151, z 1947 r. poz. 144 oraz z 1948 r. poz. 125);

- 5) na podstawie umowy, zawartej z osobą będącą przed dniem 8 maja 1945 r. właścicielem lub współwłaścicielem nieruchomości, jego następcą prawnym, osobą prawną reprezentującą te osoby albo działającą w interesie tych osób, jeżeli umowa miała na celu uchronienie nieruchomości od utraty w związku z wojną lub okupacją.

4. Prawo do rekompensaty nie przysługuje nabywcy nieruchomości na podstawie aktów prawnych, o których mowa w ust. 3, lub czynności prawnych, dokonanych na podstawie tych aktów, ani jego następcom prawnym.

Art. 13. 1. Prawo do rekompensaty nie przysługuje za nieruchomości przejęte:

- 1) wskutek zmiany granicy państwa po 1944 r., w wykonaniu aktów prawa międzynarodowego, w szczególności Umowy poczdamskiej z dnia 2 sierpnia 1945 r. oraz związanych z nią aktów prawa międzynarodowego i innych aktów prawnych, w tym umowy z dnia 16 sierpnia 1945 r. o wynagrodzeniu szkód wyrządzonych przez okupację niemiecką, zawartej pomiędzy Polską a ZSRR oraz innych traktatów i umów potwierdzających ustalone po II wojnie światowej granice państwowe;

- 2) na mocy orzeczeń wydanych na podstawie:

- a) dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U. poz. 54),
- b) ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. poz. 96, 203 i 307 oraz z 1946 r. poz. 73),
- c) dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 r. (Dz. U. poz. 237, z późn. zm.⁷¹);

- 3) na podstawie:

- a) dekretu z dnia 2 marca 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (Dz. U. poz. 45),
- b) ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (Dz. U. poz. 97, 144 i 179),

⁷¹ Zmiany wymienionego dekretu zostały ogłoszone w Dz. U. z 1946 r. poz. 300 i 324, z 1947 r. poz. 131, 376 i 390, z 1949 r. poz. 238 oraz z 1950 r. poz. 270.

- c) ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej.
 - d) dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich, z wyjątkiem nieruchomości przejętych na podstawie art. 34 ust. 1 i 3 tego dekretu.
 - e) dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz. U. poz. 318, z 1949 r. poz. 404 oraz z 1969 r. poz. 95);
- 4) na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b i lit. e dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. poz. 13, z 1946 r. poz. 279, z 1957 r. poz. 172, z 1958 r. poz. 71 i 72 oraz z 1968 r. poz. 6) oraz przepisów wydanych na jego podstawie, chyba że nieruchomość została przejęta przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego z rażącym naruszeniem prawa albo bez podstawy prawnej.

2. Prawo do rekompensaty nie przysługuje za nieruchomości przejęte na podstawie przepisów, o których mowa w art. 2 pkt 3, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy są przedmiotem własności lub użytkowania wieczystego Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego oraz są przeznaczone na cele publiczne, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, a które po dniu przejęcia przeznaczono na cele publiczne, o których mowa odrębnych przepisach, w tym w:

- 1) ustawie z dnia 2 maja 1919 r. o wyłącznym upoważnieniu Państwa do zakładania rurociągów, służących do prowadzenia gazów ziemnych, regulowania produkcji i zużytkowania ich (Dz. U. poz. 292 oraz z 1928 r. poz. 362),
- 2) ustawie z dnia 9 lipca 1919 r. o budowie kanałów żeglownych i regulacji rzek żeglownych (Dz. U. poz. 356 oraz z 1924 r. poz. 768),
- 3) ustawie z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1921 r. poz. 32, z 1933 r. poz. 276 oraz z 1948 r. poz. 225),
- 4) ustawie z dnia 14 października 1921 r. o udzielaniu koncesji na koleje żelazne prywatne (Dz. U. poz. 646 oraz z 1932 r. poz. 391),
- 5) ustawie z dnia 17 lutego 1922 r. o budowie publicznych szkół powszechnych (Dz. U. poz. 144, z 1925 r. poz. 918 oraz z 1934 r. poz. 976),
- 6) ustawie elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. poz. 277 oraz z 1934 r. poz. 976).

- 7) ustawie z dnia 23 marca 1922 r. o uzdrowiskach (Dz. U. poz. 254 i 605, z 1928 r. poz. 331 oraz z 1934 r. poz. 976),
- 8) ustawie wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz. U. poz. 936 oraz z 1927 r. poz. 761 i 882),
- 9) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 czerwca 1927 r. o popieraniu rozbudowy i rozwoju gospodarczego miasta i portu Gdyni oraz powiatu morskiego (Dz. U. z 1935 r. poz. 285, z 1936 r. poz. 15, z 1937 r. poz. 190 oraz z 1938 r. poz. 224),
- 10) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o granicach Państwa (Dz. U. z 1937 r. poz. 83 oraz z 1948 r. poz. 348),
- 11) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli (Dz. U. z 1939 r. poz. 216 i 514, z 1946 r. poz. 109, z 1948 r. poz. 240 oraz z 1949 r. poz. 20),
- 12) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. poz. 265, z 1933 r. poz. 62 i 599, z 1934 r. poz. 976 oraz z 1946 r. poz. 99),
- 13) ustawie z dnia 28 stycznia 1932 r. o stosunkach prawnych w obszarach warownych i rejonach umocnionych (Dz. U. poz. 124 oraz z 1934 r. poz. 976),
- 14) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. – Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym (Dz. U. poz. 776 oraz z 1939 r. poz. 205),
- 15) rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 września 1934 r. o wywłaszczaniu na cele kolejowe (Dz. U. poz. 777 oraz z 1938 r. poz. 34),
- 16) ustawie z dnia 9 kwietnia 1936 r. o wywłaszczaniu nieruchomości na cele budowy portów i innych urządzeń morskich (Dz. U. poz. 220),
- 17) dekreście Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 sierpnia 1936 r. o uznaniu półwyspu helskiego za rejon umocniony (Dz. U. poz. 512),
- 18) ustawie z dnia 5 kwietnia 1939 r. o ustanawianiu prawa zabudowy oraz zbywaniu i zamianie niektórych gruntów państwowych, położonych w obrębie gmin, w których znajdują się polskie porty morskie (Dz. U. poz. 219),
- 19) dekreście z dnia 2 kwietnia 1946 r. o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju (Dz. U. poz. 109, z 1947 r. poz. 268, z 1949 r. poz. 197 oraz z 1958 r. poz. 138),
- 20) dekreście z dnia 25 czerwca 1946 r. o ogrodach działkowych (Dz. U. poz. 208),

- 21) dekrete z dnia 7 kwietnia 1948 r. o wywłaszczeniu majątków zajętych na cele użyteczności publicznej w okresie wojny 1939-1945 r. (Dz. U. poz. 138 oraz z 1949 r. poz. 527),
- 22) dekrete z dnia 26 kwietnia 1948 r. o Zakładzie Osiedli Robotniczych (Dz. U. poz. 166),
- 23) ustawie z dnia 9 marca 1949 r. o pracowniczych ogrodach działkowych (Dz. U. poz. 117),
- 24) dekrete z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. poz. 438 i 475),
- 25) ustawie z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. z 1974 r. poz. 64 oraz z 1982 r. poz. 79),
- 26) ustawie z dnia 22 maja 1958 r. o popieraniu melioracji wodnych dla potrzeb rolnictwa (Dz. U. z 1963 r. poz. 237 oraz z 1971 r. poz. 115)

- niezależnie od tego, czy dotychczasowi właściciele nieruchomości przejętych otrzymali należne odszkodowanie, o ile odszkodowanie takie przysługuje im na podstawie odrębnych przepisów.

3. Prawo do rekompensaty nie przysługuje za przejęte budynki lub ich części, jeżeli w dniu przejęcia spełniały one warunki uznania za budynki zniszczone w rozumieniu dekretu z dnia 26 października 1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz. U. z 1947 r. poz. 181, z 1948 r. poz. 389, z 1951 r. poz. 75, z 1952 r. poz. 325 oraz z 1957 r. poz. 274), a także z którymi związane było prawo, o którym mowa w art. 2 pkt 3 lit. c, jeżeli prawa te zostały zmienione we własność czasową na podstawie art. XXXIX § 2 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych.

4. Przysługiwanie roszczenia odszkodowawczego, o którym mowa w ust. 2, ustala wojewoda rozpatrując wniosek o potwierdzenie prawa do rekompensaty, o którym mowa w art. 9 ust. 1.

Art. 14. 1. Wartość nieruchomości przejętej, w tym wartość budynków, ich części, w tym lokali oraz innych urządzeń stanowiących część składową nieruchomości albo przejętych wraz z nieruchomością przejętą, ustala się według jej stanu na dzień przejęcia, z uwzględnieniem istniejących w tym dniu części składowych nieruchomości oraz obciążeń, w tym ciężarów wieczystych w rozumieniu art. 44 Prawa o ustaleniu własności dóbr nieruchomych, o przywilejach i hipotekach z dnia 26 kwietnia 1818 r. (Dz. pr. t. V, str. 295)

oraz art. XLVIII dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych, hipotek, długów gruntowych, długów rentowych oraz ciężarów realnych wpisanych w księgach wieczystych albo w dawnych księgach wieczystych, bez względu na to, czy obciążenia te zostały wpisane w walucie polskiej lub w walutach, które nie były prawnym środkiem płatniczym w Polsce.

2. Wartość nieruchomości przejętej oblicza się według cen albo kosztów odtworzenia na dzień sporządzenia wyceny, jednak wartość obciążeń, o których mowa w ust. 1, oblicza się według ich wartości w chwili przejęcia nieruchomości w stosunku do wartości nieruchomości w dniu przejęcia.

3. Obliczając wartość nieruchomości przejętej nie uwzględnia się wartości obciążeń, o których mowa w ust. 1, w walutach, które nie były prawnym środkiem płatniczym w Polsce, jeżeli przed dniem przejęcia nieruchomości zostały przerachowane na walutę będącą prawnym środkiem płatniczym w Polsce albo wygasły na podstawie art. XLV § 1 dekretu z dnia 11 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych, a także jeżeli osoba uprawniona wykaże odpowiednimi dokumentami, że właściciel nieruchomości lub osoba ponosząca osobistą odpowiedzialność z tytułu wierzytelności zabezpieczonych tymi prawami, spełniła przypadające na nią świadczenia w całości lub w części.

4. Jeżeli właściciel nieruchomości lub osoba ponosząca osobistą odpowiedzialność z tytułu wierzytelności zabezpieczonych na nieruchomości przejętej spełniła przypadające na nią świadczenia w całości lub w części, obliczając wartość nieruchomości przejętej nie uwzględnia się wartości obciążeń, o których mowa w ust. 1, do wysokości wartości spełnionego świadczenia.

5. W przypadku obciążeń, o których mowa w ust. 1, przerachowanych na walutę będącą prawnym środkiem płatniczym w Polsce, obliczając wartość nieruchomości przejętej uwzględnia się wartość obciążeń wyrażoną w walucie będącej prawnym środkiem płatniczym w Polsce.

6. Przy ustalaniu wartości nieruchomości przejętej nie uwzględnia się wartości:

- 1) przynależności;
- 2) urządzeń służących do doprowadzania lub odprowadzania wody, gazu, prądu elektrycznego ścieków lub innych podobnych urządzeń, chociażby stanowiły część składową takiej nieruchomości;
- 3) praw związanych z własnością lub z udziałem we współwłasności nieruchomości.

7. Stan prawny nieruchomości przejętej, w tym w zakresie obliczenia jej wartości, ustala się na podstawie dokumentów, o których mowa w art. 23 ust. 1 pkt 1.

Art. 15. Prawo do rekompensaty nie przysługuje, jeżeli wartość obciążeń, o których mowa w art. 14 ust. 1, była równa lub przewyższała wartość nieruchomości przejętej w dniu przejęcia.

Art. 16. Przy ustalaniu wartości nieruchomości leśnej, będącej sumą wartości gruntu leśnego oraz drzewostanów przyjmuje się następujące parametry:

- 1) powierzchnię nieruchomości leśnej w hektarach,
- 2) wskaźnik szacunkowy wyrażony w metrach sześciennych drewna, średnią cenę metra sześciennego drewna w nadleśnictwie, w ramach którego nieruchomość jest położona,
- 3) wartość drzewostanu z uwzględnieniem wieku.

Art. 17. 1. Operaty szacunkowe służące do ustalenia wartości nieruchomości przejętej są sporządzane z uwzględnieniem dowodów wymienionych w art. 23 ust. 1 pkt 1 i ust. 3.

2. W przypadku operatów szacunkowych, o których mowa w ust. 1, nie stosuje się art. 156 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Art. 18. 1. Prawo do rekompensaty może być realizowane w jednej z następujących postaci:

- 1) zaliczenia wartości nieruchomości przejętej na poczet:
 - a) ceny sprzedaży nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego,
 - b) opłaty za przekształcenie użytkowania wieczystego we własność nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) świadczenia pieniężnego (zadośćuczynienia pieniężnego) wypłacanego ze środków Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58;
- 3) obligacji skarbowych.

2. Wartość prawa do rekompensaty w postaciach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, ustala się z uwzględnieniem wartości nieruchomości przejętej w wysokości odpowiadającej 20% tej wartości.

3. Wysokość zadośćuczynienia pieniężnego stanowi 20% wartości nieruchomości przejętej.

4. Wartość prawa do rekompensaty w postaci, o której mowa w ust. 1 pkt 3, ustala się z uwzględnieniem wartości nieruchomości przejętej w wysokości odpowiadającej 25% tej wartości.

Rozdział III

Potwierdzenie prawa do rekompensaty

Art. 19. 1. Prawo do rekompensaty potwierdza, w drodze decyzji, wojewoda właściwy ze względu na miejsce położenia nieruchomości przejętej.

2. Jeżeli nieruchomość przejęta jest położona na obszarze właściwości miejscowej kilku wojewodów, właściwy jest wojewoda, na którego obszarze działania znajduje się większa część przejętej nieruchomości.

Art. 20. 1. Wniosek osoby uprawnionej o potwierdzenie prawa do rekompensaty, o którym mowa w art. 18, zawiera:

- 1) dane osobowe wnioskodawcy (imię i nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL, NIP, a w przypadku osoby nieposiadającej numerów PESEL, NIP – nazwę oraz numer dokumentu potwierdzającego tożsamość i datę urodzenia);
- 2) dane osobowe byłego właściciela nieruchomości przejętej (imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, imiona rodziców, obywatelstwo);
- 3) dane nieruchomości przejętej, w tym:
 - a) miejsce położenia, powierzchnię oraz rodzaj nieruchomości,
 - b) numer księgi wieczystej, zbioru dokumentów lub dawnej księgi wieczystej, jeżeli była założona lub prowadzona,
 - c) wskazanie podstawy prawnej przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa lub inną osobę prawną prawa publicznego oraz podmiotu, na rzecz którego została przejęta albo który zarządzał nieruchomością w imieniu Skarbu Państwa lub innej osoby prawnej, z zastrzeżeniem art. 23 ust. 1 pkt 2,
 - d) informacje o stanie nieruchomości w dniu przejęcia wraz ze wskazaniem dowodów na ich potwierdzenie;
- 4) wskazanie organu podatkowego, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej;
- 5) wskazanie postaci realizacji prawa do rekompensaty zgodnie z art. 18.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, można złożyć w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Wniosek złożony po terminie pozostawia się bez rozpoznania. Termin nie podlega przywróceniu.

3. Jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 1, zawiera braki formalne, wojewoda wzywa osobę uprawnioną do ich uzupełnienia w terminie czternastu dni od dnia doręczenia wezwania. W uzasadnionych przypadkach termin ten może zostać przedłużony.

4. Jeżeli osoba uprawniona nie uzupełni w terminie braków formalnych, wniosek, o którym mowa w ust. 1, pozostawia się bez rozpoznania. Termin do uzupełnienia braków formalnych nie podlega przywróceniu.

5. Do wniosku o którym mowa w ust. 1, należy dołączyć:

- 1) informacje lub dokumenty dotyczące podstawy prawnej przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa lub inną osobę prawną prawa publicznego lub podmiotu, na rzecz którego nieruchomość została przejęta albo który zarządzał nieruchomością w imieniu Skarbu Państwa lub innej osoby prawnej, z zastrzeżeniem art. 23 ust. 1 pkt 2;
- 2) informacje lub dokumenty dotyczące stanu faktycznego lub prawnego nieruchomości w dniu przejęcia;
- 3) oświadczenia, o których mowa w art. 7 ust. 1 i 3.

6. Niedołączenie do wniosku informacji lub dokumentów, o których mowa w ust. 5, nie jest podstawą pozostawienia wniosku bez rozpoznania.

Art. 21. 1. Wniosek, o którym mowa w art. 20 ust. 1, może złożyć osoba uprawniona osobiście albo przez pełnomocnika. Do wniosku złożonego przez pełnomocnika dołącza się pełnomocnictwo z notarialnie poświadczonym podpisem osoby uprawnionej.

2. Wniosek, o którym mowa w art. 20 ust. 1, może złożyć również osoba, która wszczęła postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku, złożyła wniosek o wznowienie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku lub wystąpiła z wnioskiem o sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia, o ile w orzeczeniu wydanym w tym postępowaniu albo w akcie poświadczenia dziedziczenia stwierdzono, że spełnia wymagania dla uznania jej za osobę uprawnioną w rozumieniu art. 7 ust. 2.

3. W razie wszczęcia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku niezakończonych prawomocnym orzeczeniem w dniu złożenia wniosku, o którym mowa w art. 20 ust. 1, wojewoda zawiesza postępowanie w sprawie stwierdzenia prawa do rekompensaty do czasu uprawomocnienia się postanowienia sądu kończącego postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku.

4. Wniosek złożony przez osobę inną niż wskazane w ust. 1-2, w szczególności przez kuratora osoby uprawnionej ustanowionego na podstawie odrębnych przepisów albo przez osobę, która nie została uznana za spadkobiercę na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia albo na podstawie orzeczenia wydanego w postępowaniu, o którym mowa w ust. 2, nie podlega uwzględnieniu. Wojewoda wydaje decyzję o odmowie potwierdzenia prawa do rekompensaty.

Art. 22. 1. Wniosek składa się w formie pisemnej na urzędowym formularzu.

2. Minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór urzędowego formularza wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty oraz sposób jego udostępniania mając na uwadze szczególne wymagania postępowania, w którym formularz ten ma być stosowany. Urzędowy formularz zawiera niezbędne pouczenia dla stron co do sposobu jego wypełniania, wnoszenia i skutków niedostosowania wniosku do tych wymagań.

Art. 23. 1. Do wniosku należy dołączyć:

- 1) dokumenty potwierdzające przejęcie nieruchomości, w szczególności odpis rozstrzygnięcia lub protokołu przejęcia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa lub innej osoby prawnej prawa publicznego, a w ich braku odpis księgi wieczystej lub zaświadczenie ze zbioru dokumentów, z księgi zamkniętej lub dawnej księgi wieczystej, wypis z rejestru gruntów potwierdzające przejęcie nieruchomości. W braku tych dokumentów dopuszcza się zaświadczenia o nacjonalizacji wydane przez właściwe organy;
- 2) oświadczenie, iż nieruchomość została przejęta bez podstawy prawnej;
- 3) oświadczenie, iż osoba uprawniona, małżonek lub wstępni nie otrzymali rekompensaty, zadośćuczynienia albo odszkodowania z tytułu przejęcia, pozostawienia albo pozbawienia własności nieruchomości;
- 4) dokumenty urzędowe (publiczne) potwierdzające obywatelstwo polskie, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a;
- 5) dokumenty potwierdzające miejsce zamieszkania osoby uprawnionej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c;
- 6) oświadczenie o wskazaniu osoby uprawnionej w przypadku, o którym mowa w art. 7 ust. 1 i ust. 3;
- 7) oświadczenie o tym, czy jest lub było prowadzone postępowanie sądowe, administracyjne lub sądowno-administracyjne w przedmiocie stwierdzenia

nieważności decyzji nacjonalizacyjnej, decyzji dotyczącej nieruchomości warszawskiej, o zwrot nieruchomości przejętej przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego albo o odszkodowanie za nieruchomość przejętą, ze wskazaniem organu oraz sygnatury sprawy, albo o jego braku;

8) oświadczenie złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej o podaniu informacji i danych we wniosku zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą w zakresie ich zgodności ze stanem faktycznym.

2. W razie śmierci właściciela nieruchomości przejętej do wniosku należy dołączyć:

- 1) postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, o dziale spadku albo akt poświadczenia dziedziczenia;
- 2) dokumenty urzędowe (publiczne) potwierdzające obywatelstwo polskie spadkobiercy będącego osobą uprawnioną albo współuprawnioną;
- 3) oświadczenie o wskazaniu osoby uprawnionej w przypadku, o którym mowa w art. 6 ust. 3.

3. Dowodami, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3, mogą być w szczególności:

- 1) protokół przejęcia nieruchomości albo objęcia jej w posiadanie lub urzędowy opis mienia dotyczący nieruchomości przejętej;
- 2) dokumenty polskiego organu władzy publicznej potwierdzające posiadanie obywatelstwa polskiego byłego właściciela nieruchomości przejętej w dniu przejęcia, w szczególności dowód osobisty, polski paszport, a w ich braku, decyzja właściwego wojewody stwierdzająca posiadanie obywatelstwa polskiego w określonej dacie, wydana na podstawie art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. z 2000 r. poz. 353, z późn. zm.⁸¹) albo decyzja o potwierdzeniu posiadania obywatelstwa polskiego na podstawie art. 44 ust. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. z 2017 r. poz. 1462);

4. W braku dokumentów, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 3 lub 4, jako dowód może zostać dołączone oświadczenie dwóch świadków niebędących osobami bliskimi osoby uprawnionej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia przed notariuszem, prowadzącym postępowanie wojewodą lub przed konsulem

⁸¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. poz. 475, z 2003 r. poz. 1175, z 2005 r. poz. 788, z 2006 r. poz. 708 i 711 i 1043 oraz z 2007 r. poz. 818.

właściwym dla państwa, w którym świadek ma miejsce zamieszkania, którzy nie są osobami bliskimi właścicieli lub spadkobierców ubiegających się o potwierdzenie prawa do rekompensaty.

5. Jeżeli wniosek nie spełnia wymagań określonych w ust. 1-2, wojewoda wzywa wnioskodawcę do usunięcia braków w terminie 6 miesięcy od dnia doręczenia wezwania. W razie nieusunięcia braków wniosek pozostawia się bez rozpoznania.

6. Wnioskodawca w oświadczeniu, o którym mowa w ust. 1 pkt 7 i ust. 4, jest obowiązany do zawarcia oświadczenia następującej treści: „Świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia wynikającej z art. 233 § 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, z późn. zm.⁹⁾) oświadczam, że dane zawarte we wniosku osoby uprawnionej o potwierdzenie prawa do rekompensaty są zgodne z prawdą.”.

Art. 24. 1. Wojewoda, po wszczęciu postępowania, dokonuje oceny spełnienia wymagań, o których mowa w art. 6 i art. 23, na podstawie dołączonych przez wnioskodawcę dowodów.

2. Pozytywna ocena następuje w drodze postanowienia. W postanowieniu wojewoda wzywa wnioskodawcę do:

1) dołączenia do wniosku, o którym mowa w art. 20 ust. 1, operatu szacunkowego sporządzonego przez rzeczoznawcę majątkowego określającego wartość nieruchomości przejętej zgodnie z zasadami określonymi w ustawie;

3. W przypadku niespełnienia wymagań, o których mowa w art. 2 pkt 3, art. 6-9, a także w ust. 1, wojewoda wydaje decyzję o odmowie potwierdzenia prawa do rekompensaty.

4. Organem właściwym w sprawach zmiany, stwierdzenia nieważności lub wznowienia postępowania w sprawach zaświadczeń i decyzji potwierdzających prawo do rekompensaty wydanych na podstawie odrębnych przepisów jest wojewoda, o którym mowa w ust. 1.

Art. 25. W postępowaniu w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty stwierdzenie przejęcia nieruchomości, ustalenie stanu faktycznego i prawnego w dniu przejęcia oraz obywatelstwa osoby uprawnionej może nastąpić wyłącznie na podstawie dokumentów, o których mowa w art. 23, lub na podstawie innych dokumentów urzędowych.

Art. 26. 1. Wojewoda wydaje decyzję w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty osobie uprawnionej wskazanej we wniosku.

⁹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. poz. 2138 oraz z 2017 r. poz. 244, 768, 773, 952, 966 i 1214.

2. W decyzji w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty należy wskazać osoby uprawnione, oznaczenie, rodzaj i wartość nieruchomości przejętej oraz wartość prawa do rekompensaty.

3. Wartość nieruchomości przejętej określa się w pełnych złotych, zaokrąglając grosze w górę do pełnego złotego.

4. Decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku.

Art. 27. Decyzja, o której mowa w art. 26 ust. 1, zawiera wskazanie wybranej postaci realizacji prawa do rekompensaty zgodnie z art. 18.

Art. 28. 1. W terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w art. 26 ust. 1, osoba uprawniona składa przed wojewodą, który wydał decyzję albo przed konsulem właściwym dla państwa, w którym osoba uprawniona ma miejsce zamieszkania, oświadczenie o uznaniu prawa do rekompensaty.

2. Niezłożenie oświadczenia o uznaniu prawa do rekompensaty w terminie, o którym mowa w ust. 1, poczytuje się za zrzeczenie się tego prawa.

Art. 29. Organem wyższego stopnia w sprawach, o których mowa w art. 26 ust. 1, jest minister właściwy do spraw administracji publicznej.

Rozdział IV

Realizacja prawa do rekompensaty

Art. 30. 1. Decyzję o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty wydaje się w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym decyzja o potwierdzeniu prawa do rekompensaty stała się ostateczna.

2. W decyzji ustala się postać realizacji prawa do rekompensaty w zakresie odpowiadającym treści wniosku złożonego przez osobę uprawnioną, o którym mowa w art. 20 ust. 1.

3. W razie wskazania różnych postaci realizacji prawa do rekompensaty przez każdą lub niektóre z osób współuprawnionych, w decyzji o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty ustala się postaci realizacji odrębnie dla każdego ze współuprawnionych.

4. Ponowne wskazanie postaci realizacji prawa do rekompensaty jest niedopuszczalne.

Art. 31. 1. Zadośćuczynienie pieniężne jest uiszczane w częściach między uprawnionych proporcjonalnie w stosunku do środków zgromadzonych na ten cel począwszy od pierwszego dnia roku kalendarzowego następującego bezpośrednio po roku, w którym

decyzja o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty, o której mowa w art. 30 ust. 1, stała się ostateczna.

2. Zadośćuczynienie pieniężne podlega waloryzacji o iloczyn wartości raty zadośćuczynienia pieniężnego i iloczynu miesięcznych wartości wskaźnika cen, towarów i usług konsumpcyjnych ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres podlegający waloryzacji.

3. Zadośćuczynienie pieniężne podlega waloryzacji, według zasad określonych w ust. 2, w okresie począwszy od miesiąca następującego po miesiącu, w którym decyzja, o której mowa w art. 26 ust. 1, stała się ostateczna do dnia spełnienia świadczenia z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego w całości lub w odpowiedniej części.

4. Jeżeli w dniu uiszczenia odpowiedniej części zadośćuczynienia pieniężnego ustalenie wartości miesięcznego wskaźnika cen, towarów i usług konsumpcyjnych służącej do ustalenia waloryzacji nie jest możliwe, waloryzacji dokonuje się według wartości wskaźnika cen, towarów i usług konsumpcyjnych ostatniego ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Iloczyn miesięcznych wartości wskaźnika podlega ustaleniu w wyrażeniu dziesiętnym z dokładnością do 1 miejsca po przecinku.

Art. 32. Części zadośćuczynienia pieniężnego są uiszczane, zgodnie z art. 31, z Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58.

Art. 33. 1. Zadośćuczynienie w postaciach, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2 i 3, jest spełniane przez Bank Gospodarstwa Krajowego, zwany dalej „Bankiem”.

2. W celu realizacji zadośćuczynienia w postaciach, o których mowa w ust. 1, Bank zawiera umowę ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych. Umowa określa w szczególności wysokość wynagrodzenia Banku oraz tryb przekazywania i sposób rozliczania zadośćuczynienia pieniężnego spełnianego ze środków Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58.

3. W celu spełniania zadośćuczynienia Minister właściwy do spraw administracji publicznej udostępnia Bankowi dane osób uprawnionych do otrzymania zadośćuczynienia pieniężnego zawarte w rejestrach, o których mowa w art. 38 ust. 1 i 2.

Art. 34. 1. Spełnienie zadośćuczynienia pieniężnego, o którym mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2, następuje na wniosek osoby uprawnionej i po dokonaniu adnotacji, o której mowa w art. 37.

2. Spełnienie zadośćuczynienia pieniężnego następuje w postaci wypłaty gotówkowej w placówce Banku lub przelewem na rachunek bankowy wskazany przez osobę uprawnioną.

3. O spełnieniu świadczenia Bank zawiadamia inne osoby uprawnione do zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie danych, o których mowa w art. 33 ust. 3.

Art. 35. 1. Organy, jednostki organizacyjne i agencje, którym na podstawie odrębnych przepisów zostało powierzony wykonywanie uprawnień właścicielskich Skarbu Państwa, a także jednostki samorządu terytorialnego, określając warunki zbycia nieruchomości, nie mogą wykluczyć uiszczenia ceny sprzedaży nieruchomości w sposób określony w art. 18 ust. 1 pkt 1.

2. Uiszczenie ceny zaliczenia wartości nieruchomości przejętej może nastąpić przez osobę uprawnioną albo przez jej spadkobierców, którzy przedłożą zbywcy nieruchomości decyzję wojewody o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty, o której mowa w art. 30 ust. 1.

3. Spadkobiercy osoby uprawnionej powinni przedłożyć zbywcy, poza decyzją, o której mowa w ust. 2, postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, o dziale spadku albo akt poświadczenia dziedziczenia.

4. Kwota odpowiadająca wartości nieruchomości przejętej podlega waloryzacji przez podmioty, o których mowa w ust. 1, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, na dzień realizacji prawa do rekompensaty.

5. Osobę uprawnioną albo jej spadkobierców, o których mowa w ust. 2, zwalnia się z obowiązku wniesienia wadium do wysokości kwoty wartości potwierdzonego prawa do rekompensaty. Zwolnienie z obowiązku wniesienia wadium zależy od pisemnego zobowiązania do uiszczenia kwoty równej wysokości wadium w razie uchylenia się od zawarcia umowy.

Art. 36. 1. Realizacja prawa do rekompensaty w postaci, o której mowa w art. 18 ust. 1 pkt 3, następuje na wniosek osoby uprawnionej i po dokonaniu adnotacji, o której mowa w art. 37.

2. Spełnienie świadczenia następuje przez zapis obligacji skarbowych o łącznej wartości ustalonej według zasad określonych w art. 18 ust. 4 na rachunku papierów wartościowych prowadzonym w Banku.

3. Obligacja skarbową, o której mowa w art. 18 ust. 1 pkt 3, ma postać oprocentowanego imiennego zdematerializowanego papieru wartościowego opiewającego na świadczenie pieniężne i nominowanego w walucie polskiej. Nie podlega oprocentowaniu po terminie wykupu.

4. Minister właściwy do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, warunki emitowania obligacji skarbowych, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 3, ich jednostkową wartość nominalną, termin wykupu, stopę procentową lub sposób jej obliczania,

wykaz okresów odsetkowych, dzień ustalenia prawa do świadczenia z tytułu obligacji oraz ograniczenia co do obrotu skarbowymi papierami wartościowymi na rynku pierwotnym i wtórnym, kierując się koniecznością optymalnego zaspokajania potrzeb pożyczkowych budżetu państwa oraz efektywnego zarządzania długiem Skarbu Państwa.

Art. 37. 1. Podmioty, o których mowa w art. 35 ust. 1, oraz Bank, dokonują na zaświadczeniu potwierdzającym prawo do rekompensaty lub na decyzji, o której mowa w art. 30 ust. 1, adnotacji o zrealizowaniu prawa w całości lub w części w dniu realizacji prawa do rekompensaty przez osobę uprawnioną.

2. Adnotacja, o której mowa w ust. 1, zawiera, w zależności od postaci realizacji prawa do rekompensaty:

- 1) położenie i oznaczenie nieruchomości;
- 2) oznaczenie postaci realizacji prawa do rekompensaty;
- 3) datę, imię i nazwisko notariusza oraz oznaczenie aktu notarialnego sprzedaży nieruchomości;
- 4) datę i oznaczenie decyzji o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości;
- 5) kwotę odpowiadającą wartości zrealizowanego prawa do rekompensaty oraz udział procentowy tej kwoty w wartości nieruchomości przejętej.

3. W przypadku spełnienia zadośćuczynienia pieniężnego adnotacja zawiera ponadto datę wypłaty świadczenia pieniężnego,

4. W przypadkach, o których mowa w art. 64 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, adnotacji dokonuje sąd.

Art. 38. 1. Wojewodowie prowadzą wojewódzkie rejestry zawierające dane:

- 1) decyzji lub zaświadczeń, wydanych na podstawie niniejszej ustawy lub odrębnych przepisów, w sprawie przysługiwania prawa do rekompensaty oraz o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty;
- 2) wnioskodawców oraz osób, którym przysługuje prawo do rekompensaty;
- 3) stanu i postaci realizacji praw do rekompensaty.

2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej prowadzi rejestr centralny na podstawie danych zawartych w rejestrach wojewódzkich. Dane z rejestrów wojewodowie przekazują ministrowi raz na kwartał, w terminie do końca miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

3. Rejestry, o których mowa w ust. 1 i 2, są prowadzone w postaci elektronicznej i zawierają:

1) dane osobowe wnioskodawców oraz osób, którym przysługuje prawo do rekompensaty:

- a) imię i nazwisko,
- b) imię matki i imię ojca,
- c) numer PESEL, a w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL – numer paszportu, dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość,
- d) adres zamieszkania lub adres stałego pobytu;

2) dane dotyczące decyzji, o której mowa w art. 26 ust. 1:

- a) treść decyzji,
- b) określoną w decyzji wartość nieruchomości przejętej,
- c) termin, w którym decyzja stała się ostateczna;

3) wartość prawa do rekompensaty i wybraną postać realizacji tego prawa zgodnie z art. 18;

4) terminy spełnienia świadczenia, w tym poszczególnych rat wypłaty;

5) nazwę banku i numer rachunku bankowego wskazane przez osobę uprawnioną, w razie spełnienia świadczenia w drodze przelewu.

4. Dane z rejestrów, o których mowa w ust. 1 i 2, udostępnia się sądom, podmiotom, o których mowa w art. 35 ust. 1, oraz osobie, która wykaże interes prawny.

5. Minister właściwy do spraw administracji publicznej określi, w drodze rozporządzenia, sposób zakładania i prowadzenia rejestrów, o których mowa w ust. 1 i 2, uwzględniając potrzebę sprawnego przepływu danych i kontroli realizacji praw do rekompensaty oraz spełniania świadczeń przez Bank i inne podmioty obowiązane.

Art. 39. 1. Podmioty, o których mowa w art. 35 ust. 1, są obowiązane przekazywać wojewodom właściwym ze względu na miejsca położenia nieruchomości, w terminie 14 dni od dnia realizacji prawa do rekompensaty, wypisy aktów notarialnych lub kopii decyzji, w tym nieostatecznych, z których wynika zrealizowanie w całości albo w części prawa do rekompensaty na zasadach określonych w art. 18 ust. 1 pkt 1.

2. Bank jest obowiązany do przekazywania właściwemu wojewodzie potwierdzenia wypłaty środków pieniężnych w terminie 14 dni od dnia wypłaty świadczenia pieniężnego.

Art. 40. Do postępowań zakończonych wydaniem decyzji lub zaświadczeń potwierdzających prawo do rekompensaty stosuje się art. 145, art. 145a, art. 146 § 2, art. 147-152, art. 154-159 oraz art. 161-163 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, z tym, że w przypadku zaświadczeń przepisy te stosuje się odpowiednio.

Art. 41. 1. Zaliczenie, o którym mowa w art. 18 ust. 1 pkt 1 lit. a, w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, stosuje się w przypadku, jeżeli nieruchomość przejęta została nabyta przez związek samorządu terytorialnego, związek międzykomunalny albo przez komunalną osobę prawną przed dniem 13 kwietnia 1950 r. lub stała się po dniu 5 grudnia 1990 r. przedmiotem własności lub współwłasności jednostki samorządu terytorialnego.

2. W braku możliwości realizacji prawa do rekompensaty poprzez zaliczenie jego wysokości na poczet ceny nabycia nieruchomości od Skarbu Państwa lub od jednostki samorządu terytorialnego w terminie pięciu lat od dnia, w którym decyzja o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty stała się ostateczna, prawo to może podlegać realizacji w postaci zadośćuczynienia pieniężnego.

Rozdział V

Przywrócenie własności niektórych zabytków ruchomych

Art. 42. 1. Osobie uprawnionej na jej wniosek przywraca się własność rzeczy ruchomej stanowiącej dobro kultury w rozumieniu ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1086) lub innej rzeczy ruchomej stanowiącej zabytek ruchomy w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.¹⁰⁾), przejętej przez Państwo lub gminę miasta stołecznego Warszawy, na podstawie przepisów określonych w art. 2 pkt 3, będącej:

- 1) w muzeach wpisanej do inwentarza muzealiów,
- 2) we władaniu państwowej lub samorządowej jednostki organizacyjnej bądź państwowej osoby prawnej.

2. W przypadku, gdy o przywrócenie własności rzeczy określonej w ust. 1 ubiega się więcej niż jedna osoba uprawniona, własność przywraca się osobie wskazanej we wspólnym wniosku przez wszystkie osoby uprawnione.

3. Nie przywraca się własności rzeczy, o której mowa w ust. 1, jeżeli:

- 1) przed dniem przejęcia stanowiła część składową albo przynależność nieruchomości przejętej;

¹⁰⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 397, 774 i 1505, z 2016 r. poz. 1330, 1887 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 1086 i 1595.

2) w dniu wejścia w życie ustawy rzecz nie znajdowała się w zbiorach publicznych, w rozumieniu art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury;

3) rzecz jest wpisana na Listę Skarbów Dziedzictwa;

4) spełnione są warunki, określone w art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Domniemywa się, że rzecz, o której mowa w ust. 1, w dniu jej przejęcia przez Państwo lub gminę miasta stołecznego Warszawy stanowiła przedmiot własności lub współwłasności właściciela lub współwłaścicieli nieruchomości, w obrębie której ta rzecz się znajdowała.

Art. 43. 1. Do przywrócenia własności rzeczy ruchomej, o której mowa w art. 42 ust. 1, nie stosuje się przepisów rozdziałów II-IV, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej.

2. W sprawie o przywrócenie własności rzeczy ruchomej stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

3. Wniosek o przywrócenie własności rzeczy ruchomej powinien być złożony w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Po upływie tego terminu postępowania w sprawie przywrócenia własności rzeczy ruchomej na podstawie niniejszej ustawy nie wszczyna się. Termin nie podlega przywróceniu.

4. Organem właściwym do wydania decyzji w sprawie przywrócenia własności rzeczy ruchomej jest wojewoda właściwy ze względu na miejsce jej położenia.

5. Organem właściwym w sprawach odwołań od decyzji, o których mowa w ust. 4, jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Art. 44. 1. Muzea, których organizatorem jest organ państwowy lub samorządowy, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy prześlą do właściwych ze względu na ich siedziby wojewodów wykazy ruchomych dóbr kultury, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 1.

2. Wykazy, o których mowa w ust. 1, są jawne i podlegają udostępnieniu w siedzibie wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 45. 1. W terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja o przywróceniu własności rzeczy, o której mowa w art. 42 ust. 1, stała się ostateczna, posiadacz tej rzeczy wydaje ją właścicielowi z zastrzeżeniem art. 46.

2. W razie niewydania rzeczy ruchomej właścicielowi w terminie, o którym mowa w ust. 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2017 r. poz. 1201 i 1475).

3. Jeżeli właściciel przed wydaniem rzeczy ruchomej nie zgłosi wniosku o jej wpisanie do rejestru zabytków, wojewódzki konserwator zabytków dokonuje wpisu z urzędu.

4. Z aktu wydania rzeczy sporządza się protokół zdawczo-odbiorczy, w którym określa się przedmiot wydania, stan rzeczy w chwili wydania oraz miejsce, w którym rzecz została wydana.

Art. 46. Organ wydający decyzję o przywróceniu własności rzeczy, o której mowa w art. 42 ust. 1, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może orzec o zachowaniu posiadania tej rzeczy przez dotychczasowego władającego przez okres nie dłuższy niż 10 lat od dnia złożenia wniosku przez osobę uprawnioną. Nie dotyczy to rzeczy ruchomych zawierających podobizny lub rękopisy krewnych i powinowatych osoby uprawnionej.

Art. 47. W okresie, o którym mowa w art. 46, Skarb Państwa może wykupić rzecz, o której mowa w art. 42 ust. 1.

Art. 48. 1. Wykup przez Skarb Państwa rzeczy, o której mowa w art. 42 ust. 1, następuje w drodze decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków lub starosty właściwego ze względu na położenie rzeczy.

2. W decyzji, o której mowa w ust. 1, ustala się na rzecz dotychczasowego właściciela rzeczy, o której mowa w art. 42 ust. 1, świadczenie pieniężne w wysokości odpowiadającej 20% wartości zabytku.

3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania przy wykupie rzeczy, o których mowa w art. 42 ust. 1, organizację i sposób powoływania komisji do spraw szacowania wartości rzeczy oraz sposób ustalania wartości rzeczy, mając na uwadze potrzebę zapewnienia powszechnego dostępu do dóbr kultury oraz słuszny interes osób uprawnionych.

Rozdział VI

Uchylenie lub zmiana prawomocnego orzeczenia

Art. 49. 1. Dotychczasowy właściciel lub jego spadkobierca, a w przypadku dziedziczenia przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych przepisów, także właściwy wojewoda lub prokurator, może złożyć wniosek o uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia o wydanie nieruchomości, o ustaleniu stosunku prawnego lub prawa albo o stwierdzeniu nabycia spadku, o dział spadku lub zezwalającego kuratorowi spadku na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres

zwykłego zarządu, jeżeli w skład spadku wchodziła nieruchomość przejęta, którą nabyła osoba nieuprawniona albo gdy z innych przyczyn nieruchomość została przejęta przez osobę nieuprawnioną.

2. Osobą nieuprawnioną, o której mowa w ust. 1, jest osoba, która nabyła własność nieruchomości, użytkowanie wieczyste albo prawa i roszczenia do nieruchomości wchodzącej w skład spadku na podstawie:

- 1) podrobionego lub przerobionego dokumentu, na którym oparto orzeczenie;
- 2) zatajenia albo nieustalenia przez sąd istotnych dla sprawy okoliczności, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy;
- 3) umowy przeniesienia własności, ustanowienia lub przeniesienia prawa użytkowania wieczystego albo praw i roszczeń do nieruchomości z kuratorem spadku lub kuratorem ustanowionym dla osoby nieobecnej, jeżeli nabycie nastąpiło za świadczenie rażąco niewspółmierne do wartości nieruchomości;
- 4) fałszywych zeznań, oświadczenia, opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia, na których oparto orzeczenie.

3. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, można złożyć w terminie 10 lat od dnia wejścia w życie ustawy.

4. Do postępowania w sprawie wniosku, o którym mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.¹¹⁾) o wznowieniu postępowania, z wyjątkiem art. 407, art. 408, art. 414 i art. 416 § 1.

5. W sprawach, o których mowa w ust. 1, sąd dokonuje zabezpieczenia z urzędu.

Art. 50. 1. Prawomocne orzeczenie wydane w postępowaniu, o którym mowa w art. 49, stanowi podstawę wykreślenia w księdze wieczystej wpisu dokonanego na podstawie aktu sporządzonego z uwzględnieniem orzeczenia uchylonego lub zmienionego oraz wpisania jako właściciela osoby wskazanej przez sąd.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wpisu dokonanego na podstawie aktu notarialnego, na mocy albo wskutek którego osoba trzecia nabyła prawo lub została zwolniona z obowiązku, chyba że w chwili dokonania odpłatnej czynności prawnej nie wiedziała i przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć o istnieniu podstawy uchylenia orzeczenia albo podstawy odmowy ustanowienia użytkowania wieczystego.

¹¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1823, 1860, 1948, 2138, 2199, 2260 i 2261 oraz z 2017 r. poz. 67, 85, 187, 768, 933, 1133, 1136, 1452, 1475, 1596, 1727 i 1883.

Art. 51. Kurator spadku niedopełniający obowiązków określonych w art. 667 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną zaniechaniem.

Rozdział VII

Nabycie nieruchomości opuszczonych

Art. 52. Jeżeli nie można ustalić właściciela nieruchomości, która co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. znajdowała się nieprzerwanie we władaniu Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, własność nabywa odpowiednio Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, która włada nieruchomością w dniu wejścia w życie ustawy.

Art. 53. Jeżeli nie można ustalić właściciela nieruchomości, która co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. nie pozostawała we władaniu innej osoby, własność tej nieruchomości nabywa Skarb Państwa.

Art. 54. Jeżeli nie można ustalić właściciela nieruchomości gruntowej będącej co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. nieprzerwanie w posiadaniu spółdzielni mieszkaniowej, która na podstawie pozwolenia na budowę i decyzji lokalizacyjnej wybudowała na tej nieruchomości budynek, własność tej nieruchomości nabywa spółdzielnia.

Art. 55. 1. Nabycie własności nieruchomości, o którym mowa w art. 52-54, następuje na mocy postanowienia sądu odpowiednio na wniosek Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub spółdzielni mieszkaniowej.

2. Postanowienie w przedmiocie nabycia własności nieruchomości sąd wydaje po bezskutecznym upływie 12-miesięcznego terminu poczynwszy od dnia ogłoszenia publicznego, w którym sąd wzywa właściciela nieruchomości lub jego następców prawnych do uczestnictwa w postępowaniu, lub w razie zgłoszenia się osoby, która nie wykazała tytułu do nieruchomości.

3. Ogłoszenie, o którym mowa w ust. 2, zawiera:

- 1) dane wnioskodawcy;
- 2) informację o złożonym wniosku;
- 3) wskazanie nieruchomości;
- 4) wezwanie, aby właściciel nieruchomości lub jego następcy prawni zgłosili i wykazali swoje prawa w terminie 12 miesięcy od dnia ogłoszenia, gdyż w przeciwnym razie zostanie wydane postanowienie w przedmiocie nabycia własności przez osobę, o której mowa w art. 52- 54.

4. Ogłoszenie zamieszcza się w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym oraz w prasie lokalnej o zasięgu obejmującym co najmniej powiat, na terenie którego położona jest nieruchomość.

5. Ogłoszenie publiczne następuje niezwłocznie po złożeniu wniosku o wydanie postanowienia w przedmiocie nabycia własności i podaje się je do wiadomości przez wywieszenie zawiadomienia w lokalu sądu.

Art. 56. 1. Prawomocne postanowienie w przedmiocie nabycia własności nieruchomości opuszczonej stanowi podstawę wpisu nabywcy jako właściciela w księdze wieczystej.

2. Nabycie własności nieruchomości opuszczonej nie narusza istniejących w dniu nabycia obciążeń tej nieruchomości, chyba że prawa na nieruchomości przysługiwały osobie, która nabyła jej własność.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do praw osobistych oraz roszczeń, o których mowa w art. 16 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2017 r. poz. 1007).

Art. 57. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do postępowania w przedmiocie nabycia własności nieruchomości opuszczonej stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia.

Rozdział VIII

Fundusz Rekompensacyjny

Art. 58. 1. Fundusz Rekompensacyjny jest państwowym funduszem celowym w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.¹²⁾).

2. Z Funduszu Rekompensacyjnego są finansowane wypłaty świadczenia pieniężnego (zadośćuczynienia pieniężnego), o którym mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2, oraz obsługa wypłat tego świadczenia.

3. Dysponentem Funduszu Rekompensacyjnego jest minister właściwy dla spraw finansów publicznych.

4. Przychodami Funduszu Rekompensacyjnego są:

¹²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1948, 1984 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 60, 191, 659, 933, 935, 1089, 1475, 1529 i 1537.

1) potrącenia dokonywane na podstawie art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, z wpływów osiągniętych ze sprzedaży, opłat z tytułu trwałego zarządu, użytkowania, czynszu dzierżawnego i najmu – nieruchomości Skarbu Państwa, o których mowa w art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, a także od wpływów osiągniętych z opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa oddanych w użytkowanie wieczyste, oraz od odsetek za nieterminowe wnoszenie tych należności;

2) środki pochodzące ze sprzedaży 5% akcji należących do Skarbu Państwa w każdej ze spółek powstałych w wyniku komercjalizacji w rozumieniu ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz. U. z 2017 r. poz. 1055);

3) środki pochodzące ze sprzedaży lub zbycia akcji przez jednostkę samorządu terytorialnego lub związek jednostek samorządu terytorialnego, na podstawie art. 4c ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników;

4) środki pieniężne pochodzące ze spadków, zapisów i darowizn;

5) dotacje z budżetu państwa udzielane w przypadku niedoboru środków wymienionych w pkt 1-4, w kwocie określonej w ustawie budżetowej;

6) inne przychody.

Art. 59. 1. Do czasu całkowitego zaspokojenia praw do rekompensaty na podstawie ustawy minister właściwy do spraw finansów publicznych w rocznym planie finansowym ustala, na zasadach określonych w ustawie, ogólną kwotę środków pieniężnych, które w budżecie państwa są przeznaczone na zaspokajanie tych praw z Funduszu Rekompensacyjnego, mając na uwadze skalę roszczeń oraz możliwość ich zaspokojenia z uwzględnieniem stanu finansów publicznych.

2. Rozliczenie stanu Funduszu Rekompensacyjnego następuje w terminie 60 dni po zakończeniu roku budżetowego.

Rozdział IX

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 60. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w art. 168 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Przywrócenie nie jest dopuszczalne po upływie lat pięciu od niedokonania czynności procesowej.”.

Art. 61. W ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2017 r. poz. 833 i 858) w art. 4 w ust. 1 po pkt 18 dodaje się pkt 19 w brzmieniu:

„19) nabycie w drodze dziedziczenia prawa do rekompensaty w rozumieniu ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...).”.

Art. 62. W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2032 i 2048 oraz z 2017 r. poz. 60, 528, 648, 859, 1089, 1428, 1448 i 1530) w art. 21 w ust. 1 po pkt 30a dodaje się pkt 30b w brzmieniu:

„30b) przychody uzyskane z tytułu realizacji uprawnień wynikających z ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...), przez osoby uprawnione na podstawie tej ustawy;”.

Art. 63. W ustawie z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4c:

a) w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58 ust. 1 ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...) – w wysokości 5% przychodów ze sprzedaży akcji.”

b) w ust. 2 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58 ust. 1 ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...) – kwotę stanowiącą równowartość 5% wartości księgowej zbytych akcji”;

2) w art. 56 uchyla się ust. 1, 2, 4a-4g, 6 i 7.

Art. 64. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 23 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

..3. Od wpływów osiągniętych ze sprzedaży, opłat z tytułu trwałego zarządu, użytkowania, czynszu dzierżawnego i najmu – nieruchomości Skarbu Państwa, o których mowa w ust. 1, a także od wpływów osiągniętych z opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa oddanych w użytkowanie wieczyste, oraz od odsetek za nieterminowe wnoszenie tych należności potrąca się 25% środków, które stanowią dochód powiatu, na obszarze którego położone są te nieruchomości, a także potrąca się 20% środków, które stanowią przychód Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58 ust. 1 ustawy z dnia o zrehabilitowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...).”;

2) w art. 34:

a) w ust. 1 po pkt 2 dodaje się pkt 2a w brzmieniu:

..2a) jest byłym właścicielem nieruchomości lub jego spadkobiercą, uprawnionym do świadczenia pieniężnego potwierdzonego ostatecznymi decyzjami wydanymi na podstawie art. 26 ust. 1 i art. 30 ust. 1 ustawy z dnia o zrehabilitowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r., jeżeli złoży wniosek o nabycie przed upływem terminu określonego w wykazie, o którym mowa w art. 35 ust. 1; termin złożenia wniosku nie może być krótszy niż 6 tygodni, licząc od dnia wywieszenia wykazu. W przypadku niezłożenia wniosku przez pozostałych uprawnionych w terminie prawo pierwszeństwa do nabycia pozostałej części nieruchomości przysługuje uprawnionemu lub uprawnionym do świadczenia pieniężnego na podstawie przepisów ustawy z dnia o zrehabilitowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.”;

b) po ust. 5 dodaje się ust. 5a i 5b w brzmieniu:

..5a. W odniesieniu do osób korzystających z uprawnienia do pierwszeństwa w nabyciu określonego w ust. 1 pkt 2a, na poczet ceny nieruchomości ustalonej w sposób określony w ustawie, zalicza się wysokość świadczenia pieniężnego określoną w ostatecznej decyzji o wysokości świadczenia pieniężnego, o której mowa w art. 26 ust. 1 ustawy z dnia o zrehabilitowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r., aż do całkowitej zapłaty ceny nabytej nieruchomości.

5b. Jeżeli cena ustalona w sposób określony w ustawie jest wyższa od wartości świadczenia pieniężnego określonego w ostatecznej decyzji o wysokości świadczenia pieniężnego, osoba uprawniona do pierwszeństwa w nabyciu nieruchomości pozostałą część ceny jest zobowiązana zapłacić w ratach rozłożonych na okres nie dłuższy niż 15 lat.”,

c) ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. Zbycie nieruchomości zabudowanej domem wielolokalowym na rzecz innych osób niż wymienione w ust. 1 pkt 1, 2 i 2a nie może nastąpić z pominięciem pierwszeństwa w nabyciu lokali mieszkalnych przysługujących najemcom tych lokali”;

3) w art. 35 w ust. 2 pkt 12 otrzymuje brzmienie:

„12) termin do złożenia wniosku przez osoby, którym przysługuje pierwszeństwo w nabyciu nieruchomości na podstawie art. 34 ust. 1 pkt 1, 2 i 2a.”;

4) w art. 38 w ust. 2 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Ogłoszenie o przetargu podaje się do publicznej wiadomości nie wcześniej niż po upływie terminów, o których mowa w art. 34 ust. 1 pkt 1, 2 i 2a oraz ust. 4.”;

5) uchyla się art. 214 i art. 215.

Art. 65. W ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. poz. 1566) po art. 8 dodaje się art. 8a w brzmieniu:

„Art. 8a. Przepisów ustawy nie stosuje się w zakresie w jakim wyłączają lub ograniczają możliwość skorzystania z pierwszeństwa w nabyciu nieruchomości uregulowanego w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 624, 820, 1509, 1529 i 1595).”.

Art. 66. W ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r. poz. 2042 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 624 i 1509) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 7:

a) w ust. 1 uchyla się pkt 2,

b) w ust. 3 skreśla się zdanie drugie;

2) w art. 13 w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) świadczenia pieniężnego (zadośćuczynienia pieniężnego) wypłacanego ze środków Funduszu Rekompensacyjnego, o którym mowa w art. 58 ustawy z dnia ... o zrehabilitowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. ...);

3) uchyla się art. 16 i 17;

4) w art. 18 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Organy, jednostki organizacyjne i agencje, o których mowa w art. 14 ust. 1, w dniu realizacji prawa do rekompensaty przez osobę uprawnioną, umieszczają na zaświadczeniu lub decyzji, potwierdzających prawo do rekompensaty, adnotację o zrealizowaniu w całości albo w części tego prawa.”;

5) w art. 19 uchyla się ust. 6.

Art. 67. W ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1827 oraz z 2017 r. poz. 624, 1273 i 1529) w załączniku do ustawy wprowadza się następujące zmiany:

1) w Części I w ust. 53 w kol. 4 dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) decyzja wydawana na podstawie przepisów ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. (Dz. U. poz. ...)”;

2) w Części II w ust. 21 w kol. 4 dodaje się pkt 17 w brzmieniu:

„17) zaświadczenie wydawane w sprawach przyznania świadczenia pieniężnego na podstawie przepisów ustawy z dnia o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.”.

Art. 68. W ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz. U. poz. 718) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 26 dodaje się art. 26a i 26b w brzmieniu:

„Art. 26a. 1. W razie powzięcia przez Komisję informacji o postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym nieruchomości warszawskiej lub dotyczącym osoby zajmującej lokal w nieruchomości warszawskiej będącej przedmiotem decyzji reprivatyzacyjnej, Komisja może wystąpić do sądu o zawieszenie tego postępowania lub wstrzymanie czynności organu egzekucyjnego w tym postępowaniu.

2. Sąd rozstrzyga w przedmiocie wniosku, o którym mowa w ust. 1, niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku.

3. Do czasu rozstrzygnięcia przez sąd wniosku, o którym mowa w ust. 1, postępowanie egzekucyjne podlega zawieszeniu lub wstrzymuje się czynności w tym postępowaniu.

Art. 26b. 1. W razie powzięcia przez Komisję informacji o administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym nieruchomości warszawskiej będącej

przedmiotem decyzji reprivatyzacyjnej. Komisja może wystąpić do organu egzekucyjnego o zawieszenie tego postępowania lub wstrzymanie czynności egzekucyjnych w tym postępowaniu.

2. Organ egzekucyjny rozstrzyga w przedmiocie wniosku, o którym mowa w ust. 1, niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku.

3. Do czasu rozstrzygnięcia przez organ egzekucyjny wniosku, o którym mowa w ust. 1, administracyjne postępowanie egzekucyjne podlega zawieszeniu lub wstrzymuje się czynności egzekucyjne w tym postępowaniu.”;

2) w art. 29 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Wydając decyzję, o której mowa w ust. 1 pkt 2, Komisja stwierdza niedopuszczalność uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 7 ust. 1 dekretu i umarza postępowanie.”;

3) w art. 30 w ust. 1 po pkt 4 dodaje się pkt 4a i 4b w brzmieniu:

„4a) stwierdzono inne naruszenie przepisów postępowania, jeżeli mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności jeżeli osobę uprawnioną reprezentował kurator ustanowiony dla osoby nieznannej z miejsca pobytu w braku podstawy do jego ustanowienia, ustanowiono kuratora spadku działającego w imieniu osoby nieżyjącej lub z naruszeniem przepisów o dziedziczeniu, w tym przepisów dotyczących dziedziczenia spadków wakujących lub nieobjętych, albo stwierdzono naruszenie prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy;

4b) nieruchomość warszawska jest zamieszkała przez lokatorów, którym do dnia wydania decyzji reprivatyzacyjnej nie zapewniono lokali zamiennych albo lokali socjalnych;”;

4) po art. 41 dodaje się art. 41a w brzmieniu:

„Art. 41a. 1. Nieważne jest oświadczenie woli mające za przedmiot nieruchomość warszawską złożone przez osobę, na rzecz której wydano decyzję reprivatyzacyjną na podstawie okoliczności, o których mowa w art. 30 ust. 1, która nabyła prawo lub roszczenie od osoby uprawnionej lub która nie była osobą uprawnioną w rozumieniu art. 7 ust. 1 dekretu.

2. Nieważność oświadczenia woli, o której mowa w ust. 1, nie ma wpływu na skuteczność dokonanej na jego podstawie odpłatnej czynności prawnej, jeżeli wskutek tej czynności osoba trzecia nabyła prawo lub została zwolniona od obowiązku, chyba że działała w złej wierze.

3. W złej wierze jest ten, kto w chwili dokonania czynności prawnej z osobą, o której mowa w ust. 1, wiedział lub z łatwością mógł się dowiedzieć o okolicznościach, o których mowa w art. 30 ust. 1.⁷.

Rozdział X

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 69. Tworzy się Fundusz Rekompensacyjny.

Art. 70. 1. Likwiduje się Fundusz Reprywatyzacji utworzony na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników.

2. Likwiduje się Fundusz Rekompensacyjny utworzony na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 71. Środki obrotowe, w tym należności i zobowiązania oraz przychody i wydatki likwidowanych funduszy, o których mowa w art. 70, stają się środkami obrotowymi, w tym należnościami i zobowiązaniami oraz przychodami i wydatkami Funduszu Rekompensacyjnego.

Art. 72. 1. Do obliczania czasu faktycznego władania wymaganego do nabycia własności nieruchomości, w tym do doliczenia czasu wskutek przeniesienia faktycznego władania albo jeżeli obecny władający jest spadkobiercą poprzedniego, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące czasu posiadania wymaganego do nabycia przez zasiedzenie w dobrej wierze obowiązujące w chwili objęcia nieruchomości lub jej części w faktyczne władanie.

2. Przepis ust. 1 stosuje się choćby w czasie od dnia przejęcia nieruchomości do wejścia w życie ustawy, doszło do przerwy w faktycznym władaniu nieruchomością.

3. Do nabycia własności przejętej nieruchomości lub jej części, którą osoba uprawniona lub jej następca prawny faktycznie włada w dniu wejścia w życie ustawy, stosuje się odpowiednio przepisy o zasiedzeniu nieruchomości w dobrej wierze, choćby przepisy dotychczasowe wyłączały zasiedzenie.

4. Przepisów ust. 1-3 nie stosuje się w zakresie, w jakim:

- 1) przed dniem wejścia w życie ustawy osoba trzecia nabyła nieruchomość lub jej część w dobrej wierze w drodze czynności prawnej;
- 2) lokal w nieruchomości jest przedmiotem najmu podlegającego przepisom o ochronie lokatorów.

5. Czynności dokonywane przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego albo przez państwową lub samorządową osobę prawną, mające na celu przerwanie zasiedzenia, dokonane przed dniem wejścia w życie ustawy, uznaje się za niewywołujące skutków prawnych w zakresie, o którym mowa w ust. 1-3.

6. Do stwierdzenia nabycia własności przejętej nieruchomości stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego o stwierdzeniu zasiedzenia.

Art. 73. Prawo do rekompensaty na podstawie ustawy nie przysługuje, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy na podstawie prawomocnego wyroku sądowego lub na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej nieruchomość przejęta została zwrócona albo w zamian za jej przejęcie były właściciel lub inna osoba uprawniona otrzymała odszkodowanie na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 74. 1. Skarb Państwa lub inna publiczna osoba prawna będąca w dniu wejścia w życie ustawy właścicielem lub współwłaścicielem nieruchomości przejętej nie ponosi odpowiedzialności za jej obciążenia, o których mowa w art. 14, chyba że zabezpieczone nimi wierzytelności przed dniem wejścia w życie ustawy nie uległy przedawnieniu albo nie wygasły na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności wskutek spełnienia świadczenia, a osoba uprawniona (wierzyciel) spełnia wymagania, o których mowa w art. 6 ust. 1 lub art. 7 ust. 2.

2. Odpowiedzialność, o której mowa w ust. 1, ogranicza się do 20% wartości nieruchomości przejętej na zasadach określonych w przepisach obowiązujących w dniu przejęcia nieruchomości.

3. Do biegu przedawnienia, o którym mowa w ust. 1, nie wlicza się okresu od dnia przejęcia nieruchomości do dnia wejścia w życie ustawy. Jednakże domniemanie zgodności wpisu w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, przewidziane w odrębnych przepisach, nie obejmuje wierzytelności zabezpieczonej przez wpis obciążenia, o którym mowa w art. 14.

4. Do ustalenia odpowiedzialności Skarbu Państwa lub innej publicznej osoby prawnej za obciążenia nieruchomości przejętej stosuje się przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

Art. 75. 1. W dniu wejścia w życie ustawy wygasają:

- 1) wszelkie prawa lub roszczenia wynikające z przejęcia własności lub współwłasności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz innych osób prawnych prawa publicznego na podstawie przepisów, o których mowa w art. 2 pkt

3 i art. 13, także w przypadku przejęcia z naruszeniem tych przepisów albo bez podstawy prawnej, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej;

2) wszelkie obciążenia nieruchomości przejętej, w tym obciążenia hipoteczne w rozumieniu art. 3 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, powstałe przed dniem przejęcia, z wyjątkiem praw obciążających nieruchomość z mocy prawa oraz służebności gruntowych odpowiadających służebności drogi koniecznej lub służebności ustanowionej w związku z przekroczeniem granicy przy wznoszeniu budowli lub innego urządzenia.

2. Obciążenia, o których mowa w ust. 1, podlegają wykreśleniu w księdze wieczystej z urzędu.

3. Jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy toczy się postępowanie administracyjne albo postępowanie sądowe lub sądowo-administracyjne dotyczące praw, roszczeń lub obciążeń, o których mowa w ust. 1, postępowanie podlega umorzeniu. Sąd zwraca stronie cały wpis albo opłatę sądową uiszczoną na podstawie przepisów o kosztach sądowych w sprawach cywilnych lub sądowo-administracyjnych.

4. Jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy toczy się postępowanie w przedmiocie wydania decyzji reprivatyzacyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, postępowanie podlega umorzeniu, z wyjątkiem postępowań wszczętych na jej podstawie.

Art. 76. 1. Od dnia wejścia w życie ustawy nie można żądać wznowienia postępowania w sprawach decyzji o przejęciu nieruchomości, o których mowa w art. 2 pkt 3 ani nie stwierdza się nieważności decyzji w wydanych w tych sprawach.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy spraw:

- 1) wydanych na podstawie ustawy o potwierdzeniu prawa do rekompensaty oraz o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty;
- 2) w przedmiocie decyzji reprivatyzacyjnej z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, podlegających rozpatrzeniu na jej podstawie;
- 3) w przedmiocie decyzji stwierdzających nieważność albo wydanie z naruszeniem prawa decyzji o przejęciu nieruchomości, o których mowa w ust. 1, o ile zostały wydane na podstawie okoliczności faktycznych, z uwzględnieniem zagadnienia

wstępnego rozstrzygniętego przez sąd lub w oparciu o orzeczenie sądu, które zostały zmienione lub uchylone na podstawie wniosku oraz w trybie przewidzianym w art. 49.

Art. 77. 1. W okresie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy właściwe organy przekażą wojewodzie mazowieckiemu wnioski, o których mowa w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, akta postępowań o wydania decyzji reprivatyzacyjnej toczące się przed tymi organami, a także akta postępowań zakończonych.

2. O przekazaniu, o którym mowa w ust. 1, właściwe organy zawiadamiają przez ogłoszenie w Biuletynie Informacji Publicznej w terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy informacji o złożonych wnioskach, nieruchomościach objętych wnioskami oraz informacji o możliwości:

- 1) złożenia wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty w odniesieniu do nieruchomości warszawskiej w rozumieniu ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, przez byłych właścicieli, współwłaścicieli oraz następców prawnych, o których mowa w art. 7 ustawy, także w razie niespełnienia wymagań przewidzianych w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy, albo
- 2) potwierdzenia przed wojewodą mazowieckim wniosku złożonego na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

3. W okresie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy właściwe organy przekazują wojewodzie mazowieckiemu jako właściwemu po dniu wejścia w życie ustawy akta postępowań w przedmiocie ustanowienia na podstawie decyzji reprivatyzacyjnej użytkowania wieczystego nieruchomości warszawskiej.

Art. 78. Tracą moc:

- 1) dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej;
- 2) dekret z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

Art. 79. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

I. Założenia ogólne

1.1. Projekt ustawy określa zasady przyznawania i wykonywania prawa do rekompensaty na rzecz osób fizycznych, których nieruchomości lub zabytki ruchome zostały przejęte przez władze komunistyczne po 1944 r. na rzecz państwa lub na rzecz innych osób prawnych prawa publicznego, w tym jednostek samorządu terytorialnego (w latach 1944-1950 związków samorządu terytorialnego). Od 1989 r. mimo licznych inicjatyw legislacyjnych nie zostało przyjęte całościowe rozwiązanie problemu tzw. reprivatyzacji, w tym rekompensat zarówno za mienie przejęte na własność państwa na podstawie ustaw lub dekretów z lat 1944-1962, a także z naruszeniem tych przepisów.

1.2. Podstawowym założeniem i celem projektu jest eliminacja dotychczasowego wadliwego, prowadzącego do licznych patologii i realizowanego na podstawie przepisów nacjonalizacyjnych ułomnego mechanizmu restytucji nieruchomości przejmowanych przez władze komunistyczne po 1944 r. (odwracania skutków przejęcia nieruchomości przez Państwo na podstawie dotychczasowych przepisów - mechanizmu wzruszania decyzji administracyjnych). Rozwiązanie to pozwoli na uporządkowanie zagadnień związanych z tzw. reprivatyzacją, w tym przede wszystkim zamknięcie i uniknięcie w przyszłości trwania stanu permanentnej niepewności prawnej, która jest przede wszystkim skutkiem możliwości podważania decyzji administracyjnych dotyczących przejęcia nieruchomości po II wojnie światowej. Z uwagi na wynikające z aktualnego modelu postępowania administracyjnego niebezpieczeństwo nieograniczonego w czasie podważania zarówno decyzji dotyczących przejęć nieruchomości na podstawie aktów nacjonalizacyjnych, jak i tych, które skutkują odwracaniem ich skutków, projekt przewiduje zamknięcie drogi prawnej podważania dotychczasowych decyzji administracyjnych (poza szczególnymi przypadkami określonymi w ustawie). W konsekwencji wszelkie toczące się postępowania służące odwróceniu skutków nacjonalizacji albo przejęcia w inny sposób nieruchomości, podlegają umorzeniu, a nowe służące wzruszaniu decyzji o przejęciu nieruchomości co do zasady nie będą mogły być wszczynane (poza wypadkami wyjątkowymi, wprost unormowanymi w ustawie). Rozwiązanie to jest jedynym, które umożliwia ostateczne uporządkowanie problematyki stosunków własnościowych wskutek nacjonalizacji gruntów przez reżim totalitarny narzucony na ziemiach polskich po II wojnie światowej. Celem projektu ustawy jest zatem przede wszystkim kompleksowe unormowanie stanu prawnego powstałego wskutek

wieloletnich patologii i zaniechań w procesie kształtowania stosunków własnościowych nieruchomości przejmowanych po II wojnie światowej, z uwzględnieniem uniwersalnego mechanizmu pozwalającego na uniknięcie wikłania w przyszłości osób prywatnych, a także wszczynania przed organami stosującymi prawo, w tym sądami i organami administracji publicznej, dalszych sporów prawnych. W zakresie regulacji stosunków własnościowych dotyczących nieruchomości przejmowanych przez władze komunistyczne ustawa realizuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2015 r., P 46/13 (OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 62), w którego uzasadnieniu wskazano, że „ (...) zasada praworządności nie uzasadnia rozwiązania prawnego umożliwiającego stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej, jeśli decyzja ta korzystała przez kilkadziesiąt lat z domniemania zgodności z prawem, wywołuje skutki polegające na nabyciu prawa lub ukształtowaniu ekspektatywy nabycia praw przez jej adresatów, a dodatkowo przesłanka stwierdzenia nieważności decyzji ma charakter niedookreślony i jej wykładnia ukształtowała się w orzecznictwie na długo po wydaniu decyzji”.

Nieprawidłowości związane z procesem reprivatyzacji pociągnęły za sobą szereg negatywnych skutków społecznych w postaci m.in. eksmisji lokatorów ze zwracanych nieruchomości lub znacznej podwyżki czynszów wynajmu lokali, jak również stały się przyczyną strat dla budżetu państwa, o czym świadczy fakt, iż działająca od maja 2017 r. Komisja do spraw usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa¹³⁾ w przeciągu 100 dni swojej działalności stwierdziła nieprawidłowości w decyzjach Urzędu m.st. Warszawa dot. sześciu nieruchomości wartych łącznie ok. pół miliarda złotych i postanowiła w konsekwencji o ich zwrocie na rzecz Skarbu Państwa.

Aktualny stan prawny komplikuje w szczególności kilkukrotna zmiana w okresie od 1944 r. przepisów prawa cywilnego dotyczących własności i innych praw rzeczowych, a także ksiąg wieczystych.

Ustawa nie dotyczy wyłącznie nieruchomości położonych na terenie m.st. Warszawy, objętych dekretem z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. poz. 279 oraz z 1985 r. poz. 99), lecz całego obecnego terytorium Polski.

Trzynastcie dekrétów i ustaw skutkujących po 1944 r. przejściem przez państwo nieruchomości prywatnych było uchwalonych przez nielegitymizowany reżim, nie wybrany w

¹³⁾ Działająca na podstawie ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz. U. poz. 718).

demokratycznych wyborach, lecz narzucony przez sowieckiego najeźdźcę. Negatywna ocena moralna i prawna tych aktów, a także wątpliwa legitymacja organów je wydających, nie może prowadzić do automatycznego podważenia wszelkich ich skutków, ponieważ przez w sumie ponad siedemdziesiąt lat od rozpoczęcia procesu ich przyjmowania i stosowania w zakresie przejęcia nieruchomości przez komunistyczne władze wywołały w wielu wypadkach nieodwracalne skutki faktyczne i prawne, uniemożliwiając przywrócenie na mocy ustawy stanu sprzed 1944 r.

1.3. Ustawa dotyczy przede wszystkim kategorii tzw. nieruchomości przejętych, tj. nabytych przez Skarb Państwa lub przez inną publiczną osobę prawną, w tym jednostki samorządu terytorialnego, podlegających nacjonalizacji na podstawie przepisów nacjonalizacyjnych obowiązujących po 1944 r., a także na podstawie art. 1 dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. poz. 67 oraz z 1927 r. poz. 437), dokonywane po dniu 19 lipca 1944 r. w odniesieniu do posiadłości ziemskich, o których mowa w art. 1 pkt 3 dekretu. Projekt nie obejmuje nacjonalizacji gruntów rolnych na podstawie przepisów o reformie rolnej, które nie przewidywały rekompensat. Nie dotyczy to jednak nieruchomości, które zostały przejęte przez władze komunistyczne niezgodnie z prawem.

II. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

2.1 Polska - dawny lider transformacji społeczno-ustrojowej, jest ostatnim państwem byłego bloku wschodniego, które nie przeprowadziło reprivatyzacji. Większość krajów Europy Środkowo-Wschodniej wprowadziła stosowne regulacje prawne na samym początku przemian - w latach 1990-1992. Umożliwiło to dokonanie zwrotu większości mienia osobom wywłaszczonym przed wprowadzeniem większych przemian własnościowych, np. w drodze prywatyzacji czy komunalizacji.

2.2 Niemcy

Jednym z pierwszych krajów, który unormował zasady zwrotu znacjonalizowanego majątku dawnym właścicielom, była NRD. Regulacja spraw własnościowych była jednym z

najważniejszych tematów negocjacyjnych pomiędzy dwoma jednoczącymi się państwami niemieckimi¹⁴⁾. Zagadnienie to uznano za na tyle istotne, iż poświęcono mu odrębny dokument - Wspólną Deklarację¹⁵⁾, włączoną następnie do Traktatu Zjednoczeniowego¹⁶⁾.

Najważniejszy akt prawny w zakresie reprivatyzacji został wydany jeszcze przez władze NRD. Była to ustawa *o uregulowaniu niewyjaśnionych spraw majątkowych* z 23 września 1990 r. - *Vermögensgesetz* (dalej: ustawa majątkowa)¹⁷⁾. Ustawa wprowadzała naczelną zasadę restytucji majątków na rzecz poprzednich właścicieli lub ich spadkobierców. Zasada ta zresztą została już przyjęta we Wspólnej Deklaracji. Ustawa majątkowa była wielokrotnie nowelizowana. Problematyce reprivatyzacji poświęcono także szereg innych aktów prawnych, często zmieniających pierwotne reguły ustalone w ustawie majątkowej.

Specyfika niemieckich przemian polegała przede wszystkim na szerokim zakresie reprivatyzacji - zarówno podmiotowym, jak i przedmiotowym. Każdemu, kogo pozbawiono majątku, bez względu na narodowość, obywatelstwo, rasę, religię, przekonania polityczne, przyznano prawo do zwrotu majątku lub odszkodowania¹⁸⁾. Przepisy niemieckie nie przewidywały też ograniczeń co do przedmiotu roszczeń reprivatyzacyjnych - uprawnieni mogli starać się o zwrot lub rekompensatę za utracone nieruchomości (rolne, budynkowe, lokalowe), przedsiębiorstwa, wszelkiego rodzaju ruchomości, w tym dzieła sztuki, papiery wartościowe, prawa na dobrach niematerialnych¹⁹⁾. Żadne z państw postkomunistycznych nie przeprowadziło reprivatyzacji tak różnorodnych kategorii mienia.

Przewidziano jednak jedno poważne ograniczenie - już we Wspólnej Deklaracji, a następnie w ustawie majątkowej ustalono, iż zwrotowi nie będą podlegać majątki

¹⁴⁾ Zob. A. Falkowska, *Restytucja, odszkodowanie czy inwestycje? - reprivatyzacja majątku Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. „Ekonomia i Prawo” 2011, t. VII, cz. I, s. 270.

¹⁵⁾ Wspólna Deklaracja Rządów RFN i NRD w sprawie uregulowania niewyjaśnionych spraw majątkowych z 15 czerwca 1990 r. (Gemeinsame Erklärung der Regierungen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik zur Regelung offener Vermögensfragen, 15. Juni 1990, BGBl. 1990 II, S. 1237-38).

¹⁶⁾ Art. 41 (1) Traktatu pomiędzy RFN i NRD w sprawie przywrócenia jedności Niemiec - Traktat Zjednoczeniowy (Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands (Einigungsvertrag), 31. August 1990, BGBl. 1990 II, S. 903).

¹⁷⁾ Gesetz zur Regelung offener Vermögensfragen (VermG), 23. September 1990, BGBl. 1990 II, S. 885.

¹⁸⁾ M. Granat, *Problem reprivatyzacji w wybranych państwach Europy Środkowej i Wschodniej*. [w:] *Reprivatyzacja w systemie prawa. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Ustawodawczą Senatu we współpracy z Ministerstwem Skarbu Państwa*, Warszawa 1999, s. 107. Por. także art. 1 VermG.

¹⁹⁾ M. Tkaczyk, *Prawne regulacje reprivatyzacji w wybranych krajach Europy Środkowowschodniej*. „Myśl Ekonomiczna i Prawna” 2005, nr 4, s. 58-59.

wyłączone w okresie istnienia radzieckiej strefy okupacyjnej, tj. w latach 1945-1949²⁰⁾. Same skonfiskowane wówczas nieruchomości stanowiły około 1/3 powierzchni byłej NRD. Dla poprzednich właścicieli tego mienia nie przewidziano również żadnego odszkodowania. Kontrowersyjna regulacja stała się przedmiotem równie dyskusyjnego rozstrzygnięcia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z 23 kwietnia 1991 r. utrzymał on w mocy postanowienia Traktatu Zjednoczeniowego, sankcjonując tym samym nieodwracalność wyłączeń z okresu 1945-1949. Odmienne od ustawodawcy, Trybunał przyjął jednak, iż byłym właścicielom należy się pewne odszkodowanie. Na realizację tego postulatu poszkodowani musieli czekać jeszcze 3 lata – w 1994 r. uchwalono ustawę o świadczeniach wyrównawczych za mienie wyłączone na podstawie przepisów okupacyjnych²¹⁾.

Należy podkreślić, iż niemiecki ustawodawca, regulując problematykę nierozwiązanych spraw majątkowych, miał do rozstrzygnięcia bardzo złożony problem. Poza wspomnianym już okresem wyłączeń władz okupacyjnych, konfiskaty mienia nastąpiły już wcześniej - w latach 1933-1939 w okresie reżimu nazistowskiego. Odmienne od wcześniej analizowanej sytuacji, przepisy reprivatyzacyjne wyraźnie objęły ofiary konfiskat nazistowskich, przewidując dla nich zwrot mienia lub odszkodowanie.

Jak wcześniej wspomniano, zasadę pierwszeństwa restytucji przewidywała wyraźnie Wspólna Deklaracja oraz ustawa majątkowa. Oba akty zawierały jednocześnie szereg wyjątków od reguły zwrotu majątku w naturze. W szczególności restytucja była niedopuszczalna, gdy istotnie zmieniono przeznaczenie lub sposób użytkowania mienia, które następnie zostało wykorzystane na cele publiczne albo zostało nabyte przez osoby trzecie w dobrej wierze. W takim wypadku były właściciel mógł uzyskać jedynie odszkodowanie pieniężne. Kolejne akty prawne wprowadzały dalej idące wyjątki od zasady restytucji. Najważniejsze z nich zawarto w prawie o szczególnych inwestycjach z 1990 r.²²⁾ Kierując się dobrem gospodarki postanowiono, iż majątki, względem których zgłoszono roszczenia reprivatyzacyjne, mogą zostać sprzedane

²⁰⁾ Władze NRD sprzeciwiały się szczególnie silnie reprivatyzacji tych majątków, podnosząc jednocześnie, iż pełną odpowiedzialność za wyłączenia z lat 1945-1949 ponoszą władze radzieckie. Według uproszczonych rachunków zaspokojenie roszczeń w tym zakresie kosztowałoby około 8 miliardów marek, czego nie udźwignąłby budżet NRD (W. Schäuble, *Der Vertrag. Wie ich über die deutsche Einheit verhandelte*, Stuttgart 1991, s. 259-261). Przypuszcza się także, iż utrzymanie w mocy zmian dokonanych w drodze reformy rolnej przeprowadzonej w radzieckiej strefie okupacyjnej było jednym z warunków wyrażenia przez ZSRR zgody na zjednoczenie Niemiec. M. Gorbaczow w 1994 r. oficjalnie zaprzeczył tym przypuszczeniom (M. Tkaczyk, op. cit., s. 58).

²¹⁾ *Gesetz über staatliche Ausgleichsleistungen für Enteignungen auf besatzungsrechtlicher oder besatzungshoheitlicher Grundlage, die nicht mehr rückgängig gemacht werden können (Ausgleichsleistungsgesetz - AusglLeistG)* BGBl. 1994 I. S. 2628.

²²⁾ *Gesetz über besondere Investitionen in der Deutschen Demokratischen Republik*, Gesetzblatt der Deutschen Demokratischen Republik, 27. September 1994, BGBl. 1990 I. S. 1897.

inwestorom, o ile istnieje wobec nich szczególny cel inwestycyjny. Przyjęte rozwiązania prawne nie pobudziły jednak w wystarczającym stopniu inwestycji w zrujnowanych ekonomicznie landach wschodnich. Długotrwałe, żmudne procedury oraz restrykcyjność przepisów spowodowały zamrożenie większości działań inwestorskich na terenie byłej NRD. Rząd i parlament niemiecki zareagowały jednak bardzo szybko - wiosną 1991 r., po zaledwie 4 miesiącach prac, uchwalono nowe regulacje usprawniające proces inwestycyjny²³⁾. Gdy zmiany okazały się niewystarczające, parlament niezwłocznie uchwalił prawo o pierwszeństwie inwestycji²⁴⁾. Regulacja, jak wynika z samej nazwy, oznaczała całkowitą zmianę priorytetów reprivatyzacyjnych, w miejsce restytucji wprowadzając odszkodowanie za wywłaszczony majątek. Pozwoliło to jednak na pobudzenie aktywności gospodarczej i zażegnanie problemów wynikających z niepewności prawnej co do większości majątków.

2.3 Czechy, Słowacja

Równie szybko problematykę reprivatyzacji podjęto w Czechosłowacji. Jeszcze w okresie istnienia wspólnej państwowości kwestia zwrotu mienia przejętego przez państwo okazała się sprawą wymagającą pilnego uregulowania. Wynikało to z jednego z pierwszych aktów przyjętych po upadku reżimu socjalistycznego - ustawy o rehabilitacjach sądowych²⁵⁾. Na mocy tego aktu, ujmując to w pewnym uproszczeniu, zniesione zostały wyroki sądowe wydane w poprzednim ustroju, w sprawach o przestępstwa przeciwko państwu²⁶⁾. Był to akt szczególny, którego wyjątkowość wyrażała się w uchyleniu *ex lege* dziesiątków tysięcy wyroków sądowych w sprawach karnych bez wznawiania tych postępowań²⁷⁾. Taki stan spowodował otwarcie problemu zwrotu majątku przejętego przez państwo na podstawie orzeczonej, w wyżej wymienionych sprawach, kary przepadku mienia. Jednocześnie rozgorzała dyskusja na temat zakresu podmiotowego, przedmiotowego i czasowego przyszłej reprivatyzacji. Chronologicznie pierwszą ustawą reprivatyzacyjną była uchwalona jeszcze w 1990 r. ustawa o uregulowaniu stosunków własności zakonów i kongregacji religijnych. Na jej

²³⁾ Było to prawo o usunięciu barier prywatyzacji przedsiębiorstw i wspieraniu inwestycji (*Das Gesetz zur Beseitigung von Hemmnissen bei der Privatisierung von Unternehmen und zur Förderung von Investitionen* z. 22. März 1991 r., BGBl. I 591 I, S. 766).

²⁴⁾ *Gesetz über den Vorrang für Investitionen bei Rückübertragungsansprüchen nach dem Vermögensgesetz (Investitionsvorranggesetz - InvVorG)* 14. Juli 1992, BGBl. I, S. 1268.

²⁵⁾ Ustawę uchwalono w maju 1990 r.

²⁶⁾ P. Rychetsky, *Prawne problemy reprivatyzacji w Republice Czeskiej*, [w:] *Reprivatyzacja w systemie prawa. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Ustawodawczą Senatu we współpracy z Ministerstwem Skarbu Państwa*, Warszawa 1999, s. 137.

²⁷⁾ *Ibidem*.

podstawie zwrócono znaczną część przejętych przez państwo nieruchomości. Na marginesie należy wspomnieć, że reprivatyzacja majątku Kościoła rzymskokatolickiego ograniczona została w zasadzie do zwrotu jedynie budynków kościelnych²⁸⁾. Poza enumeratywnie wymienionymi nieruchomościami, nie przewidziano zwrotu innego mienia, w szczególności rozległych nieruchomości rolnych i leśnych²⁹⁾.

Również w 1990 r. przyjęto ustawę o łagodzeniu następstw niektórych krzywd majątkowych. Ustawa ta dotyczyła jedynie niektórych nieruchomości znacjonalizowanych w drodze kilku aktów prawnych (głównie rozporządzeń rządowych) wydanych po 1955 r. Ze względu na tak wąski zakres przedmiotowy i czasowy zaczęto ją nazywać małą ustawą reprivatyzacyjną. Przewidywała ona zwrot odebranego mienia lub przyznanie rekompensaty pieniężnej, równej cenie, za jaką nieruchomość została sprzedana innej osobie fizycznej.

Na początku 1991 r. przyjęto tzw. dużą ustawę reprivatyzacyjną³⁰⁾ - podstawowy akt prawny nie tylko w zakresie zwrotu znacjonalizowanego mienia, ale też naprawienia krzywd niemajątkowych. Ramy czasowe rehabilitacji pozasądowej zostały ściśle określone - ustawa obejmowała naprawienie szkód i zadośćuczynienie krzywdom wyrządzonym w okresie od 25.02.1948 r. do 31.12.1989 r. Wąsko ujęto również zakres podmiotowy ustawy - status osoby uprawnionej przysługiwał jedynie osobom posiadającym czechosłowackie obywatelstwo oraz stałe miejsce pobytu na terenie Czechosłowacji. Takie rozwiązanie wywołało ostre protesty zwłaszcza ze strony Niemców sudeckich oraz emigracji żydowskiej. Po rozpadzie Czechosłowacji kryterium stałego pobytu zostało zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego zarówno Czech, jak i Słowacji. Czeski Trybunał Konstytucyjny uwzględnił skargę, co spowodowało usunięcie z ustawy wspomnianego warunku. Otworzyło to drogę emigrantom do występowania o zwrot majątku pozostawionego przez nich w kraju. Trybunał, pomijając ramy czasowe dużej ustawy reprivatyzacyjnej, umożliwił także występowanie Niemcom sudeckim o rekompensatę za majątek utracony przez nich w 1945 r.³¹⁾

²⁸⁾ P. Rychetsky uzasadnił taką regulację „specyficznymi czeskimi doświadczeniami historycznymi i znacznymi różnicami politycznymi” (por. P. Rychetsky, op. cit., s. 138).

²⁹⁾ M. Granat, op. cit., s. 107.

³⁰⁾ Ustawa z dnia 21.02.1991 r. o restytucji własności prywatnej w drodze pozasądowej (zwana też ustawą o rehabilitacjach pozasądowych). Zarówno w Czechach, jak i na Słowacji uchwalono jeszcze szereg innych aktów prawnych bezpośrednio lub pośrednio związanych z tematyką reprivatyzacyjną (zob. więcej J. Kuklik, *Restytucja dóbr wprawie czeskim i czechosłowackim w latach 1989-2000*, [w:] *Dobra kultury i problemy własności: doświadczenia Europy Środkowej po 1989 r.*, Warszawa 2005, s. 31-37; M. Tkaczyk, op. cit., s. 63-70).

³¹⁾ M. Tkaczyk, op. cit., s. 65.

Odmianą decyzję podjął słowacki Trybunał Konstytucyjny, uznając kryterium stałego pobytu na terenie kraju za zgodne z konstytucją. Rozstrzygnięcie dużej ustawy reprivatyzacyjnej zaskarżono więc do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, ale również bez powodzenia - skarga została odrzucona³²⁾. Dopiero w 2000 r. rząd słowacki podjął decyzję o zwrocie majątku skonfiskowanego ofiarom Holocaustu w latach 1939-1945³³⁾.

Zagadnienie reprivatyzacji majątku w byłej NRD, Czechach i Słowacji zrodziło wiele problemów prawnych. Jeszcze wiele lat po transformacji ustrojowej toczyły się postępowania sądowe związane ze zwrotem znacjonalizowanego mienia lub stosowną rekompensatą pieniężną. Te trudności były jednak nieuniknione w tak złożonym procesie, budzącym szereg wątpliwości prawnych, moralnych, społecznych oraz problemów ekonomicznych³⁴⁾. W literaturze wskazuje się jednak, iż samo przeprowadzenie reprivatyzacji we wskazanych krajach zakończyło się sukcesem³⁵⁾, który był możliwy dzięki szybkiemu uchwaleniu ustaw denacjonalizacyjnych. Stosowne działania podjęto natychmiast po upadku reżimu socjalistycznego, zanim majątek został w większości sprywatyzowany i przeniesiony na osoby trzecie. Oprócz wyżej wspomnianych krajów reprivatyzację przeprowadzono także m.in. na Węgrzech, w Bułgarii, Rumunii, Litwie, Łotwie, Estonii, Macedonii, Słowenii.

III. Prawo do rekompensaty

3.1. Ustawa przewiduje możliwość przyznania osobom pokrzywdzonym aktami nacjonalizacyjnymi rekompensaty w jednej z trzech postaci: 1) zaliczenia wartości nieruchomości przejętej na poczet ceny sprzedaży nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego lub na poczet opłaty za przekształcenie użytkowania wieczystego we własność nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych

³²⁾ P. Rychetsky, op. cit., s. 139.

³³⁾ A. Niewiadomski, *Rząd zwróci majątek Żydom*, „Rzeczpospolita” 6.04.2000.

³⁴⁾ Według P. Makarceza przeprowadzenie reprivatyzacji w Czechach kosztowało 40 mld dolarów (P. Makarzec, *Reprivatyzacja w Polsce i w innych państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, t. 2, s. 101).

³⁵⁾ P. Makarzec, *Różne modele reprivatyzacji w Europie Środkowo-Wschodniej na przykładzie Czech, Niemiec i Węgier*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2006, t. 7, s. 156; idem, *Reprivatyzacja w Polsce*,... s. 102.

przepisów: 2) świadczenia pieniężnego (zadośćuczynienia pieniężnego) lub 3) obligacji skarbowych. W pierwszych dwóch przypadkach wysokość rekompensaty stanowić ma równowartość 20% wartości przejętej nieruchomości, zaś w trzecim – 25% tej wartości.

3.2. Prawo do rekompensaty jest ukształtowane jako niezbywalne i niepodzielne, natomiast podlegające dziedziczeniu na zasadach ogólnych. Prawo to nie przysługuje za dobra inne niż nieruchomości przejęte w drodze ustawy lub innego wskazanego w ustawie aktu normatywnego, a także za niektóre składniki tych nieruchomości w chwili przejęcia, w szczególności za przejęte budynki lub ich części, jeżeli w dniu przejęcia spełniały one warunki uznania za budynki zniszczone w rozumieniu dekretu z dnia 26 października 1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz. U. z 1947 r. poz. 181, z 1948 r. poz. 389, z 1951 r. poz. 75, z 1952 r. poz. 325 oraz z 1957 r. poz. 274).

3.3. Wartość nieruchomości będącą punktem odniesienia obliczania wysokości rekompensaty oblicza się według stanu z dnia przejęcia, a według cen albo kosztów odtworzenia na dzień sporządzenia wyceny w postępowaniu w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty. Ustalając wartość nieruchomości powinna zostać uwzględniona wartość istniejących w dniu przejęcia obciążeń, w tym zabezpieczeń hipotecznych, o ile nie zostanie wykazane, że zabezpieczone nimi wierzytelności zostały w późniejszym terminie zaspokojone. Skarb Państwa wobec uprawnionych z tytułu obciążeń ponosi odpowiedzialność za stare obciążenia, o ile dotychczas nie doszło do ich wygaśnięcia albo do przedawnienia zabezpieczonych nimi wierzytelności. Odpowiedzialność ogranicza się jednak do 20% wartości nieruchomości na zasadach określonych w przepisach obowiązujących w dniu przejęcia nieruchomości. Prawo do rekompensaty nie przysługuje wówczas, jeżeli wartość obciążeń była równa lub przewyższała wartość nieruchomości przejętej w dniu przejęcia.

3.4. Za dzień przejęcia nieruchomości uznaje się – odpowiednio, w zależności od tego, jaki akt stanowił podstawę nabycia przez państwo (związek samorządu terytorialnego) – dzień, w którym decyzja o przejęciu stała się ostateczna, sporządzono protokół przejęcia albo Skarb Państwa lub inna osoba prawna prawa publicznego objęła nieruchomość w posiadanie. W braku danych dniem tym ma być ten, który można określić z innych dokumentów, a w ich braku – dzień wejścia w życie odpowiedniego aktu normatywnego przewidującego przejęcie nieruchomości.

3.5. Ustawa określa krąg osób uprawnionych do tego prawa odwołując się do statusu osób, których nieruchomości zostały przejęte lub ich następców prawnych. Przewiduje

możliwość ubiegania się o rekompensatę przez te osoby, które utraciły nieruchomości, oraz ich najbliższych spadkobierców.

3.6. Prawo do rekompensaty przysługiwać ma wyłącznie osobom fizycznym, które w dniu przejęcia nieruchomości były właścicielami (współwłaścicielami) nieruchomości, posiadały obywatelstwo polskie, a także ich małżonkom, a także następcom prawnym, o ile są wstępnymi lub zstępnymi dawnych właścicieli (a zatem osób dziedziczących na podstawie art. 931 i art. 932 § 1-3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, 933 i 1132)). Dawni współwłaściciele albo ich współspadkobiercy mogą ubiegać się o rekompensatę w zakresie odpowiadającym ich udziałom, o ile osobiście lub przez pełnomocnika złożyły wniosek o potwierdzenie prawa do rekompensaty.

3.7. Zważywszy na charakter rekompensaty jako świadczenia *ex grata* mającego służyć zmniejszeniu negatywnych skutków krzywd, których doznali na skutek zaboru majątku nieruchomego przez władze komunistyczne, dokonanych obywatelom polskim, ustawa ogranicza krąg uprawnionych nie tylko do najbliższej rodziny dawnych właścicieli (a zatem rzeczywiście pokrzywdzonych w okresie przejmowania prywatnych dóbr majątkowych), ale także do osób będących w chwili przejęcia i dziś obywatelami polskimi. Państwo Polskie uznaje bowiem konieczność zrekompensowania krzywd własnych obywateli, mimo że dokonywane były przez niedemokratyczne rządy niesuwerennego państwa.

W przypadku współwłasności nieruchomości w chwili przejęcia albo wspólności spadku, o rekompensatę mogą ubiegać się współuprawnieni w odpowiedniej części ułamkowej.

3.8. Ustawa przyznaje prawo do rekompensaty także osobom spełniającym powyższe kryteria, których majątki nieruchome zostały przejęte na podstawie dawnych aktów normatywnych uchwalonych przez władze komunistyczne, mimo że nie było podstaw do przejęcia tych dóbr (nie były spełnione kryteria określone we właściwych przepisach) albo przejście zostało zrealizowane wskutek zaboru (bez podstawy prawnej, a zatem w przypadkach tzw. faktycznego wywłaszczenia), jak również osobom, które w świetle tych przepisów nie mogłyby dochodzić roszczeń przewidzianych w zamian za przejęcie nieruchomości wskutek niespełnienia przewidzianych w tych przepisach przesłanek. Dotyczy to m.in. osób, których nieruchomości zostały przejęte na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. poz. 279 oraz z 1985 r. poz. 99). Osoby, których dotyczyły przepisy tzw. dekretu Bieruta, a także spełniający kryteria ustawowe ich następcy prawni, dla uzyskania rekompensat powinni

złożyć – podobnie jak inni uprawnieni – odpowiedni wniosek (wówczas, gdy nie został on złożony na podstawie przepisów dotychczasowych) albo potwierdzić wniosek złożony na podstawie dekretu (art. 7 ust. 1). Wniosek mogą także składać – bez przewidzianego w ustawie ograniczenia terminem – te osoby, które spełniając kryteria dla uznania ich za uprawnione, w przypadku których doszło do uchylecia wcześniejszej decyzji reprivatyzacyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz. U. poz. 718). Wniosek powinien zostać wówczas złożony w ciągu roku od dnia, w którym decyzja o uchyleciu wcześniejszej decyzji reprivatyzacyjnej stała się ostateczna. Ustawa wyklucza jednak możliwość uzyskania rekompensaty przez tych, którzy nie spełniają kryteriów podmiotowych (a zatem w szczególności tzw. handlarzy roszezeń).

3.9. W zakresie postępowania dotyczącego potwierdzenia praw do rekompensaty oraz ich realizacji ustawa uwzględnia model przyjęty przez ustawodawcę w przepisach ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r., poz. 2041 ze zm.).

Prawo do rekompensaty potwierdzać ma, a także ustalać wybraną postać realizacji rekompensaty (na podstawie wskazania przez osobę uprawnioną we wniosku), w drodze decyzji administracyjnej wojewoda właściwy ze względu na miejsce położenia przejętej nieruchomości. Ustawa określa szczegółowo dane i informacje, które należy podać we wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty albo do niego dołączyć.

3.10. Wniosek powinien być złożony na urzędowym formularzu w terminie – co do zasady – 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Może go złożyć osoba uprawniona osobiście albo przez pełnomocnika, a także osoba, która podjęła odpowiednie działania w celu ustalenia, iż należy do kręgu spadkobierców dawnego właściciela. W takim przypadku – jeżeli trwa postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku – wojewoda zawiesza postępowanie w sprawie stwierdzenia prawa do rekompensaty do czasu uprawomocnienia się postanowienia sądu kończącego postępowanie. Jeżeli wniosek zawiera braki formalne, wojewoda wzywa osobę uprawnioną do ich uzupełnienia w terminie czternastu dni od dnia doręczenia wezwania, przy czym możliwe jest wydłużenie terminu.

3.11. Decyzję w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty osobie uprawnionej wojewoda wydaje w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku. Decyzja powinna zawierać wskazanie wybranej postaci realizacji prawa do rekompensaty. W terminie 14 dni od

dnia doręczenia decyzji osoba uprawniona powinna złożyć oświadczenie o uznaniu prawa do rekompensaty.

3.12. Drugim etapem postępowania w sprawie rekompensat jest wydanie przez właściwego wojewodę decyzji o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty. Jej wydanie następuje nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym decyzja o potwierdzeniu prawa do rekompensaty stała się ostateczna. W decyzji tej zostaje ustalona postać realizacji prawa do rekompensaty w zakresie odpowiadającym treści wniosku złożonego przez osobę uprawnioną.

3.13. Wojewodowie obowiązani będą prowadzić wojewódzkie rejestry zawierające dane o decyzjach lub zaświadczeniach w sprawie przysługiwania prawa do rekompensaty oraz o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty, wnioskodawcach oraz osobach, którym przysługuje prawo do rekompensaty, a także o stanie i postaci realizacji praw do rekompensaty.

3.14. Rekompensata w postaci zadośćuczynienia pieniężnego będzie realizowana przez Bank Gospodarstwa Krajowego w postaci wypłaty gotówkowej w placówce Banku lub przelewem na rachunek bankowy. Będzie realizowana z uwzględnieniem aktualnych możliwości budżetowych Państwa w częściach proporcjonalnie w stosunku do środków zgromadzonych na ten cel począwszy od roku kalendarzowego następującego bezpośrednio po roku, w którym stała się ostateczna decyzja o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty.

3.15. Minister właściwy do spraw finansów publicznych do czasu całkowitego zaspokojenia praw do rekompensaty w rocznym planie finansowym ustali, na zasadach określonych w ustawie, ogólną kwotę środków pieniężnych, które w budżecie państwa będą przeznaczone na zaspokajanie tych praw z Funduszu Rekompensacyjnego (zob. art. 16 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r., poz. 2041 ze zm.)). Ustalając tę kwotę powinien kierować się skalą roszeń oraz możliwością ich zaspokojenia z uwzględnieniem stanu finansów publicznych.

3.16. Świadczenia tytułem zadośćuczynienia pieniężnego będą również zaspokajane także z Funduszu Rekompensacyjnego. Zadośćuczynienie podlegać będzie waloryzacji o iloczyn wartości raty zadośćuczynienia pieniężnego i iloczynu miesięcznych wartości wskaźnika cen, towarów i usług konsumpcyjnych ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres podlegający waloryzacji.

3.17. Prawo do rekompensaty nie przysługuje osobom, które przed dniem wejścia w życie ustawy otrzymały wskutek utraty nieruchomości rekompensaty albo zadośćuczynienie na podstawie innych przepisów. W szczególności wyłączono możliwość ubiegania się o rekompensaty przez osoby, które mogły dochodzić świadczeń na podstawie umów międzynarodowych zawieranych przez władze PRL z innymi państwami (tzw. umów indemnizacyjnych), niezależnie od tego, czy zainteresowani otrzymali stosowne odszkodowanie na podstawie indywidualnego rozstrzygnięcia (decyzji). O rekompensatę nie mogą ubiegać się także osoby, których nieruchomości – mimo spełniania kryteriów ustawowych – były przejęte jako sankcja karna na podstawie przepisów szczególnych (w związku z przestępstwami popełnionymi w okresie II wojny światowej), osoby, które nabyły nieruchomości w okresie okupacji przede wszystkim na podstawie aktów okupantów albo w celu zapobieżenia ich przejściu na państwo, a także osoby, które mogłyby w przyszłości dochodzić zwrotu nieruchomości, a które zostały wywłaszczone w związku z ich przeznaczeniem na cele użyteczności publicznej na podstawie odrębnych aktów prawnych dotyczących wywłaszczenia.

3.18. Prawo do rekompensaty nie przysługuje osobom, które przed dniem wejścia w życie ustawy na podstawie prawomocnego wyroku sądowego lub na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej nabyły nieruchomość wskutek jej zwrotu albo w sytuacji, gdy w zamian za jej przejęcie były właściciel lub inna osoba uprawniona otrzymała odszkodowanie na podstawie odrębnych przepisów.

3.19. Ustawa wyklucza spod zakresu przedmiotowego nieruchomości przejętych, za które można uzyskać rekompensatę, grunty podlegające reformie rolnej i spełniające przesłanki przewidziane w dekreście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. poz. 13, z 1946 r. poz. 279, z 1957 r. poz. 172, z 1958 r. poz. 71 i 72 oraz z 1968 r. poz. 6). Za nieruchomości te w dekreście nie przewidywano odszkodowania. Wyłączenie nie dotyczy jednak tych przypadków, w których do przejęcia doszło z naruszeniem przepisów dekretu.

IV. Przejęte dobra kultury

4.1. Ustawa przewiduje ponadto możliwość ubiegania się przez osoby uprawnione (dawnych właścicieli albo członków ich najbliższej rodziny) o przywrócenie własności rzeczy ruchomych stanowiących dobra kultury w rozumieniu ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1086) lub innych rzeczy stanowiących

zabytek ruchomy w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.). Chodzi o takie dobra, które były przejmowane przez Państwo lub gminę miasta stołecznego Warszawy, na podstawie przepisów o przejmowaniu nieruchomości, o ile znajdują się w muzeach i są wpisane do inwentarza muzealiów, a także pozostają we władaniu państwowej lub samorządowej jednostki organizacyjnej bądź państwowej osoby prawnej.

4.2. W pewnych przypadkach określonych w ustawie wyłączone jest przywrócenie własności dóbr kultury, tj. przede wszystkim wówczas, gdy przed dniem przejęcia stanowiły one części składowe albo przynależności nieruchomości przejętych, bądź nie znajdują się w zbiorach publicznych, w rozumieniu art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, a także takich, które są wpisane na Listę Skarbów Dziedzictwa.

4.3. Wniosek o przywrócenie własności rzeczy ruchomej powinien zostać złożony przez osobę uprawnioną w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Decyzję w sprawie przywrócenia własności wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce położenia rzeczy stanowiącej dobro kultury.

4.4. Uwzględniając wniosek o przywrócenie własności dobra kultury właściwy wojewoda może orzec na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków o zachowaniu posiadania tej rzeczy przez dotychczasowego władającego przez okres nie dłuższy niż 10 lat od dnia złożenia wniosku przez osobę uprawnioną (z wyjątkiem rzeczy ruchomych zawierających podobizny lub rękopisy krewnych i powinowatych osoby uprawnionej). Dobro takie może zostać wykupione przez Skarb Państwa w drodze decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków lub starosty właściwego ze względu na położenie rzeczy za odszkodowaniem w wysokości równowartości 20% wartości zabytku. Wartość ta będzie podlegała ustaleniu przez powołane przy wojewodach komisje ds. szacowania wartości rzeczy.

V. Uchylenie lub zmiana prawomocnego orzeczenia

5.1. Ustawa przewiduje szczególne rozwiązanie umożliwiające wszczynanie w ciągu 10 lat od dnia jej wejścia w życie postępowań sądowych, których celem będzie odwrócenie skutków prawnych orzeczeń wydawanych w związku z obejmowaniem nieruchomości przez osoby, którym nie powinny być one zwrócone. W praktyce obrotu, przede wszystkim w dużych miastach, dochodziło bowiem do licznych nieprawidłowości, a wręcz patologii,

polegających na przejmowaniu nieruchomości przez osoby nieuprawnione, które na podstawie sfałszowanych dokumentów albo innych dowodów poświadczających nieprawdziwy stan prawny, w szczególności w postępowaniach spadkowych, uzyskiwały tytuł własności nieruchomości.

Ustawa mając na celu odwrócenie skutków tych praktyk umożliwia dotychczasowym właścicielom albo ich spadkobiercom pokrzywdzonym wskutek rozstrzygnięć wydanych na podstawie wadliwych przesłanek albo wskutek przestępstw, a także w przypadku dziedziczenia przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego także właściwemu wojewodzie lub prokuratorowi, składanie wniosków do właściwych sądów o uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia o ustaleniu stosunku prawnego lub prawa, o wydanie nieruchomości albo o stwierdzeniu nabycia spadku, o dział spadku lub zezwalającego kuratorowi spadku na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu, jeżeli w skład spadku wchodziła nieruchomość przejęta, którą nabyła osoba nieuprawniona albo gdy z innych przyczyn nieruchomość została przejęta przez osobę nieuprawnioną.

5.2. Prawomocne postanowienie sądu wydane na podstawie wniosku osoby uprawnionej będzie podstawą wykreślenia w księdze wieczystej wpisu dokonanego na podstawie aktu sporządzonego z uwzględnieniem orzeczenia uchylonego oraz wpisania osoby wskazanej przez sąd jako właściciela – zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym istniejącym przed wydaniem orzeczenia podlegającego uchyleniu.

5.3. Uchylenie rozstrzygnięcia wydanego na rzecz osoby nieuprawnionej skutkować będzie podważeniem dalszych aktów dokonanych przez tę osobę po przejęciu przez nią nieruchomości, chyba że osoba trzecia (strona czynności prawnej, albo dalszy nabywca praw lub obowiązków) w chwili dokonania odpłatnej czynności prawnej nie wiedziała i przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć o istnieniu podstawy uchylenia orzeczenia albo podstawy odmowy ustanowienia użytkowania wieczystego.

VI. Nabycie nieruchomości opuszczonych

6.1. Mając na uwadze podstawowy cel ustawy, którym jest uporządkowanie stanu prawnego nieruchomości oraz stosunków własnościowych, ustawa wprowadza mechanizmy umożliwiające nabycie nieruchomości przez Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego albo spółdzielnie mieszkaniowe (jeżeli te ostatnie na podstawie pozwolenia na budowę i decyzji lokalizacyjnej wybudowała na tej nieruchomości budynek) w sytuacji, gdy

podmioty te władają nieprzerwanie nieruchomościami, których właściciela nie można ustalić, a grunty pozostają we władaniu wskazanych podmiotów co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. To samo dotyczy nieruchomości, które od tego dnia nie były przedmiotem władania jakiegokolwiek innej osoby, przy czym wówczas ich własność nabywa Skarb Państwa.

6.2. Do nabycia własności nieruchomości opuszczonych może dojść odpowiednio na wniosek Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub spółdzielni mieszkaniowej na podstawie orzeczenia sądu w przedmiocie nabycia tego prawa. Dla ustalenia aktualnego stanu prawnego wskutek złożenia wniosku sąd powinien dokonać publicznego ogłoszenia w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym oraz w prasie lokalnej o zasięgu obejmującym co najmniej powiat, na terenie którego położona jest nieruchomość, wzywając właściciela nieruchomości lub jego następców prawnych do uczestnictwa w postępowaniu, lub w razie zgłoszenia się - wykazania tytułu do nieruchomości. W razie ustalenia aktualnego właściciela sąd oddali wniosek o wydanie postanowienia w przedmiocie nabycia własności na podstawie ustawy.

Do postępowania w przedmiocie nabycia własności nieruchomości opuszczonej stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia.

VII. Zmiana przepisów o Komisji ds. usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa

7.1. Ustawa zmienia m.in. ustawę z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz. U. poz. 718). Przepisy dotyczące kompetencji Komisji ds. usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa zostają uzupełnione o możliwość wystąpienia do sądu o zawieszenie toczącego się przed nim postępowania egzekucyjnego albo wstrzymanie czynności organu egzekucyjnego (komornika). Jest to istotne w tych przypadkach, w których mimo wszczęcia przez Komisję postępowania rozpoznawczego w sprawie decyzji reprivatyzacyjnej dalej prowadzone są postępowania egzekucyjne wobec lokatorów nieruchomości, niejednokrotnie połączone z nękaniami tych osób przez beneficjentów decyzji albo przez osoby działające w ich imieniu. O

zawieszeniu postępowania egzekucyjnego albo czynności komornika rozstrzyga sąd. Do czasu rozstrzygnięcia administracyjne postępowanie egzekucyjne podlega zawieszeniu lub wstrzymuje się czynności egzekucyjne w tym postępowaniu. Rozwiązanie to ma na celu uchronienie lokatorów przed negatywnymi dla nich skutkami działań beneficjentów decyzji reprivatyzacyjnych do czasu wydania przez Komisję rozstrzygnięcia w zakresie ustalenia prawidłowości wydania decyzji będącej przedmiotem postępowania.

7.2. Zmiana ustawy uwzględnia ponadto okoliczności wynikające z wpływu projektowanej ustawy o zrekompensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. na wydawane dotychczas przez Komisję w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa decyzje reformatoryjne. W przypadku decyzji Komisji uchylającej decyzję reprivatyzacyjną i orzekającej co do istoty sprawy należało zatem przewidzieć stwierdzenie przez Komisję niedopuszczalności uwzględnienia wniosku dekretowego i umorzenie postępowania.

7.3. Ustawa precyzuje też okoliczności stanowiące przesłanki wydania przez Komisję decyzji w przedmiocie nieruchomości warszawskich poprzez wskazanie dwóch kategorii okoliczności.

Po pierwsze rozstrzygnięcie Komisji uwzględniać ma sytuacje, gdy zostało stwierdzone nieprzewidziane w innych przepisach naruszenie przepisów postępowania, jeżeli mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności jeżeli osobę uprawnioną reprezentował kurator ustanowiony dla osoby nieznanej z miejsca pobytu w braku podstawy do jego ustanowienia, ustanowiono kuratora spadku działającego w imieniu osoby nieżyjącej lub z naruszeniem przepisów o dziedziczeniu, w tym przepisów dotyczących dziedziczenia spadków wakujących lub nieobjętych, albo stwierdzono naruszenie prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy.

Po drugie, chodzi o sytuację, gdy nieruchomość warszawska jest zamieszkała przez lokatorów, którym do dnia wydania decyzji reprivatyzacyjnej nie zapewniono lokali zamiennych albo lokali socjalnych.

7.4. Zmiana ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, precyzuje też skutki prawne decyzji Komisji uchylającej decyzję reprivatyzacyjną w zakresie tzw. dalszych jej skutków. Dodano art. 41a, który

dookreśla ogólną przesłankę sprzeczności z zasadami współżycia społecznego jako przyczynę nieważności bezwzględnej czynności prawnej przez ustalenie, że nieważne jest oświadczenie woli, które dotyczy nieruchomości warszawskiej nabytej wskutek decyzji reprivatyzacyjnej na podstawie okoliczności, o których mowa w art. 30 ust. 1, a które zostało złożone przez beneficjenta decyzji uchylonej przez Komisję, który nabył prawo lub roszczenie o ustanowienie użytkowania wieczystego zarówno od osoby uprawnionej, jak i od nieuprawnionego. Nieważność nie ma jednak wpływu na czynność prawną, którą osoba ta dokonała z innym podmiotem, jeżeli ten ostatni na jej podstawie, działając w dobrej wierze, nabył prawo albo został zwolniony od obowiązku.

VIII. Przepisy przejściowe i końcowe

8.1. Ustawa przewiduje możliwość nabycia przejętych nieruchomości przez dawnych właścicieli albo osoby będące ich spadkobiercami wówczas, gdy osoby te mimo przejęcia de iure ich dóbr faktycznie władały nieruchomością przed dniem wejścia w życie ustawy przynajmniej przez czas potrzebny do jej zasiedzenia w dobrej wierze. Nabycie następuje wówczas według przepisów o zasiedzeniu, o ile nie doszło do nabycia nieruchomości przez osobę trzecią (w dobrej wierze) albo w sytuacji, gdy lokal w nieruchomości nie jest przedmiotem najmu podlegającemu przepisom o ochronie lokatorów.

Do obliczania czasu władania faktycznego nie ma znaczenia to, czy przed wejściem w życie ustawy Skarb Państwa albo jednostka samorządu terytorialnego (względnie państwowa lub samorządowa osoba prawna) podejmowała czynności, które według przepisów o zasiedzeniu skutkują przerwaniem biegu zasiedzenia.

8.2. Urzeczywistnienie celu ustawy powoduje, że wraz z przyznaniem możliwości ubiegania się przez osoby uprawnione (dawnych właścicieli albo ich spadkobierców) o rekompensatę, powinny zostać zamknięte wszelkie kwestie sporne, a zatem przede wszystkim postępowania dotyczące przywracania własności przejętych nieruchomości dawnym właścicielom w drodze postępowania administracyjnych lub sądowych. Z tego powodu ustawa przewiduje, iż w dniu jej wejścia w życie wygasają wszelkie prawa lub roszczenia wynikające z przejęcia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz innych osób prawnych prawa publicznego na podstawie przepisów przewidujących przejęcie, w tym w przypadku przejęcia z naruszeniem tych przepisów albo bez podstawy prawnej, a także wygasają wszelkie powstałe przed dniem przejęcia obciążenia nieruchomości, z wyjątkiem praw obciążających nieruchomość z mocy prawa oraz służebności gruntowych odpowiadających służebności

drogi koniecznej lub służebności ustanowionej w związku z przekroczeniem granicy przy wznoszeniu budowli lub innego urządzenia.

Ustawa przewiduje też, iż umorzeniu podlegają dotyczące praw, roszczeń lub obciążeń odnoszących się do przejętych nieruchomości postępowania sądowe, sądowno-administracyjne i administracyjne toczące się w dniu wejścia jej w życie. Od dnia wejścia w życie ustawy nie będzie też dopuszczalne wznawianie postępowań w sprawach decyzji o przejęciu nieruchomości ani postępowań o stwierdzenie nieważności takich decyzji. Nie dotyczy to spraw o potwierdzeniu prawa do rekompensaty oraz o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty (w postępowaniach przewidzianych w ustawie), w przedmiocie decyzji reprivatyzacyjnej z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, podlegających rozpatrzeniu na jej podstawie, a także w przedmiocie decyzji stwierdzających nieważność albo wydanie z naruszeniem prawa decyzji o przejęciu nieruchomości, o ile zostały wydane na podstawie okoliczności faktycznych, z uwzględnieniem zagadnienia wstępnego rozstrzygniętego przez sąd lub w oparciu o orzeczenie sądu, które zostały zmienione lub uchylone na podstawie wniosku o uchylenie orzeczenia wydanego na rzecz osoby nieuprawnionej.

8.3. W związku z licznymi nieprawidłowościami w postępowaniach w sprawie nieruchomości warszawskich w Urzędzie m.st. Warszawy, ustawa przewiduje obowiązek przekazania akt postępowań o wydanie decyzji reprivatyzacyjnej toczących się przed tym urzędem albo w Samorządowym Kolegium Odwoławczym, w ciągu 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy wojewodzie mazowieckiemu. O przekazaniu tych spraw organy przekazujące obowiązane są zawiadomić przez ogłoszenie w Biuletynie Informacji Publicznej w terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy. Wraz z wejściem w życie ustawy postępowania dotychczasowe jako podlegające umorzeniu lub co do zasady niepodlegające wznowieniu nie będą mogły toczyć się przed tymi organami.

W terminie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy właściwe organy obowiązane też będą przekazać wojewodzie mazowieckiemu (jako organowi właściwemu) akta postępowań w przedmiocie ustanowienia na podstawie decyzji reprivatyzacyjnej użytkowania wieczystego nieruchomości warszawskiej.

8.4 W zakresie zmian w przepisach obowiązujących projekt wprowadza zmiany o charakterze dostosowującym, celem umiejscowienia systemowego projektowanej regulacji, w następujących aktach prawnych:

- a) ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 2017 r. poz. 833 i 858).
- b) ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2032 i 2048 oraz z 2017 r. poz. 60, 528.648, 859 i 1089),
- c) ustawie z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. z 2017 r. poz. 1055, ze zm.),
- d) ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2016 r. poz. 2147),
- e) ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1121),
- f) ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1827 oraz z 2017 r. poz. 624 i 1273),
- g) ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz.U. poz. 718).

8.5. Ustawa uchyla dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej oraz dekret z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy.

VIII. Skutki finansowe

Wejście w życie projektowanych zmian spowoduje wystąpienie dodatkowych wydatków sektora finansów publicznych opisanych w Ocenie Skutków Regulacji.

Przyjmując określony w ustawie zakres podmiotów uprawnionych do skorzystania z projektowanego prawa rekompensaty, wstępnie przypuszcza się, że wejście w życie proponowanych zmian może skutkować wydatkami budżetu państwa w wysokości od 10 do 15 miliardów zł.

W projekcie przewidziano rozwiązanie, zakładające, że do czasu całkowitego zaspokojenia praw do rekompensaty na podstawie proponowanych regulacji, minister właściwy do spraw finansów publicznych w rocznym planie finansowym będzie ustalał, na zasadach określonych w projektowanej ustawie, ogólną kwotę środków pieniężnych, które będą przeznaczone w budżecie państwa na zaspokajanie tych praw z Funduszu

Rekompensacyjnego, mając na uwadze skalę roszczeń oraz możliwość ich zaspokojenia z uwzględnieniem stanu finansów publicznych.

Ponadto kierując się koniecznością optymalnego zaspokajania potrzeb pożyczkowych budżetu państwa oraz efektywnego zarządzania długiem Skarbu Państwa przewiduje się działanie, zgodnie z którym Minister właściwy do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, warunki emitowania obligacji skarbowych, będących formą rekompensaty, ich jednostkową wartość nominalną, termin wykupu, stopę procentową lub sposób jej obliczania, wykaz okresów odsetkowych, dzień ustalenia prawa do świadczenia z tytułu obligacji oraz ograniczenia co do obrotu skarbowymi papierami wartościowymi na rynku pierwotnym i wtórnym. Powyższe stanowić będzie swego rodzaju formę kontroli finansowej przeprowadzanego procesu rekompensaty krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.

W związku z koniecznością dołączenia do wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty, wyceny nieruchomości przewiduje się okresowe zwiększenie zapotrzebowaniem na usługi rzeczoznawców majątkowych.

Przedmiotowa regulacja wpłynie na obszar dotyczący mienia państwowego, gdyż projektowane przepisy wykluczają możliwość zwrotu nieruchomości w naturze, a więc nieruchomości, częstokroć będące własnością Skarbu Państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego nie zmieniają właściciela.

Dodatkowo, projektowana regulacja zakłada przejście na Skarb Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego części nieruchomości opuszczonych, których właścicieli nie ustalono od 5 grudnia 1990 r., a co za tym idzie – mienie państwowe w tym zakresie zostanie powiększone.

<p>Nazwa projektu Projekt ustawy o zrekomensowaniu niektórych krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Patrik Jaki - Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu</p>	<p>Data sporządzenia 19.10.2017 r.</p> <p>Źródło: Inicjatywa własna</p> <p>Nr w wykazie prac</p>
--	---

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Od czasu transformacji systemowej, która rozpoczęła się w Polsce w 1989 r., nie zostało wypracowane całościowe rozwiązanie problemu rekompensat, zarówno za mienie przejęte na własność państwa na podstawie ustaw lub dekretów z lat 1944-1962, jak również z naruszeniem wskazanych przepisów.

W ciągu ostatnich 28 lat, polskie władze podejmowały wiele prób legislacyjnych - od senackich projektów ustaw z 1990 roku (druk senacki nr 218-A z dnia 16 maja 1990 r. i druk senacki nr 295 z dnia 23 lipca 1990 r.) po ustawę z dnia 25 czerwca 2015 r. *o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz.U. z 2016 r. Poz. 1271), jednak w przypadku części z nich nie udało się dokończyć procesu legislacyjnego, pozostałe zaś miały ograniczony przedmiotowo zakres działania i w dłuższej perspektywie – niską skuteczność. Przykładem tego jest ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. *o zaliczeniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego* (Dz.U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39) zastąpiona później nową ustawą z dnia 8 lipca 2005 r. *o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 2016 r. poz. 2042), którą to rozwiązano jedynie problem tzw. mienia zabużańskiego, czyli mienia pozostawionego przez Polaków przymusowo wysiedlonych w latach 1944-1952 z terenów należących przed II wojną światową do Polski.

Powyższa sytuacja przełożyła się na cały szereg luk i nieścisłości w przepisach prawnych, które bezpośrednio przyczyniły się do powstania wielu sytuacji o charakterze patologicznym. Najbardziej wyrazistym z nich wydaje się tzw. „dzika reprivatyzacja” mająca miejsce głównie w Warszawie. W wyniku tego zjawiska wiele podmiotów, np. specjalistycznych firm zajmujących się skupywaniem roszczeń, nabyło prawa do czasem nawet kilkudziesięciu nieruchomości.

Nieprawidłowości związane z procesem reprivatyzacji pociągnęły za sobą szereg negatywnych skutków społecznych w postaci m.in. eksmisji lokatorów ze zwracanych nieruchomości lub znacznej podwyżki czynszów wynajmu lokali, jak również stały się przyczyną strat dla budżetu państwa, o czym świadczy fakt, iż działająca od maja 2017 r. Komisja do spraw usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa¹⁾ w przeciągu 100 dni swojej działalności stwierdziła nieprawidłowości w decyzjach Urzędu m.st. Warszawa dot. sześciu nieruchomości wartych łącznie ok. pół miliarda złotych i postanowiła w konsekwencji o ich zwro-

¹⁾ Działająca na podstawie ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (Dz.U. poz. 718).

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Projektowany akt prawny ma na celu systemowe uregulowanie kwestii przyznawania rekompensat za mienie (nieruchomości oraz zabytki ruchome) przejęte przez władze komunistyczne po 1944 r.. W celu realizacji przyjętych założeń w proponowanym akcie prawnym znalazły się następujące rozwiązania legislacyjne:

1. W ramach zasad ogólnych:

- określenie zasad przyznawania i wykonywania prawa do rekompensaty na rzecz wyłącznie osób fizycznych, których mienie (nieruchomości lub zabytki ruchome) zostało przejęte przez władze komunistyczne po 1944 r. na rzecz państwa lub na rzecz innych osób prawnych prawa publicznego, takich jak np. jednostki samorządu terytorialnego;
- zdefiniowanie na potrzeby ustawy pojęcia „dawnych ksiąg wieczystych”;
- zdefiniowanie projektu pojęcia „przejęcia nieruchomości” oraz uściślenie tej definicji poprzez enumeratywne wymienienie konkretnych aktów prawnych, na mocy których doszło do rzeczonoego przejęcia nieruchomości;
- określenie warunków, jakie musi spełniać przejęta nieruchomość, by przepisy ustawy miały do niej zastosowanie;
- określenie wyłączenia prawa do rekompensaty, jeśli budynek w dniu przejęcia wypełniał przesłanki budynku zniszczonego na mocy dekretu z dnia 26 października 1945 r. *o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny*²⁾;
- określenie „dnia przejęcia nieruchomości” oraz ustanowienie domniemania w przypadku braku dowodów przejęcia;
- enumeratywne wymienienie aktów prawnych dotyczących nieruchomości, za których przejęcie rekompensata nie przysługuje, a także określenie iż organem właściwym do rozpatrywania wniosków o potwierdzenie prawa do rekompensaty jest wojewoda.

2. W zakresie istoty prawa do rekompensaty:

- określenie charakterystyki prawa do rekompensaty jako prawa niezbywalnego oraz niepodzielnego, z jednoczesnym zaznaczeniem, iż nie podlega ono przyrostowi na korzyść innych osób uprawnionych lub współuprawnionych w przypadku wygaśnięcia;
- wyznaczenie sądów polskich jako wyłącznie właściwych w sprawach o dziedziczenie prawa do rekompensaty;
- zakreślenie ogólnych zasad dotyczących ustalania wartości nieruchomości przejętej;
- wskazanie, iż prawo do rekompensaty nie przysługuje w przypadku, gdy wartość obciążeń (w tym ciężarów wieczystych) nieruchomości będącej przedmiotem postępowania o rekompensatę, jest równa bądź przewyższa ustaloną wartość tejże nieruchomości;
- uregulowanie szczególnych zasad ustalania wartości przejętych nieruchomości leśnych;
- wskazanie zasad sporządzania operatów szacunkowych służących do ustalenia wartości nieruchomości;
- ukonstytuowanie form realizacji prawa do rekompensaty oraz określenie ich wartości procentowej, ujętej w stosunku do wartości nieruchomości w dniu przejęcia, w wysokości zależnej od wybranej formy;
- określenie przesłanek pozytywnych, jakie musi spełniać podmiot uprawniony (osoba fizyczna) ubiegający się o prawo do rekompensaty;
- wskazanie przesłanek szczególnych w kontekście podmiotów uprawnionych w zakresie dziedziczenia oraz

²⁾ Dz. U. z 1947 r. poz. 181, z 1948. poz. 389, z 1951 r. poz. 75, z 1952 r. poz. 325 oraz z 1957 r. poz. 274.

współwłasności:

- uregulowanie, w nawiązaniu do zakresu dziedziczenia oraz współwłasności, zasad określenia wartości udziału osób uprawnionych;

- wskazanie przesłanek negatywnych przysługiwania prawa do rekompensaty;

- umieszczenie przepisu szczególnego podmiotowo w stosunku do całości regulacji, dotyczącego przesłanek pozytywnych otrzymania prawa do rekompensaty w zakresie osób fizycznych, które nabyły prawo lub roszczenie na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy* (Dz.U. z 1945 r. Nr 50, poz. 279);

- uregulowanie szczególnego trybu postępowania wobec osób, które spełniają ogólne przesłanki pozytywne (wskazane w proj. art. 12 i 13), lecz nie dopełniły obowiązków wynikających z dekretu z dnia 26 października 1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy*, celem umożliwienia im uzyskania regulowanych niniejszym projektem rekompensat;

- usytuowanie przepisu szczególnego ustanawiającego normy i zakres przysługiwania prawa do rekompensat za nieruchomości:

a) przejęte przez Skarb Państwa lub przez inną osobę prawną prawa publicznego w latach 1944 – 1962 z naruszeniem prawa albo bez podstawy prawnej;

b) zajętej lub skonfiskowanej po dniu 1 września 1939 r. na rzecz władz okupacyjnych albo na rzecz niemieckich lub sowieckich osób prawnych prawa publicznego, na terenach włączonych do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich lub do Rzeszy Niemieckiej, albo znajdującej się na obszarach okupowanych, o ile jest położona na obecnym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i nie została zwrócona po dniu 19 lipca 1944 r.

3. W zakresie procedury potwierdzenia prawa do rekompensaty:

- uregulowanie zasadniczych kwestii proceduralnych, wskazujących wojewodę właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości jako organu wydającego potwierdzenie prawa do rekompensaty w formie decyzji administracyjnej. Dodatkowo projektuje się przepisy szczególne w przypadku wystąpienia kolizji właściwości co najmniej dwóch wojewodów;

- wskazanie wymagań formalnych wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty wraz z oznaczeniem terminu 12 miesięcy na jego złożenie począwszy od 1 stycznia 2018 r.;

- określenie podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o potwierdzenie do rekompensaty wraz z przepisami o pełnomocnictwie;

- wskazanie właściwej formy złożenia wniosku w postaci formy pisemnej na urzędowym formularzu wraz z delegacją ustawową dla ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowanie przestrzennego oraz mieszkalnictwa do określenia wzoru formularza;

- enumeratywne wskazanie obligatoryjnych załączników do wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty wraz z przepisami szczególnymi w ich zakresie dot. m.in. uzupełnienia braków formalnych;

- uregulowanie kwestii dotyczących postępowania o uzyskanie decyzji potwierdzającej prawo do rekompensaty poprzez określenie kontroli formalnej wniosku przez wojewodę oraz jej zakończenia w drodze postanowienia.

W przypadku pozytywnego wyniku kontroli formalnej, wojewoda wzywa wnioskodawcę o przedstawienie operatu szacunkowego określającego wartość nieruchomości, której dotyczy wniosek. W przypadku negatywnego wyniku kontroli formalnej wniosku, wojewoda wydaje decyzję o odmowie potwierdzenia prawa do rekompensaty. Projektuje się również wskazanie w przepisach, iż w zakresie zmiany, stwierdzenia nieważności lub wznowienia

postępowania w sprawach aktów potwierdzających prawo do rekompensaty wydanych na podstawie odrębnych przepisów, właściwym organem jest wojewoda:

- wskazanie ograniczenia zakresu materiału dowodowego w przedmiotowych sprawach do dokumentów enumeratywnie wymienionych w projektowanej ustawie jako obligatoryjne załączniki do wniosku lub innych dokumentów urzędowych;

- określenie formy pozytywnego zakończenia sprawy jako decyzji potwierdzającej prawo do rekompensaty oraz jej treści – w tym wybranej postaci realizacji tegoż prawa, a także zasady zaokrąglania wartości nieruchomości. Wskazano również termin 6 miesięcy na załatwienie sprawy oraz organ wyższego stopnia w tym zakresie w postaci ministra właściwego do spraw administracji publicznej;

- określenie, iż w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji wojewody potwierdzającej prawo do rekompensaty, osoba uprawniona musi stawić się przed wojewodą który wydał przedmiotową decyzję lub konsulem właściwym ze względu na miejsce zamieszkania uprawnionego, celem złożenia oświadczenia o uznaniu prawa do rekompensaty pod rygorem zrzeczenia się prawa do rekompensaty w przypadku braku ww. oświadczenia.

4. W zakresie realizacji prawa do rekompensaty:

- określenie terminu, treści oraz zasad wydawania decyzji o ustaleniu postaci realizacji prawa do rekompensaty następującej po decyzji w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty;

- wskazanie terminów wypłat, zasad waloryzacji oraz wartości wskaźników przy realizacji rekompensat w formie pieniężnej;

- założenie, że:

- a) w zakresie rekompensat pieniężnych, właściwym do wypłat będzie Fundusz Rekompensacyjny, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. *o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz.U. z 2016 r. poz. 2042) którego dysponentem jest minister właściwy do spraw administracji publicznej. Wypłaty te będą realizowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego, który będzie również właściwy w zakresie rekompensat w formie obligacji skarbowych. Wskazano w tym zakresie również szereg przepisów technicznych dotyczących m.in. rozliczania Funduszu Rekompensacyjnego, umów między Funduszem Rekompensacyjnym a Bankiem Gospodarstwa Krajowego czy formami wypłat dla osób uprawnionych;

- b) w zakresie zaliczenia wartości nieruchomości przejętej na poczet ceny sprzedaży nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego albo opłaty za przekształcenie użytkowania wieczystego we własność nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych przepisów, organy wykonujące uprawnienia właścicielskie Skarbu Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego nie mogą wyłączyć uiszczenia ceny sprzedaży w postaci przedmiotowej zaliczki. Określono również przepisy techniczne oraz wypadkowe w sytuacji niemożności dokonania zaliczenia:

- wskazanie, iż Bank Gospodarstwa Krajowego (oraz w przypadku określonym w art. 64 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - *Kodeks cywilny*, Dz.U. z 2017 r. poz. 459) obowiązany jest do dokonywania adnotacji na aktach potwierdzających prawo do rekompensaty o zrealizowaniu prawa w całości lub części wraz z określeniem obligatoryjnych składników przedmiotowych adnotacji;

- ustanowienie wojewódzkich rejestrów, prowadzonych przez poszczególnych wojewodów w zakresie m.in. danych o decyzjach, wnioskodawcach oraz osobach uprawnionych do rekompensat, a także stanu i postaci realizacji tych rekompensat. Projektuje się również regulacje zasad przekazywania wojewodom, właściwym ze

względem na miejsce położenia nieruchomości, informacji przez organy realizujące uprawnienia zarządcze nad majątkiem Skarbu Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego w zakresie realizacji i szczegółów zaliczeń.

5. W zakresie przywracania własności niektórych zabytków ruchomych:

- wskazanie zakresu przedmiotowego oraz zasad przywracania osobie uprawnionej na jej wniosek własności rzeczy ruchomych stanowiących dobro kultury w rozumieniu *ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1086) lub innej rzeczy ruchomej stanowiącej zabytek ruchomy w rozumieniu *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.);
- określenie przepisów właściwych dla postępowań o restytucję własności niektórych zabytków ruchomych, a także wskazanie terminu dla złożenia wniosku o przywrócenie własności rzeczy ruchomej oraz organu właściwego zarówno dla I (wojewoda) jak i II (minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) instancji postępowania w tych sprawach;
- uregulowanie przepisów technicznych, dotyczących przesyłania przez muzea wykazów ruchomych dóbr kultury podlegających zwrotowi na podstawie zgłoszonych wniosków, a także przepisów proceduralnych dotyczących wydania tych rzeczy w przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku;
- zamieszczenie grupy przepisów umożliwiających, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydanie decyzji przez organ orzekający w sprawie dotyczącej zachowania w posiadaniu danej rzeczy przez dotychczasowego władającego na czas nie dłuższy niż 10 lat od dnia złożenia wniosku przez osobę uprawnioną. Wyłączone z tego zakresu zostały rzeczy ruchome, zawierające podobizny lub rękopisy krewnych i powinowatych osoby uprawnionej;
- zapisy umożliwiające wykup rzeczy ruchomej, objętej zgłoszeniem uprawnionego, przez Skarb Państwa na mocy decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków lub starosty właściwego ze względu na miejsce położenia rzeczy, za 20% rekompensatą odpowiadającą wartości zabytku. Rzeczy te, miały by być szacowane przez powoływane na mocy projektowanych przepisów specjalne komisje ds. szacowania wartości rzeczy.

6. W zakresie uchylania lub zmiany prawomocnego orzeczenia:

- zawarcie regulacji, która umożliwia szeregowi podmiotów - dotychczasowemu właścicielowi lub jego spadkobiercy, jednostce samorządu terytorialnego, wojewodzie lub prokuratorowi, złożenie wniosku o uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia o:

- a) ustalenie stosunku prawnego lub prawa,
- b) wydanie nieruchomości,
- c) stwierdzenia nabycia spadku,
- d) dział spadku,
- e) zezwalającego kuratorowi spadku na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu.

jeżeli w skład spadku wchodziła nieruchomość przejęta, którą nabyła osoba nieuprawniona, albo gdy z innych przyczyn nieruchomość została przejęta przez osobę nieuprawnioną, zdefiniowaną przez projektowaną regulację

jako m.in. osobę posługującą się podrobionymi lub sfałszowanymi dowodami:

- określenie szeregu norm wiążących się z ww. opisanym uprawnieniem, dot. m.in. stosowania w tych sprawach odpowiednio przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - *Kodeks postępowania cywilnego*³⁾ oraz przez sąd zabezpieczenia z urzędu:

- wskazanie konsekwencji prawnych stwierdzenia zaistnienia sytuacji nabycia nieruchomości przez osobę nieuprawnioną w postaci możliwości wykreślenia z księgi wieczystej wpisu dokonanego na podstawie uchylonego wg. niniejszej regulacji orzeczenia. Reguluje się również odpowiedzialność deliktową kuratora spadku.

7. W zakresie nabycia nieruchomości opuszczonych:

- zamieszczenie szeregu przepisów określających, iż w przypadku:

- a) niemożności ustalenia właściciela nieruchomości, która od co najmniej 5 grudnia 1990 r. znajdowała się we władaniu Skarbu państwa lub jednostki samorządu terytorialnego,
- b) niemożności ustalenia właściciela nieruchomości, która co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. nie pozostawała we władaniu innej osoby,
- c) niemożności ustalenia właściciela nieruchomości gruntowej, będącej co najmniej od dnia 5 grudnia 1990 r. w posiadaniu spółdzielni mieszkaniowej, która wybudowała zgodnie z prawem na tej nieruchomości budynek.

nieruchomości te przechodzą w zakresie pkt. a) odpowiednio na Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego, w zakresie pkt. b) na Skarb Państwa, natomiast w zakresie pkt. c) – na spółdzielnię:

- wskazanie, że powyższe następuje za pośrednictwem sądu, na wniosek odpowiednio uprawnionych podmiotów wymienionych wyżej, po przeprowadzeniu odpowiedniej procedury zawierającej odpowiednie ogłoszenie publiczne o postępowaniu;

- ustanowienie, że w zakresie nieuregulowanym projektowanymi przepisami, stosuje się w tym przedmiocie przepisy o postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia.

8. W zakresie utworzenia i funkcjonowania Funduszu Rekompensacyjnego:

- utworzenie Funduszu Rekompensacyjnego, będącego funduszem celowym w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴⁾, z jednoczesną likwidacją Funduszu Reprywatyzacji (działającego na mocy ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych innych uprawnieniach pracowników⁵⁾ - dalej: ustawa o komercjalizacji) oraz Funduszu Rekompensacyjnego (działającego na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁾). Fundusz Rekompensacyjny umocowany w projektowanych przepisach stał by się następcą likwidowanych funduszy w zakresie środków obrotowych, w tym należności i zobowiązań oraz przychodów i wydatków tychże funduszy:

- wskazanie przepisów technicznych, dotyczących tworzonego projektowanymi przepisami Funduszu Rekompensacyjnego, to znaczy:

- a) określenie zadania Funduszu jako obsługa oraz wypłata rekompensat, przyznawanych na mocy projektowanej ustawy w formie pieniężnej,
- b) wskazanie dysponenta Funduszu – Ministra Sprawiedliwości.

³⁾ Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, 1823, 1860, 1948, 2138, 2199, 2260, 2261, z 2017 r. poz. 67, 85, 187, 768, 933, 1133, 1136, 1452, 1475, 1596, 1727.

⁴⁾ (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.).

⁵⁾ (Dz. U. z 2017 r. poz. 1055).

⁶⁾ (Dz. U. z 2016 r. poz. 2042).

- c) wyliczenia rodzajowego przychodów Funduszu m.in. jako środków pieniężnych pochodzących ze spadków, zapisów i darowizn, środków pochodzących ze sprzedaży 5% akcji należących do Skarbu Państwa w każdej ze spółek powstałych w wyniku komercjalizacji w rozumieniu ustawy o komercjalizacji czy dotacji z budżetu państwa.

9. W zakresie zmian w przepisach obowiązujących:

- wprowadzenie zmian o charakterze dostosowującym, celem umiejscowienia systemowego projektowanej regulacji, w następujących aktach prawnych:

- a) ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. *o podatku od spadków i darowizn* (Dz.U. z 2017 r. poz. 833 i 858).
- b) ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* (Dz.U. z 2016 r. poz. 2032 i 2048 oraz z 2017 r. poz. 60, 528, 648, 859 i 1089).
- c) ustawie z dnia 30 sierpnia 1996 r. *o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1055, z późn. zm.).
- d) ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (Dz.U. z 2016 r. poz. 2147).
- e) ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. – *Prawo wodne* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1121).
- f) ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. *o opłacie skarbowej* (Dz.U. z 2016 r. poz. 1827 oraz z 2017 r. poz. 624 i 1273).
- g) ustawie z dnia 9 marca 2017 r. *o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa* (Dz.U. z poz. 718).

10. W zakresie przepisów przejściowych i końcowych:

- wskazanie, że w zakresie nieuregulowanym proponowaną ustawą, do postępowań w przedmiocie decyzji administracyjnych oraz postanowień przewidzianych w ramach projektowanych rozwiązań stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku - *Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257);

- określenie, że prawo do rekompensaty nie przysługuje, jeżeli przed dniem wejścia w życie projektowanych rozwiązań, na podstawie prawomocnego wyroku sądowego lub na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej, dana przejęta nieruchomość została zwrócona albo w zamian za jej przejęcie były właściciel lub inna osoba uprawniona otrzymała odszkodowanie na podstawie odrębnych przepisów;

- wprowadzenie przepisu statuującego ograniczenie odpowiedzialności Skarbu Państwa bądź innych publicznych osób prawnych za obciążenia przejętych na mocy projektowanych przepisów nieruchomości do wysokości ich wartości oraz regulującego bieg przedawnienia w tym przedmiocie;

- umieszczenie przepisu wygaszającego z dniem wejścia w życie ustawy wszelkich praw i roszczeń oraz obciążeń związanych z przejętymi na własność lub współwłasność nieruchomościami oraz zawierającego wskazanie, że toczące się w dniu wejścia w życie ustawy postępowania sądowe dotyczące ww. praw, roszczeń lub obciążeń podlegają umorzeniu, stronie zwraca się w całości wpis albo opłatę sądową uiszczoną na podstawie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, z 2017 r. poz. 85, 1557);

- uregulowanie stanowiące, że toczące się w dniu wejścia w życie ustawy postępowania w przedmiocie wydania decyzji reprivatyzacyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 9 marca 2017 r. *o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa*, podlegają umorzeniu, z wyjątkiem postępowań wszczętych na jej podstawie;

- określenie obowiązku i warunków dla wyznaczonych organów do przekazania wojewodzie mazowieckiemu

w terminie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy wniosków, o których mowa w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy*, akt postępowań o wydania decyzji reprivatyzacyjnej toczące się przed tymi organami, akt postępowań zakończonych, a także akt postępowań w przedmiocie ustanowienia na podstawie decyzji reprivatyzacyjnej użytkowania wieczystego nieruchomości warszawskiej;

- wskazanie, że w wyniku projektowanych zmian, moc tracą:

- a) Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. *o przeprowadzeniu reformy rolnej* (Dz.U. z 1945 r. poz. 13, z 1946 r. poz. 279, z 1957 r. poz. 172, z 1958 r. poz. 71 i 72 oraz z 1968 r. poz. 6),
- b) Dekret z dnia 26 października 1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy* (Dz.U. z 1945 r. poz. 279 oraz z 1985 r. poz. 99).

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Polska - dawny lider transformacji społeczno-ustrojowej, jest ostatnim państwem byłego bloku wschodniego, które nie przeprowadziło reprivatyzacji. Większość krajów Europy Środkowo-Wschodniej wprowadziła stosowne regulacje prawne na samym początku przemian - w latach 1990-1992. Umożliwiło to dokonanie zwrotu większości mienia osobom wywłaszczonym przed wprowadzeniem większych przemian własnościowych, np. w drodze prywatyzacji czy komunalizacji.

Niemcy

Jednym z pierwszych krajów, który unormował zasady zwrotu znacjonalizowanego majątku dawnym właścicielom, była NRD. Regulacja spraw własnościowych była jednym z najważniejszych tematów negocjacyjnych pomiędzy dwoma jednoczącymi się państwami niemieckimi⁷⁾. Zagadnienie to uznano za na tyle istotne, iż poświęcono mu odrębny dokument - Wspólną Deklarację⁸⁾, włączoną następnie do Traktatu Zjednoczeniowego⁹⁾.

Najważniejszy akt prawny w zakresie reprivatyzacji został wydany jeszcze przez władze NRD. Była to ustawa *o uregulowaniu niewyjaśnionych spraw majątkowych* z 23 września 1990 r. - *Vermögensgesetz* (dalej: ustawa majątkowa)¹⁰⁾. Ustawa wprowadzała naczelną zasadę restytucji majątków na rzecz poprzednich właścicieli lub ich spadkobierców. Zasada ta zresztą została już przyjęta we Wspólnej Deklaracji. Ustawa majątkowa była wielokrotnie nowelizowana. Problematyce reprivatyzacji poświęcono także szereg innych aktów prawnych, często zmieniających pierwotne reguły ustalone w ustawie majątkowej.

Specyfika niemieckich przemian polegała przede wszystkim na szerokim zakresie reprivatyzacji - zarówno podmiotowym.

⁷⁾ Zob. A. Falkowska, *Restytucja, odszkodowanie czy inwestycje? - reprivatyzacja majątku Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, „Ekonomia i Prawo” 2011, t. VII, cz. I, s. 270.

⁸⁾ Wspólna Deklaracja Rządów RFN i NRD w sprawie uregulowania niewyjaśnionych spraw majątkowych z 15 czerwca 1990 r. (Gemeinsame Erklärung der Regierungen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik zur Regelung offener Vermögensfragen, 15. Juni 1990, BGBl. 1990 II, S. 1237-38).

⁹⁾ Art. 41 (1) Traktatu pomiędzy RFN i NRD w sprawie przywrócenia jedności Niemiec - Traktat Zjednoczeniowy (Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands (Einigungsvertrag), 31. August 1990, BGBl. 1990 II, S. 903).

¹⁰⁾ Gesetz zur Regelung offener Vermögensfragen (*VermG*), 23. September 1990, BGBl. 1990 II, S. 885.

jak i przedmiotowym. Każdemu, kogo pozbawiono majątku, bez względu na narodowość, obywatelstwo, rasę, religię, przekonania polityczne, przyznano prawo do zwrotu majątku lub odszkodowania¹¹. Przepisy niemieckie nie przewidywały też ograniczeń co do przedmiotu roszczeń reprivatyzacyjnych - uprawnieni mogli starać się o zwrot lub rekompensatę za utracone nieruchomości (rolne, budynkowe, lokalowe), przedsiębiorstwa, wszelkiego rodzaju ruchomości, w tym dzieła sztuki, papiery wartościowe, prawa na dobrach niematerialnych¹². Żadne z państw postkomunistycznych nie przeprowadziło reprivatyzacji tak różnorodnych kategorii mienia.

Przewidziano jednak jedno poważne ograniczenie - już we Wspólnej Deklaracji, a następnie w ustawie majątkowej ustalono, iż zwrotowi nie będą podlegać majątki wywłaszczone w okresie istnienia radzieckiej strefy okupacyjnej, tj. w latach 1945-1949¹³. Same skonfiskowane wówczas nieruchomości stanowiły około 1/3 powierzchni byłej NRD. Dla poprzednich właścicieli tego mienia nie przewidziano również żadnego odszkodowania. Kontrowersyjna regulacja stała się przedmiotem równie dyskusyjnego rozstrzygnięcia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z 23 kwietnia 1991 r. utrzymał on w mocy postanowienia Traktatu Zjednoczeniowego, sankcjonując tym samym nieodwracalność wywłaszczeń z okresu 1945-1949. Odmiennie od ustawodawcy, Trybunał przyjął jednak, iż byłym właścicielom należy się pewne odszkodowanie. Na realizację tego postulatu poszkodowani musieli czekać jeszcze 3 lata - w 1994 r. uchwalono ustawę o świadczeniach wyrównawczych za mienie wywłaszczone na podstawie przepisów okupacyjnych¹⁴.

Należy podkreślić, iż niemiecki ustawodawca, regulując problematykę nierozwiązanych spraw majątkowych, miał do rozstrzygnięcia bardzo złożony problem. Poza wspomnianym już okresem wywłaszczeń władz okupacyjnych, konfiskaty mienia nastąpiły już wcześniej - w latach 1933-1939 w okresie reżimu nazistowskiego. Odmiennie od wcześniej analizowanej sytuacji, przepisy reprivatyzacyjne wyraźnie objęły ofiary konfiskat nazistowskich, przewidując dla nich zwrot mienia lub odszkodowanie.

Podstawową formą reprivatyzacji przyjętą w Niemczech była restytucja - zwrot majątku prawowitym właścicielom. Jak wcześniej wspomniano, zasadę pierwszeństwa restytucji przewidywała wyraźnie Wspólna Deklaracja oraz ustawa majątkowa. Oba akty zawierały jednocześnie szereg wyjątków od reguły zwrotu majątku w naturze. W szczególności restytucja była niedopuszczalna, gdy istotnie zmieniono przeznaczenie lub sposób użytkowania mienia, które następnie zostało wykorzystane na cele publiczne albo zostało nabyte przez osoby trzecie w dobrej wierze. W takim wypadku były właściciel mógł uzyskać jedynie odszkodowanie pieniężne. Kolejne akty prawne wprowadzały dalej idące wyjątki od zasady restytucji. Najważniejsze z nich zawarto w prawie o szczególnych inwestycjach z 1990 r.¹⁵ Kierując się dobrem gospodarki postanowiono, iż majątki, względem których zgłoszono roszczenia reprivatyzacyjne, mogą zostać sprzedane inwestorom, o ile istnieje wo-

¹¹ M. Granat, Problem reprivatyzacji w wybranych państwach Europy Środkowej i Wschodniej. [w:] Reprivatyzacja w systemie prawa. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Ustawodawczą Senatu we współpracy z Ministerstwem Skarbu Państwa, Warszawa 1999, s. 107. Por. także art. 1 VermG.

¹² M. Tkaczyk, *Prawne regulacje reprivatyzacji w wybranych krajach Europy Środkowowschodniej*, „Myśl Ekonomiczna i Prawna” 2005, nr 4, s. 58-59.

¹³ Władze NRD sprzeciwiały się szczególnie silnie reprivatyzacji tych majątków, podnosząc jednocześnie, iż pełną odpowiedzialność za wywłaszczenia z lat 1945-1949 ponoszą władze radzieckie. Według uproszczonych rachunków zaspokojenie roszczeń w tym zakresie kosztowałoby około 8 miliardów marek, czego nie udźwignąłby budżet NRD (W. Schönble, *Der Vertrag. Wie ich über die deutsche Einheit verhandelte*, Stuttgart 1991, s. 259-261). Przypuszcza się także, iż utrzymanie w mocy zmian dokonanych w drodze reformy rolnej przeprowadzonej w radzieckiej strefie okupacyjnej było jednym z warunków wyrażenia przez ZSRR zgody na zjednoczenie Niemiec. M. Gorbaczow w 1994 r. oficjalnie zaprzeczył tym przypuszczeniom (M. Tkaczyk, op. cit., s. 58).

¹⁴ *Gesetz über staatliche Ausgleichsleistungen für Enteignungen auf besatzungsrechtlicher oder besatzungshoheitlicher Grundlage, die nicht mehr rückgängig gemacht werden können (Ausgleichsleistungsgesetz - AusglLeistG)* BGBl. 1994 I, S. 2628.

¹⁵ *Gesetz über besondere Investitionen in der Deutschen Demokratischen Republik*, Gesetzblatt der Deutschen Demokratischen Republik, 27. September 1994, BGBl. 1990 I, S. 1897.

bec nich szczególny cel inwestycyjny. Przyjęte rozwiązania prawne nie pobudziły jednak w wystarczającym stopniu inwestycji w zrujnowanych ekonomicznie landach wschodnich. Długotrwałe, żmudne procedury oraz restrykcyjność przepisów spowodowały zamrożenie większości działań inwestorskich na terenie byłej NRD. Rząd i parlament niemiecki zareagowały jednak bardzo szybko - wiosną 1991 r., po zaledwie 4 miesiącach prac, uchwalono nowe regulacje usprawniające proces inwestycyjny¹⁶⁾. Gdy zmiany okazały się niewystarczające, parlament niezwłocznie uchwalił prawo o pierwszeństwie inwestycji¹⁷⁾. Regulacja, jak wynika z samej nazwy, oznaczała całkowitą zmianę priorytetów reprivatyzacyjnych, w miejsce restytucji wprowadzając odszkodowanie za wywłaszczony majątek. Pozwoliło to jednak na pobudzenie aktywności gospodarczej i zażegnanie problemów wynikających z niepewności prawnej co do większości majątków.

Czechy, Słowacja

Równie szybko problematykę reprivatyzacji podjęto w Czechosłowacji. Jeszcze w okresie istnienia wspólnej państwowości uregulowanie zwrotu mienia przejętego przez państwo okazało się sprawą wymagającą pilnego uregulowania. Wynikało to z jednego z pierwszych aktów przyjętych po upadku reżimu socjalistycznego - ustawy o rehabilitacjach sądowych¹⁸⁾. Na mocy tego aktu, ujmując to w pewnym uproszczeniu, zniesione zostały wyroki sądowe wydane w poprzednim ustroju, w sprawach o przestępstwa przeciwko państwu¹⁹⁾. Był to akt szczególny, którego wyjątkowość wyrażała się w uchyleniu *ex lege* dziesiątków tysięcy wyroków sądowych w sprawach karnych bez wznawiania tych postępowań²⁰⁾. Taki stan spowodował otwarcie problemu zwrotu majątku przejętego przez państwo na podstawie orzeczonej, w wyżej wymienionych sprawach, kary przepadku mienia. Jednocześnie rozgorzała dyskusja na temat zakresu podmiotowego, przedmiotowego i czasowego przyszłej reprivatyzacji. Chronologicznie pierwszą ustawą reprivatyzacyjną była uchwalona jeszcze w 1990 r. ustawa o uregulowaniu stosunków własności zakonów i kongregacji religijnych. Na jej podstawie zwrócono znaczną część przejętych przez państwo nieruchomości. Na marginesie należy wspomnieć, że reprivatyzacja majątku Kościoła rzymskokatolickiego ograniczona została w zasadzie do zwrotu jedynie budynków kościelnych²¹⁾. Poza enumeratywnie wymienionymi nieruchomościami, nie przewidziano zwrotu innego mienia, w szczególności rozległych nieruchomości rolnych i leśnych²²⁾.

Również w 1990 r. przyjęto ustawę o łagodzeniu następstw niektórych krzywd majątkowych. Ustawa ta dotyczyła jedynie niektórych nieruchomości znacjonalizowanych w drodze kilku aktów prawnych (głównie rozporządzeń rządowych) wydanych po 1955 r. Ze względu na tak wąski zakres przedmiotowy i czasowy zaczęto ją nazywać małą ustawą reprivatyzacyjną. Przewidywała ona zwrot odebranego mienia lub przyznanie rekompensaty pieniężnej, równej cenie, za jaką nieruchomość została sprzedana innej osobie fizycznej.

¹⁶⁾ Było to prawo o usunięciu barier prywatyzacji przedsiębiorstw i wspieraniu inwestycji (*Das Gesetz zur Beseitigung von Hemmnissen bei der Privatisierung von Unternehmen und zur Förderung von Investitionen* z 22. März 1991 r., BGBl. 1991 I, S. 766).

¹⁷⁾ *Gesetz über den Vorrang für Investitionen bei Rückübertragungsansprüchen nach dem Vermögensgesetz (Investitionsvorranggesetz - InvVorG)* 14. Juli 1992, BGBl. I, S. 1268.

¹⁸⁾ Ustawę uchwalono w maju 1990 r.

¹⁹⁾ P. Rychetsky, *Prawne problemy reprivatyzacji w Republice Czeskiej*, [w:] *Reprivatyzacja w systemie prawa. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Ustawodawczą Senatu we współpracy z Ministerstwem Skarbu Państwa*, Warszawa 1999, s. 137.

²⁰⁾ *Ibidem*.

²¹⁾ P. Rychetsky uzasadnił taką regulację „specyficznymi czeskimi doświadczeniami historycznymi i znacznymi rozbieżnościami politycznymi” (por. P. Rychetsky, *op. cit.*, s. 138).

²²⁾ M. Granat, *op. cit.*, s. 107.

Na początku 1991 r. przyjęto tzw. dużą ustawę reprivatyzacyjną²³⁾ - podstawowy akt prawny nie tylko w zakresie zwrotu znacjonalizowanego mienia, ale też naprawienia krzywd niemajątkowych. Ramy czasowe rehabilitacji pozasadowej zostały ściśle określone - ustawa obejmowała naprawienie szkód i zadośćuczynienie krzywdom wyrządzonym w okresie od 25.02.1948 r. do 31.12.1989 r. Wąsko ujęto również zakres podmiotowy ustawy - status osoby uprawnionej przysługiwał jedynie osobom posiadającym czechosłowackie obywatelstwo oraz stale miejsce pobytu na terenie Czechosłowacji. Takie rozwiązanie wywołało ostre protesty zwłaszcza ze strony Niemców sudeckich oraz emigracji żydowskiej. Po rozpadzie Czechosłowacji kryterium stałego pobytu zostało zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego zarówno Czech, jak i Słowacji. Czeski Trybunał Konstytucyjny uwzględnił skargę, co spowodowało usunięcie z ustawy wspomnianego warunku. Otworzyło to drogę emigrantom do występowania o zwrot majątku pozostawionego przez nich w kraju. Trybunał, pomijając ramy czasowe dużej ustawy reprivatyzacyjnej, umożliwił także występowanie Niemcom sudeckim o rekompensatę za majątek utracony przez nich w 1945 r.²⁴⁾

Odmiennej decyzję podjął słowacki Trybunał Konstytucyjny, uznając kryterium stałego pobytu na terenie kraju za zgodne z konstytucją. Rozstrzygnięcie dużej ustawy reprivatyzacyjnej zaskarżono więc do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, ale również bez powodzenia - skarga została odrzucona²⁵⁾. Dopiero w 2000 r. rząd słowacki podjął decyzję o zwrocie majątku skonfiskowanego ofiarom Holocaustu w latach 1939-1945²⁶⁾.

Zagadnienie reprivatyzacji majątku w byłej NRD, Czechach i Słowacji zrodziło wiele problemów prawnych. Jeszcze wiele lat po transformacji ustrojowej toczyły się postępowania sądowe związane ze zwrotem znacjonalizowanego mienia lub stosowną rekompensatą pieniężną. Te trudności były jednak nieuniknione w tak złożonym procesie, budzącym szereg wątpliwości prawnych, moralnych, społecznych oraz problemów ekonomicznych²⁷⁾. W literaturze wskazuje się jednak, iż samo przeprowadzenie reprivatyzacji we wskazanych krajach zakończyło się sukcesem²⁸⁾, który był możliwy dzięki szybkiemu uchwaleniu ustaw denacjonalizacyjnych. Stosowne działania podjęto natychmiast po upadku reżimu socjalistycznego, zanim majątek został w większości sprywatyzowany i przeniesiony na osoby trzecie. Oprócz wyżej wspomnianych krajów reprivatyzację przeprowadzono także m.in. na Węgrzech, w Bułgarii, Rumunii, Litwie, Lotwie, Estonii, Macedonii, Słowenii.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Minister właściwy do spraw administracji	1		Przyznanie szeregu kompetencji w związku z projektowanymi regulacjami, m.in. funkcji organu II instancji w postępowaniu odwoławczym od decyzji wydanej przez wojewodę w przedmiocie prawa do re-

²³⁾ Ustawa z dnia 21.02.1991 r. o restytucji własności prywatnej w drodze pozasadowej (zwana też ustawą o rehabilitacjach pozasadowych). Zarówno w Czechach, jak i na Słowacji uchwalono jeszcze szereg innych aktów prawnych bezpośrednio lub pośrednio związanych z tematyką reprivatyzacyjną (zob. więcej J. Kuklik, *Restytucja dóbr wprawie czeskim i czechosłowackim w latach 1989-2000*. [w:] *Dobra kultury i problemy własności: doświadczenia Europy Środkowej po 1989 r.*, Warszawa 2005, s. 31-37; M. Tkaczyk, op. cit., s. 63-70.

²⁴⁾ M. Tkaczyk, op. cit., s. 65.

²⁵⁾ P. Rychetsky, op. cit., s. 139.

²⁶⁾ A. Niewiadomski, *Rząd zwróci majątek Żydom*. „Rzeczpospolita” 6.04.2000.

²⁷⁾ Według P. Makarceza przeprowadzenie reprivatyzacji w Czechach kosztowało 40 mld dolarów (P. Makarzec, *Reprivatyzacja w Polsce i w innych państwach Europy Środkowo-Wschodniej*. „Studia Iuridica Lublinensia” 2003, t. 2, s. 101).

²⁸⁾ P. Makarzec, *Różne modele reprivatyzacji w Europie Środkowo-Wschodniej na przykładzie Czech, Niemiec i Węgier*. „Studia Iuridica Lublinensia” 2006, t. 7, s. 156; idem, *Reprivatyzacja w Polsce...*, s. 102.

			<p>kompensaty, obowiązku prowadzenia rejestru centralnego, dot. decyzji w przedmiocie rekompensaty, osób uprawnionych oraz stanu realizacji spłat oraz zobowiązanie do przekazywania stosownych danych w tym zakresie Bankowi Gospodarstwa Krajowego i określenia, w drodze rozporządzenia, wzorów rejestrów wojewódzkich i centralnego. Likwidacja Funduszu Rekompensacyjnego, którego minister jest dysponentem.</p>
Minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowanie przestrzennego oraz mieszkalnictwa	1		<p>Obowiązek określenia, w drodze rozporządzenia, wzoru urzędowego formularza wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty oraz sposobu jego udostępniania.</p>
Minister właściwy do spraw finansów publicznych	1		<p>Obowiązek ustalenia w rocznym planie finansowym, na zasadach określonych w projekcie, ogólnej kwoty środków pieniężnych, które w budżecie państwa będą przeznaczone na zaspokajanie praw do rekompensaty z Funduszu Rekompensacyjnego. Likwidacja Funduszu Reprywatyzacyjnego, którego minister jest dysponentem.</p>
Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	1		<p>Przyznanie szeregu kompetencji w związku z projektowanymi regulacjami, m.in. funkcji organu II instancji w postępowaniu odwoławczym od decyzji wydanej przez wojewodę w sprawie przywrócenia własności rzeczy ruchomej oraz obowiązku określenia, w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, organizacji i sposobu powoływania komisji ds. szacowania wartości zwracanych zabytków ruchomych oraz sposobu ustalania ich wartości.</p>
Wojewodowie	16	KPRM	<p>Przyznanie szeregu kompetencji w związku z projektowanymi regulacjami, m.in. funkcji organu ustalającego przysługiwanie roszczenia odszkodowawczego, w związku z rozpatrywaniem wniosku o rekompensatę lub przywrócenie własności rzeczy ruchomej, obowiązków związanych z rozpo-</p>

			znawaniem ww. wniosku, a także zobowiązanie do prowadzenia wojewódzkiego rejestru dot. decyzji w przedmiocie rekompensaty, osób uprawnionych oraz stanu realizacji spłat.
Starostowie	380		Uprawnienie do wydania decyzji w przedmiocie wykupu przez Skarb Państwa zabytków ruchomych podlegających zwrotowi.
Bank Gospodarstwa Krajowego	1		Przyznanie szeregu kompetencji w ramach planowanych rozwiązań, m.in. funkcji instytucji dokonującej wypłat na rekompensaty, po zawarciu umowy ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych.
Wojewódzcy konserwatorzy zabytków	16		Przyznanie szeregu kompetencji w ramach planowanych rozwiązań, m.in. uprawnienia do wydania decyzji w przedmiocie wykupu przez Skarb Państwa zabytków ruchomych podlegających zwrotowi oraz obowiązku udostępnienia w swojej siedzibie wykazu ruchomych dóbr kultury w rozumieniu projektowanych przepisów.
Osoby potencjalnie uprawnione do otrzymania rekompensat za mienie przejęte przez władze komunistyczne po 1944 r.			Uprawnienie do ubiegania się o rekompensatę za nieruchomości i mienie ruchome w rozumieniu i na zasadach przewidzianych w projektowanej ustawie.
Podmioty trzecie dysponujące w chwili obecnej roszczeniami do nieruchomości w związku z reprivatyzacją			Wyłączenie możliwości ubiegania się o rekompensatę za nieruchomości przejęte w rozumieniu projektowanej ustawy.
Rzeczoznawcy majątkowi	6985 (stan na 29.09.2017 r.)	Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa	Zobowiązanie do sporządzania operatów szacunkowych określających wartość nieruchomości przejętych w rozumieniu projektowanej ustawy.
Skarb Państwa	1		Racjonalizacja i ograniczenie strat – nieznana skala przyrostu nieruchomości na podstawie przepisów o nabyciu nieruchomości opuszczonych.

Jednostki samorządu terytorialnego: - województwa. - powiaty. - gminy.	16 380 2478	Główny Urząd Geodezji i Kartografii	Nabycie własności nieruchomości, będącej we władaniu danej jednostki samorządu terytorialnego co najmniej od 5 grudnia 1990 r. oraz w dniu wejścia w życie projektowanej ustawy, w przypadku niemożności ustalenia jej właściciela.
Spółdzielnie mieszkaniowe	3720	http://www.spoldzielniemieszkaniowe.pl	Nabycie własności zabudowanej przez daną spółdzielnię nieruchomości, będącej w jej władaniu co najmniej od 5 grudnia 1990 r., w przypadku niemożności ustalenia jej właściciela.
Obywatele	38 424 000 (stan na styczeń 2017)	GUS	Wzmocnienie funkcji ochronnej państwa poprzez zabezpieczenie interesów prawnych osób pokrzywdzonych i uprawnionych w związku z procesem reprivatyzacji.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz.U. z 2017 r. poz. 248) projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie rządowy Proces Legislacyjny oraz na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości, w zakładce „Projekty aktów prawnych”.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2017 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)	
Dochody ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Wydatki ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Saldo ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													

Źródła finansowania	Budżet państwa.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Wejście w życie projektowanych zmian spowoduje wystąpienie dodatkowych wydatków sektora finansów publicznych. Należy wskazać, że ze względu na trudną do oszacowania liczbę osób, którym przysługuje prawo do rekompensaty, a także brak wystarczających do przeprowadzenia analiz informacji w zakresie szacowanej wartości nieruchomości, będących przedmiotem rekompensat, przedstawienie możliwie dokładnych skutków finansowych jest utrudnione.

Proponowane rozwiązania przewidują, że prawo do rekompensaty będzie mogło zostać zrealizowane przez uprawnione podmioty w następujących postaciach:

- 1) zaliczenia wartości nieruchomości przejętej na poczet:
 - a) ceny sprzedaży nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego,
 - b) opłaty za przekształcenie użytkowania wieczystego we własność nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) świadczenia pieniężnego (zadośćuczynienia pieniężnego) wypłacanego ze środków nowopowstałego Funduszu Rekompensacyjnego;
- 3) obligacji skarbowych.

Projektowane zapisy zakładają wypłatę rekompensat zgodnie ze wskazanymi poniżej zasadami:

- wartość prawa do rekompensaty, określonych w pkt 1 ustala się z uwzględnieniem wartości nieruchomości przejętej w wysokości odpowiadającej 20% tej wartości;
- wysokość zadośćuczynienia pieniężnego będzie stanowiła 20% wartości nieruchomości przejętej;
- wartość prawa do rekompensaty w postaci obligacji skarbowych ustala się z uwzględnieniem wartości nieruchomości przejętej w wysokości odpowiadającej 25% tej wartości.

Należy zaznaczyć, że wskazanie precyzyjnych wyliczeń dotyczących skali roszczeń w myśl przedmiotowego projektu pozostaje niezwykle utrudnione.

Według szacunków, zmiany własnościowe po 1944 r. dotyczyły przejęcia przez państwo 2700 tys. ha użytków rolnych oraz 1780 tys. ha lasów²⁹, natomiast tylko na mocy dekretu z 1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na terenie m. st. Warszawy* państwo przejęło ponad 20 tys. nieruchomości³⁰.

Wartość potencjalnych roszczeń reprivatyzacyjnych oszacowana została w 2008 roku na potrzeby projektu ustawy o zadośćuczynieniu z tytułu nacjonalizacji nieruchomości w latach 1944-1962 i wyniosła 140 mld zł. Również obecnie należy uznać tę kwotę za najbardziej prawdopodobną. Na wymienioną wyżej wartość składały się roszczenia dotyczące nieruchomości warszawskich w wysokości około 40 mld zł oraz roszczenia dotyczące nieruchomości ziemskich, lasów, nieruchomości miejskich, nieruchomości przemysłowych, wynoszące 100 mld zł. Wartość roszczeń reprivatyzacyjnych (bez gruntów warszawskich) oszacowana na koniec 2002 roku wyniosła 35.6 mld zł. W 2005 roku wartość roszczeń została przeszacowana wskaźnikiem 1,4 i wyniosła 50.0 mld zł. W 2008 roku wartość roszczeń została ponownie przeszacowana wskaźnikiem 2.0 i wyniosła 100.0 mld zł. Powyższe wskaźniki zostały ustalone przez rzeczoznawcę państwowego w zakresie szacowania nieruchomości – biegłego sądowego.

²⁹ R. Jastrzębski, *Reprivatyzacja w państwie polskim z punktu widzenia historii prawa*, Studia i Analizy Sądu Najwyższego, Materiały Naukowe, Reprivatyzacja w orzecznictwie sądów, T. III, Warszawa 2016, str. 25.

³⁰ <http://www.rp.pl/artykul/1179841-Miliardy-za-brak-reprivatyzacji---raport--Rzeczpospolitej-.html>

Biorąc pod uwagę powyższe, przy założeniu minimalnego wariantu poziomu wypłat rekompensat (na poziomie 20% wartości nieruchomości) oraz szacunkowo przyjmując skalę roszczeń w kwocie ok. 140 mld zł maksymalne możliwe koszty wejścia w życie projektu wyniosły by ok. 28 mld zł.

Jednakże, założyć należy, że kwota rekompensat faktycznie podlegających wypłacie będzie znacznie niższa.

Zgodnie z projektowanymi rozwiązaniami, do ewentualnych rekompensat za przejęte nieruchomości uprawniony będzie następujący krąg podmiotów:

1) na dzień przejęcia nieruchomości:

- a) była obywatelką polską w rozumieniu ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. *o obywatelstwie Państwa Polskiego* (Dz.U. z 1920 r. poz. 44, z 1932 r. poz. 896, z 1934 r. poz. 976, z 1938 r. poz. 548 oraz z 1946 r. poz. 106) albo spełniała wymagania określone w ustawie z dnia 28 kwietnia 1946 r. *o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze Ziemi Odzyskanych* (Dz.U. 1946 r. poz. 106) lub w dekreście z dnia 22 października 1947 r. *o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze b. Wolnego Miasta Gdańska* (Dz.U. z 1947 r. poz. 378) lub została pozbawiona obywatelstwa polskiego na podstawie uchwał Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 26 września 1946 r. *o pozbawieniu obywatelstwa polskiego*, oraz
- b) nie utraciła obywatelstwa polskiego na podstawie dekretu z dnia 13 września 1946 r. *o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego osób narodowości niemieckiej* (Dz.U. z 1946 r. poz. 310, z 1947 r. poz. 390 i 404, z 1948 r. poz. 453 oraz z 1949 r. poz. 238 i 533), oraz
- c) miała miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. *o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych* (Dz.U. 1926 r. poz. 580 oraz z 1945 r. poz. 252), art. 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r. *- Kodeks Postępowania Cywilnego* (Dz.U. z 1950 r. poz. 394, z późn. zm.) lub § 3-10 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 maja 1934 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Skarbu co do § 2 ust. 3-5, z Ministrem Spraw Wojskowych co do §§ 20, 21, 22, 24 ust. 3, § 49 ust. 1 i 2, § 55 i § 56 oraz z Ministrem Spraw Zagranicznych co do § 18 ust. 1 i 2, § 51 i § 55 o meldunkach i księgach ludności (Dz.U. z 1934 r. poz. 489 oraz z 1948 r. poz. 7), oraz
- d) była właścicielką lub współwłaścicielką przejętej nieruchomości w dniu przejęcia;

2) jest obywatelką polską w dniu wejścia w życie ustawy oraz w dniu złożenia wniosku o rekompensatę.

W kwestii osób współuprawnionych, gdy co najmniej jedna z nich nie spełnia ww. wymagań, projekt stanowi, że prawo do rekompensaty przysługuje pozostałym osobom spełniającym te wymagania, na zasadach i w zakresie opisanych w proponowanych przepisach.

Ze względu na znaczny upływ czasu od przejęcia nieruchomości objętych zakresem przedmiotowej regulacji, nie mniej istotne pozostaje wskazanie, że w przypadku śmierci właścicieli i współwłaścicieli

nieruchomości, o prawo do rekompensaty ubiegać się będą mogli tylko spadkobiercy zaliczani do tzw. pierwszej linii dziedziczenia, zgodnie z art. 931 i art. 932 § 1-3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – *Kodeks cywilny* (Dz.U. z 2017 r. poz. 459, 933 i 1132), tj.:

- dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, którzy dziedziczą oni w częściach równych z zastrzeżeniem, że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku oraz wskazaniem, że w przypadku, gdy dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych (zapis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych);
- w braku zstępnych spadkodawcy - jego małżonek i rodzice, z zastrzeżeniem, że udział spadkowy każdego z rodziców, które dziedziczy w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy, wynosi jedną czwartą całości spadku, zaś jeżeli ojcostwo rodzica nie zostało ustalone, udział spadkowy matki spadkodawcy, dziedziczącej w zbiegu z jego małżonkiem, wynosi połowę spadku (w braku zstępnych i małżonka spadkodawcy cały spadek przypada jego rodzicom w częściach równych).

Przyjęcie powyższych założeń w stopniu znacznym ograniczy krąg osób uprawnionych do ubiegania się o prawo do rekompensaty, co przełoży się na zmniejszenie liczby wniosków w tym zakresie.

Odnutowania wymaga również fakt, że na mocy umów odszkodowawczych (indemnizacyjnych), które Polska podpisała z 12 krajami Europy Zachodniej oraz z Kanadą i USA w latach 1948-1970, wartość przekazanych odszkodowań wyniosła ponad 250 mln USD, co dziś odpowiada to kwocie 1,2 mld USD. Odszkodowania za odebrane mienie wyliczano w ramach wspólnych zespołów ekspertów z obu stron, które najpierw oceniały to, co zostało z majątku w porównaniu ze stanem przedwojennym, potem zaś wyceniały składniki mienia, by ustalić wysokość należnych sum³¹⁾. W związku z tym, duża część roszczeń została już całkowicie zaspokojona na podstawie ww. umów i wykluczone będzie ponowne ubieganie się o prawo do rekompensaty przez stosowne podmioty.

Od kwoty potencjalnych wypłat należy także odliczyć już wypłacone odszkodowania, które w samej tylko stolicy dotyczyły ok. ok. 3 tys. nieruchomości i wyniosły ok. 1,5 mld zł.

Reasumując, po analizie sytuacji społeczno-ekonomicznej i prawnej w przedmiotowym zakresie, można wskazać szacunkowy koszt wejścia w życie projektu od 2019 r. w przedziale **od 10 do 15 mld zł**. Precyzyjne wyliczenia w tym zakresie będą możliwe do oszacowania dopiero po zakończeniu okresu, w którym dopuszczalne będzie składanie wniosków o przyznanie prawa do rekompensaty, tj. po upływie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

W projekcie przewidziano rozwiązanie, zakładające, że do czasu całkowitego zaspokojenia praw do rekompensaty na podstawie proponowanych regulacji, minister właściwy do spraw finansów publicznych w rocznym planie finansowym będzie ustalał, na zasadach określonych w projektowanej ustawie, ogólną kwotę środków pieniężnych, które będą przeznaczone w budżecie państwa na zaspokajanie

³¹⁾ <https://www.tygodnikprzeгляд.pl/polska-juz-zaplacila>

tych praw z Funduszu Rekompensacyjnego, mając na uwadze skalę roszczeń oraz możliwość ich zaspokojenia z uwzględnieniem stanu finansów publicznych.

Ponadto kierując się koniecznością optymalnego zaspokajania potrzeb pożyczkowych budżetu państwa oraz efektywnego zarządzania długiem Skarbu Państwa przewiduje się działanie zgodnie, z którym Minister właściwy do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, warunki emitowania obligacji skarbowych, będących formą rekompensaty, ich jednostkową wartość nominalną, termin wykupu, stopę procentową lub sposób jej obliczania, wykaz okresów odsetkowych, dzień ustalenia prawa do świadczenia z tytułu obligacji oraz ograniczenia, co do obrotu skarbowymi papierami wartościowymi na rynku pierwotnym i wtórnym. Powyższe stanowić będzie swego rodzaju formę kontroli finansowej przeprowadzanego procesu rekompensaty krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.

Regulacje projektowanej ustawy likwidują:

- Fundusz Reprywatyzacyjny utworzony na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników,

- Fundusz Rekompensacyjny utworzony na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Tabela poniżej przedstawia zestawienie środków i rocznych przepływów finansowych w Funduszu Rekompensacyjnym w latach 2006 – 2017.³²⁾

tys. zł	Stan początkowy środków	Wpływy	z tego z ZWRSP	Odsetki	Koszty dz.	z tego wypłaty	Koszty dz.	Stan środków na koniec roku
2006		281 291	280 000	1 291	8 053	5 924	2 129	273 238
2007	273 238	627 388	612 671	14 717	90 470	88 853	1 617	810 156
2008	810 156	795 791	750 847	44 944	207 183	204 947	2 236	1 398 764
2009	1 398 764	566 593	523 871	42 722	747 175	745 503	1 672	1 218 182
2010	1 218 182	595 596	551 100	44 496	536 400	535 039	1 361	1 277 378
2011	1 277 378	224 157	187 136	37 021	485 349	482 780	2 569	1 016 186
2012	1 016 186	178 954	137 286	41 668	411 113	409 516	1 597	784 027
2013	784 027	182 464	151 100	31 364	464 646	463 268	1 378	501 845
2014	501 845	405 342	392 500	12 842	554 394	553 170	1 224	352 793
2015	352 793	834 824	830 700	4 124	426 026	424 861	1 165	761 591
2016	761 591	468 561	460 926	7 635	357 249	356 087	1 162	872 902
plan 2017	872 902	328 700	321 400	7 300	450 000	447 000	3 000	751 602
RAZEM		5 489 661	5 199 537	290 124	4 738 058	4 716 948	21 110	10 018 664

Tabela poniżej przedstawia roczne plany przychodów Fundusz Reprywatyzacyjny i ich realizację w ujęciu memorialowym.³³⁾

³²⁾ Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu państwa z lat 2006-2016, Ustawa budżetowa na rok 2017 oraz strona internetowa MSWiA.

Rok	Plan			Wykonanie*				
	Ogółem [w tys. zł]	w tym [w tys. zł]:		Ogółem [w tys. zł]	% planu	w tym [w tys. zł]:		
		przychody z prywatyzacji	przychody z odsetek			przychody z prywatyzacji	przychody z odsetek	pozostałe dochody różne
2013	520 022.0	330 022.0	190 000.0	282 234.9	54.3%	45 958.0	231 335.3	4 941.7
2014	141 274.0	37 274.0	104 000.0	133 022.7	94.2%	3 071.9	128 254.8	1 696.0
2015	171 711.0	77 711.0	94 000.0	118 355.9	68.9%	0.0	118 355.9	0.0
2016*	77 839.0	11 387.0	66 452.0	51 594.6	66.3%	414.4	49 791.3	1 389.0

* Wykonanie w 2016 r. obejmuje tylko I półrocze.

Tabela poniżej przedstawia roczne plany wydatków Fundusz Reprywatyzacyjny i ich realizację w ujęciu memorialowym.³⁰⁾

Rok	Plan			Realizacja*			
	Ogółem [w tys. zł]	w tym [w tys. zł.]		Ogółem [w tys. zł]	% planu	w tym [w tys. zł.]	
		roszczenia dot. mienia	dotacja dla jsfp			roszczenia dot. mienia	dotacja dla jsfp
2013	720 700.0	692 400.0		197 225.9	27.4%	177 269.0	
2014	920 700.0	651 400.0	200 000.0	413 976.4	45.0%	212 612.5	170 542.9
2015	920 700.0	631 400.0	200 000.0	379 294.9	41.2%	161 928.4	200 000.0
2016*	920 700.0	623 400.0		114 601.7	12.4%	102 857.7	

* Wykonanie w 2016 r. obejmuje tylko I półrocze.

Zgodnie z proponowanymi zmianami środki obrotowe, w tym należności i zobowiązania oraz przychody i wydatki likwidowanych funduszy, staną się środkami obrotowymi, w tym należnościami i zobowiązaniami oraz przychodami i wydatkami Funduszu Rekompensacyjnego tworzonego na podstawie projektowanej ustawy.

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Czas w latach od wejścia w życie zmian		Skutki						
		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2017 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
Niemierzalne								

³³⁾ Informacja o wynikach kontroli NIK, *Gospodarowanie środkami funduszy celowych będących w dyspozycji ministra skarbu państwa*, https://www.nik.gov.pl/plik/id,13198,v,artykul_14426.pdf

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	<p>Należy zwrócić uwagę na pozytywny aspekt proponowanych regulacji, jakim jest możliwość sprawnej i możliwie szybkiej rekompensaty obywatelom krzywd wyrządzonych wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r. Precyzyjne określenie terminów składających się na całość postępowania w sprawach o rekompensatę winno zapobiec nadmiernie długim i wyczerpującym strony postępowaniom.</p> <p>W związku z koniecznością dołączenia do wniosku o potwierdzenie prawa do rekompensaty, wyceny nieruchomości przewiduje się okresowe zwiększenie zapotrzebowaniem na usługi rzeczoznawców majątkowych.</p>
--	--

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☐ nie dotyczy	
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwrotnej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy
☒ zmniejszenie liczby dokumentów ☒ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy

Projektowana regulacja zakłada uregulowany tryb uzyskiwania rekompensat za utratę mienia (nieruchomości lub zabytków ruchomych) w wyniku przejęcia przez władze komunistyczne po 1944 r. Procedura ta jest jasna i dookreślona w zakresie obowiązków uprawnionych w kwestii składanych dokumentów, co zakończy wieloinstancyjne, długotrwałe oraz oparte na szeregu instytucji postępowania.

Powyższe przekłada się również na fakt ograniczenia liczby procedur w przedmiotowym zakresie.

9. Wpływ na rynek pracy

Projektowane zmiany nie będą miały wpływu na rynek pracy.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ inne:	☐ demografia ☒ mienie państwowe	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
--	---	---

Omówienie wpływu

Przedmiotowa regulacja wpłynie na obszar dotyczący mienia państwowego, gdyż projektowane przepisy wykluczają możliwość zwrotu nieruchomości w naturze, a więc nieruchomości, częstokroć będące własnością Skarbu Państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego, nie zmieniając właściciela.

Dodatkowo, projektowana regulacja zakłada przejście na Skarb Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego części nieruchomości opuszczonych, których właścicieli nie ustalono od 5 grudnia 1990 r., a co za tym idzie – mienie państwowe w tym zakresie zostanie powiększone.

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Przewiduje się wejście w życie ustawy po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Projekt może zostać poddany ewaluacji w terminie co najmniej 18 miesięcy od dnia wejścia w życie na podstawie następujących mierników:

- liczba decyzji przyznających rekompensatę niektórym krzywd wyrządzonych osobom fizycznym wskutek przejęcia nieruchomości lub zabytków ruchomych przez władze komunistyczne po 1944 r.,
- liczba i lokalizacja nieruchomości, których dotyczą ww. decyzje,
- liczba odwołań od decyzji i postanowień wydanych na podstawie projektowanej ustawy,
- liczba wnioskodawców oraz osób, którym przysługuje prawo do rekompensaty,
- stan i postaci realizacji praw do rekompensaty.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

